

BERILA ZA SLOVENSKE LJUDSKE ŠOLE V ITALIJI

PRIREJA UČITELJSKI ODSEK ZA SESTAVO SLOVENSКИH ŠOLSKИH KNJIG.

DRUGO BERILO
IN SLOVNICA
ZA DRUGI RAZRED LJUDSKИH ŠOL.

SESTAVILA :
FERDO KLEINMAYR IN HINKO MEDIČ.

JEZIKOVNO UREDIL :
JANKO SAMEC.

POTRJEŃO OD VIS. NAUČNEGA MINISTRSTVA.

TRIESTE
LA EDITORIALE LIBRARIA

1923.

159 587

Pridrže se vse pravice do pričujočih beril toliko glede njihovega splošnega načrta, kolikor glede posameznih izvirnih prispevkov, kakor tudi glede njihove opreme.

159587 -

N 989/1960

Zabavi in pouku.

Kar se Janezek nauči — to Janez zna!

Narodni pregovor.

1. Mladini.

Čuj, mladina, svete moje :
Zdaj je čas, da se učiš,
da si blažiš srce svoje
ter si glavo razbistriš !

Kdor se prav uči od mlada
ter oblaži si srcé,
sreča ga obišče rada,
drugim lajšal bo gorje.

Janko Leban

2. Zorica.

*Zorica, zorica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram. X
Kdo se še v postelji greje ?
Zorica zlata se smeje :
Ni li te, Mirko, nič sram ?*

Oton Župančič.

3. Orehova lupina.

Lizika zagleda na vrtu oreh, ki je imel še zeleno lupino. Ker misli, da je jabolko, ga zagrizne, a takoj zavpije: „Uj, kako je to grenko!“ To rekši, vrže oreh stran.

Njen brat Markec, ki je bil že pametnejši, pobere oreh in reče: „Grenko lupino lepo olupim. Oreh razkoljem in potem pridem do sladkega jedrca, ki je skrito v njem. Izvrstno mi pojde v slast.“

Iz „Zvončka“.

4. Mlada pevka.

Komu ni še znano :	Že sta se zbudila ;
Vojka rada poje,	v grlo ji zletela
v srcu ima skrite	pesemca je glasna,
vse popevke svoje.	pesemca vesela.

Slavček in škrjanček	Pesemca vesela —
vanje sta se skrila —	radosti glasnica,
Vojka glasek dvigne ;	ta ostane Vojki
že sta se zbudila !	vedno naj družica.

Leon Poljak.

5. Božidarček.

Božidarček je sedel na dolenjem koncu mize ter pisal domačo nalogo. Bil je namreč v drugem razredu. Pero je držal sicer še nekam trdo, kakor bi se bal, da mu ne zdrkne izmed prstov, in glava se mu je z malim nosom večkrat približala pisanki, a vendar so bile črke, ki jih je črtal, še dosti čedne in pravilne. Oče je bil ž njim popolnoma zadovoljen. Pokazal mu je rdeče jabolko, ki ga je potegnil iz žepa ter dejal: „To je tvoje, ker je naloga spisana še precej lepo in čedno. Le pazi, da boš izdeloval svoje reči vedno tako, potem bo kdaj še kaj iz tebe!“

Josip Kostanjevec.

6. Milkina punčka.

Milka ima punčko, pa še kakšno ! Slušati zna njena punčka, da je kaj. Lepo v kotu sedi, kamor jo Milka postavi, in

roke drži predse in nič jih ne gane, da ne bo Milka huda. Milka je namreč stroga mamica. Kadar pa jo Milka položi spat, zapre punčka kar sama oči in tako po malem diha, da je ni niti slišati. Res, pridna punčka je to!

Nekoč pa je bila Milka hudobna, pa ni lepo ravnala s svojo punčko. In punčka ji zdrsne iz rok na tla. Črep! — je naredilo in punčka ni imela več glavice. Da, tako se zgodi, če deklice niso skrbne s svojimi punčkami.

Ferdo Kleinmayr.

7. Dan.

Šinil skoz vrata je zlata
žarek spet solnčni na svet:
„Vstani — oj, zemljica lepa,
dramit prihajam te, gret!“

Pa pohiteli za njim so
bratci, vsi zlati lahnò,
glej, in po zemlji razlil se
dan je kot samo zlato!

Andrej Rapè.

8. Čudno.

<i>Ure grejo: tike, tak —</i>	<i>Ali čudo tetke Mare —</i>
<i>nožic nima niti ena,</i>	<i>kavo melje brez vodé,</i>
<i>kužek straži — ni vojak,</i>	<i>putka nosi brez košare,</i>
<i>muca prede brez vretena.</i>	<i>kaj pa nosi, kdo to ve ?</i>

*Še bolj čudno v polžji hiši,
nima muh in nima miši,
nima oken, nima vrat —
kam gredo zaspanci spat ?*

France Bevk.

9. O vodi.

Studenček hiti v daljo. Širi se in večja; zmeraj raste njegova moč. Valovi šume preko kamenja — ni jim nobene zapreke. Razlivajo se v večjo, vedno večjo strugo. Na vse strani se kaže njihova koristna moč: služijo ljudem, živalim, rastlinam — vsej okolici. Razjarjeni in razpenjeni pa prinašajo pogubo in smrt.

Engelbert Gangl.

10. Minka in račice.

„Račice ljube, pridite sem!
Kruhka vam nadrobiti čem.
Daleč po vodi plavate,
z valčki se poigravate,
trudne ste in lačne močno,
kruhek v slast vam pojde takó!

Račice brž priveslale so,
 Minki v pozdrav začebljale so,
 kljunčke so odpirale,
 hvaležno se vanjo ozirale.
 Potem so odplavale daleč drugam
 pravit: „Minka je dobra nam!“

Engelbert Gangl.

11. Uganki.

1.

*Leze, leze — kamenje liže,
 dere, dere — goro pobere.*

2.

*Hlapec ves dan vodo tepe,
 gospodarju polni žepe.*

Oton Župančič.

12. Vžigalice.

Vida je našla na ulici škatlico vžigalic. Ko pride domov, molčeč odide v svojo spalnico, sede na stol in prične vžigalice prižigati. Po nesreči ji pade goreča vžigalica na krilce, ki se vname, da je bilo hipoma v plamenu. Vida začne obupno begati po sobi in klicati na pomoč. Oče in mati pritečeta v sobo, a otroku ne moreta več pomagati. Deklici je bila že vsa koža opečena. V hudih bolečinah je morala izdihniti svojo mlado dušo.

Zalostni njeni starši so še dolgo po Vidini smrti pripovedovali otrokom o njeni nesreči ter vselej pristavljali resno svarilo: „Otroci, ne igrajte se z vžigalicami, ki so že večkrat zakrivile velike nesreče!“

Janko Leban.

13. Da mi biti je drevo!

Da mi biti je drevo,
 bil spomladi rad bi breza —
 drugo drevje še goló,
 nanjo sveti Jurij pleza.

Da mi biti je drevo,
 bil poleti rad bi lipa —
 v njeni senci je hladnó,
 cvet na potnika se vsipa.

Da mi biti je drevo,
 bil pozimi rad bi smreka —
 drugo drevje že goló,
 topla greje njo obleka.

Oton Župančič.

14. Sekire in drevje.

Iz kovačnice so peljali poln voz sekir skozi dobravo na semenj. Solnce je sijalo. Nabrušene sekire so se lesketale v solncu. Drevje je bilo strah tega smrtnega orožja.

„Kdo nas reši? Te sekire nas vse posekajo,“ je govorilo in vzdihovalo drevje.

Nato se oglasi star hrast in pravi: „Ne bojte se! Dokler nobeno od nas tem sekiram ne dá toporišča, nam ne morejo škodovati, četudi so še tako nabrušene.“

Anton Martin Slomšek.

15. Žreblj.

Kmet osedla konja in hoče odjezditi v mesto. Vidi pa, da nima konj v podkvi žreblja. „Ej,“ si misli kmet, „brez enega žreblja tudi lahko prijezdim v mesto!“ Sede na konja in odjaše izpred hiše.

Spotoma pa odpade konju podkev. „Da je blizu kovač,“ pravi kmet, „bi prikoval konju podkev. No, pa saj so tudi tri podkve dovolj!“

Konj pa, ki je nosil kmeta po kameniti poti, si poškoduje rog, da začne počasi hoditi. Pot se je izgubila v gozd, kjer je bil skrit tat. Ta nenadoma naskoči jezdeca, ga potegne s konja, mu vzame denar in končno odvede celo konja s seboj. Kmet koraka žalosten domov in si misli: „Kdo bi verjel, da zigubim radi enega samega žreblja konja in denar!“

. Iz „Zvončka“

16. Konj in vrabec.

Vrabec :

*Konjiček, polne jasli imaš,
meni tudi lahko kaj daš,
eno zrnce ali dve,
dosti jih še ostane zaté.*

Konj :

*Drzni ptič, le zoblji z menoj,
oba že delež — dobiva svoj.
In družno sta se oba gostila,
lahko sta zadovoljna bila.
In ko je prišlo poletje gorkó,
ž njim tudi dosti muh je prišlo ;
pridno pa jih lovil je ptič,
da ni od njih trpel konjič.*

W. Hey—Anton Funtek

17. Pastirček.

Ej, ovčice bele moje,
pojdimo na pašo spet,
velik dan na zemljo sije,
v cvetkah se nabira med.

Travniki ob glasni lozi
spet zazeleneli so,
in cvetovi po poljanah
sladko zadehteli so.

Kužka sta nam spremljevavca:
eden spredaj, eden zad,
a nad nami in ob nas je
dobra, pisana pomlad.

Le stecita, kužka moja,
v lozo tja na izprehod,
če bo treba, pa zažvižgam,
saj do mene vesta pot.

Pasle bodo se ovčice,
jaz bom poleg njih čuvaj,
a če pride volk, nabrišem
s palico ga, da bo kaj !

In če več se jih prikrade,
pa začnita : „Hov-hov-hov !“
In volkovi bodo plašni
vsi odpraskali domov !

Engelbert Gangl.

18. Ječmenček.

„Ječmenček je premalo zabeljen,“ reče izbirčna Metka opoldne pri kosilu, „ne bom ga jedla!“ To reče in položi žlico na mizo.

„No, že dobro!“ pravi mati. „Sedaj ti ne utegnem skuhati drugega, pa za večerjo ti napravim boljšega.“

Popoldne gre Metka z materjo na njivo kompir kopat in ga spravlja v vreče, dokler ne zatone solnce za gore.

Ko prideta domov, ji dá mati obljubljeni večerjo. Metka pokusi in pravi: „To je pa res drug ječmenček. Ta se mi prilega!“ Poje ga polno skledico.

Mati se ji nasmeje in reče: „Bil je prav tisti ječmenček, ki ga nisi marala opoldne. A sedaj ti je šel v slast, ker si ves popoldan pridno delala.“

Po K. Šmidu — Fran Tomšič.

19. Gizdavost mora trpeti.

Kdo neki ni rad lep? Menda prav vsak, mladina pa še najbolj. Zato se ni čuditi, da je bila Košarjeva Milica prav taka. No, pa ž njo bi se že še izhajalo, da ni imela na svoji strani babice. Ali babica — stokrat rajši jo je imela, kakor oče in mati skupaj. Večkrat ji je kupila kaj lepega: ali lepo oblekco ali zobčasto obrobljen predpasniček ali nabrano krilce ali lepo veržiceo. Nekoč ji kupi celo uhane.

„Babica, denite mi uhane v ušesa!“ prosi Milica.

„Veš, da bo bolelo,“ odvrne babica.

„Naj!“

Tako je morala babica nataktniti uhane Milici. Pa ni šlo rado. Milico je silno bolelo, kar nehoté je vzdihovala:

„Asss asss!“

„Ali naj pustim?“ vpraša babica.

„Ne, toda dajte hitro!“

Cek! je dejalo, ass! se je odzvalo, uhanova zaponka se je prelomila v ušesu, ker je hotela babica le preveč pohiteti.

Milica se spusti v jok, ali radi bolečine ali radi zlomljenega uhana, se ne ve. Morda radi obojega. Prihitela je mati in dejala:

„Ali si jo vendar enkrat izkupila, gizdavka gizdava?“ Milica je nosila teden dni zateklo uho. Ko ji je ozdravelo, ni hotela nič več slišati o uhanih.

Po Ferdu Gregorcju.

20. Poljančev Cencek.

Nekega dne pride v vas tuj gosposki človek. Nastani se v edini vaški gostilnici. Očetu krčmarju je povedal, da je fotograf in da namerava naslikati vas in okolico.

Tudi Poljančev Cencek se je zanimal za tujega gospoda. Z drugim malim vaškim narodom ga je opazoval prav skrbno, a od daleč. Nekoč ga pa gospod prijazno nagovori:

„No, deček, čigav pa si?“

Cencku je délo to prijazno vprašanje zelo dobro. Lice se mu je razjasnilo in se mu razširilo v prijeten smehljaj.

„Poljančev.“

„Kje pa si doma?“

„Tamle.“

„In kako ti je ime?“

„Cencek.“

„Lepo! Cencek, ali hočeš, da te naslikam?“

Cencek je nezaupljivo pogledal tujca.

„Da me naslika . . .“ je pomišljal. „Kaj pa če ono ustrelj?“

Fotograf je opazil dečkov nezaupljivi in boječi pogled.

„Nič se ne boj, Cencek!“ mu prigovarja. „Ničesar žalega se ti ne zgodi. Ako stojiš tako mirno kakor sedaj, bo vse lepo v redu. Na vrh pa ti dam še dvajsetico.“

Gospod je segnil v žep in privlekel nekaj drobiža iz njega.

„Ne boj se, Cencek! Le brez skrbi vzemi dvajsetico in lepo mirno stoj!“

Cencek je iztegnil okroglo in mehko roko in je vzel denar. Medtem je slikar že uredil svoje kukalo.

„Zdaj pa stoj čisto mirno, mali! — Eden, dva, tri! Tako! Zdaj si pa res priden Cencek; jutri dobiš sliko!“

„In zdaj smem iti?“

„Lahko!“

Cencek jo je udrl na žive in mrtve proti vasi k materi in ves vesel ji je pripovedoval, kako ga je fotograf slikal.

„Pa me še ustrelilo ni! In še novec sem dobil, celo belega,“ pravi ponosno in dá materi dvajsetico, da mu jo shrani.

Drugega dne ga pokliče slikar s ceste:

„Cencek, hitro pridi sem, dam ti sliko!“

Cencek se ne pomišlja in veselo prihiti.

„Tu jo imaš. Ali ti ugaja?“

Cencek vzame sliko, ki mu jo je nudil fotograf. Pogleda jo in se od sile začudi.

„Ali ni to moj klobuk? Moj je! Gotovo je moj!“ mrmra strmé.

„Seve je tvoj!“ se veselo nasmehlja slikar.

„In hlače! Tudi popolnoma kakor moje.“

„Tvoje so, tvoje!“ prikima gospod.

Cencku se je obraz širil in širil.

„In srajca, in naramnice! Vse kakor moje.“

„Tvoje, Cencek, tvoje!“

„Hahaha!“

Na ves glas se je zasmel mali mož. Hipoma se je obrnil. Ne meneč se več za tujca je tekel proti domu, kakor bi mu bil zmaj iz gore za petami. Že od daleč je vpil glasno in veselo:

„Mamica, mamica! Glejte me, to sem jaz — jaz sem to, mamica!“ In ves zardel v polno lice je molel mamici sliko.

21. Deklica v gozdu.

Bila je deklica, ki je šla v gozd nabirat jagod. V gozdu je bilo pa toliko lepih cvetic, da je deklica pozabila na svoj dom. A ko se je spomnila, ni vedela več za pot domov. Tako je zablodila v gozdu, in ker se je že mračilo, začne deklica jokati.

Sreča jo gozdna žaba. Deklica jo vpraša: „Oj, žaba zelenka, ali mi veš pokazati pot domov?“

„Kako naj bi vedela,“ odgovori žaba, „saj nikoli ne pridem iz gozda.“

Deklica gre dalje in sreča zajca in ga vpraša: „Oj, zajček kratkorepec, ali mi veš povedati pot domov?“

Zajček reče: „Oj, dobro vem za pot do vašega zelnika. Toda ne morem ti ga pokazati, ker me je hudo strah.“

Vedno bolj se je temnilo. Deklica joče in joče. Tedaj pa zagleda pred seboj v zeleni travi belo črto, ki se je vila pred njo. Bila je bela kača z zlato kronico na glavic. Deklica sklene iti za kačo. In kača jo je vodila do kočice sredi gozda. Tam je izginila v mišjo luknjico. Deklica pa potrka na vrata in stopi v kočico.

V koči so bili trije škrti. Imenovali so se Dolgonosec, Sivobradec in Križemgled. Zakaj neki tako? Ti so potolažili jokajočo deklico. Dadó ji piti sladke medice in jesti belega kruhka. Obljubijo ji, da jo spremijo domov k mami.

In res! Dolgonosec vzame svetilnico in gre naprej. On je iskal pot. Šel je kar za svojim dolgim nosom, pa jo je našel. Sivobradec je stopal zraven deklice in ji je pravil lepo povest, da ji je bil kratek čas. Križemgled pa je moral hoditi bolj odzadaj, ker se ga je deklica bala. A imel je debelo palico v roki in je

plašil po poti nočne metulje. Tako so prišli iz gozda na ravno polje pred dekličin dom. Tam jo je njena mamica klicala že ves čas. In deklica se oglasi in hiti k mami in jo poljubi. Škratoma pa se zahvali in jim poda ročico, tudi Križemgledu.

Ferdo Kleinmayr.

22. Bratovska ljubezen.

V vasi sta živela dva brata. Vsak je imel svojo hišo. Starejši brat je imel ženo in več otrok. Mlajši brat pa je živel popolnoma sam. Nekega leta rodi pšenica obema prav obilo. Ko pšenica dozori, se brata pogovarjata, da bo treba žeti. Na večer pomisli mlajši brat: „Moj brat je oženjen, ima mnogo otrok, a skrbi in posla čez glavo. Pojdem na njegovo polje in mu požanjam pšenico, kolikor bo le mogoče. Povežem mu snope in jih zložim v kupe, da mu bo jutri laže“.

Kakor je sklenil, tako je storil.

Tisti čas reče starejši brat ženi: „Čuj, moj brat je sam. Nikogar nima, da bi mu pomagal. Pojdimo torej mi na njegovo polje. Požanjimo mu pšenico, povežimo jo v snope in zložimo v kupe, da mu bo jutri laže“.

In tudi on je storil, kakor je sklenil.

Ko prideta brata drugega jutra vsak na svojo njivo in zagledata, da jima je nekdo dober kos pšenice požel, povezal in zložil, zahvalita Boga, da jima je tako hitro poplačal dobrodelnost.

Solovej.

23. Peškà.

Mati je kupila sliv in jih hotela dati otrokom po kosilu. Ležale so na krožniku. Milček ni še nikoli jedel sliv, zato je prežal neprenehoma nanje. Ves čas je hodil okrog njih, kakor mačka okrog vrele kaše. Ker ni nikogar v sobi, se ne more več premagovati; vzame slivo in jo pojé.

Pred kosilom prešteje mati slive in zapazi, da ene ni. Gre in pove to očetu.

Pri kosilu vpraša oče: „No, otroci, ali ni kateri od vas pojedel slive?“

Vsi odgovore: „Ne!“

Nato reče oče: „Naj jo je pojedel kateri si bodi, lepo to sicer ni, ampak huje je, ker so v slivah peškè. In če kdo ne zna jesti sliv in pogoltne peško, lahko čez en dan umre. In prav tega se bojim.“

Milček pobledi in reče: „Ne, jaz sem vrgel peško skozi okno.“

Vsi se zasmejejo. Milček pa se začne jokati.

Po Levu grafu Tolstem.

24. Pripovedka o nosku.

„Danes zopet mi posneta
smetana je v skledi!
Veš li, kdo jo je pojedel?
Mimica, povedi!“

„Jaz je nisem, mama, res ne!
Zajček jo posnel je.
Glej, kako na desni šapi
in krog ustec bel je!““

„Čakaj, videla takoj bom!
Nosek mi pokaži! — — —
Aj, kako je mehèk! — Pa sem
vjela te na laži!“

„Oh, odpusti, saj povem ti
po pravici, mama:
jaz namazala sem zajčku
šapo, gobček sama.““

„Naj bo ; ali vedno pomni :
nosek vse odkrije ;
kadar praviš neresnico,
„Laže, laže !“ vpije.“

Oton Župančič.

25. Slovo.

*„Zbogom, zbogom drobne ptičke,
zbogom, zbogom rodni krov !
Ladja čaka, da odplava
preko zelenih valov.*

*Nič ne jokaj, zlata mati,
nič ne bodi žalostna ;
preden se boš nadejala,
zopet, zopet bom doma.“*

*Tiho, tiho ladja plava,
breg izginja, rodni krov ;
pol srca mornarček s sabo,
pol ima tostran valov.*

Karel Širok.

26. Jurček-mornarček.

Jurček se je rodil v vasi blizu morja. Na to morje je kaj rad gledal.

„Kaj neki je tam daleč, daleč za morjem?“ vpraša nekoč očeta.

„Tam daleč za morjem so druge dežele, drugi kraji. Tam rastejo drugačne rastline, visoke palme in bodeči kakti. In druge živali so tam : velblodi, sloni, levi in tigri. Po vejah se gugajo opice, skakljajo papige.“

„Oj, kako rad bi videl take kraje!“ dé Jurček.

„Če boš priden doma in v šoli, pa postaneš lahko mornarček,“ mu pritrdi oče.

Jurček je bil priden. Ko je bil star štirinajst let, je šel h kapitanu na veliko ladjo in je postal mornarček. Trdo je moral delati, vleči težke vrvi, plezati na visoke jambore, krpali jadra, ki jih je vihar raztrgal.

Dolgo časa je bil z doma. Ladja je plavala po širokem morju od brega do brega. Često jo je premetaval hud vihar.

Po dveh letih se vrne Jurček-mornarček domov. Ali kakšen je bil sedaj? Visok in močan je bil, zdrav in vesel. Široko je stopal z rokama v žepu, rad je prepeval in pravil tovarišem o čudih, ki jih je videl onkraj morja, in o vročih solnčnih žarkih, ki so mu zagoreli lica.

Jurček-mornarček se je vrnil zopet na morje in je postal sčasoma mornar, slednjič krmilar.

Ferdo Kleinmayr.

27. Le sekaj, sekaj smrečico!

*Le sekaj, sekaj smrečico,
da si boš stesal barčico!
Je smrečica posekana,
za barčico pripravljena.
Je barčica*napravljena,
na morje je postavljena.*

Narodna pesem.

28. Zvečer.

Glejte, kako se poredno
solnček na nebu smehlja,
v rožaste svoje domove,
v biserne svetle gradove
nébesni sinek vesla.

Razposajeno je zjutraj
 z zlatimi biči nagnal
 zvezdice, luno bil v spanje,
 stvarstvu je vsemu vzel sanje,
 zdaj pa noči se je zbal.

Črne se širijo roke,
 dolge kot pol so sveta:
 noč jih izteza molčeča,
 stvarstvu spet sanje noseča,
 solnček pa spavat vesla.

Andrej Rapè.

Cerkev, šola in dom.

*A v cerkvi, šoli in domači hiši
nauke lepe zvesto v dušo piši!*

Anton Medved.

29. Bog.

Dom Ti je nebo visoko,
dom Tvoj zemlje širni krog,
Tvoje morje je globoko —
vedno in povsod si, Bog!

Gledaš, sodiš moja pota,
veš kaj v srcu mi živi,
in boli Te vsaka zmota,
vse Te dobro veseli.

Duša, v božji dar prejeta,
Tebe čista moli naj,
da jo Tvoja volja sveta
dvigne kdaj v nebeški raj!

Iz „Zvon ka“

30. Otrok v cerkvi.

Tiho, tiho . . . V hramu božjem
gre ponižno moj korak;
name gledajo svetniki,
veličasten njih je vsak.

Pred oltarjem lučca sveti,
večna lučca — božji žar ;
naj pripognem tu koleno,
Bogu srce nesem v dar.

Če ves svet namé pozabi,
Ti ne zabiš mene, Bog :
Ti si moj nebeški Oče,
jaz sem vdani Tvoj otrok !

Iz „Zvončka“.

31. Cerkev.

Nedelja je — dan počitka in molitve. Ljudje hitijo praznično oblečeni v *cerkev*. Tam molijo in pojo, a mašnik opravlja službo božjo. Kako krasno je v hiši božji, v cerkvi !

Notranji prostor cerkve imenujemo *ladjo*. V sprednjem delu ladje stoji oltar s križem. To je *veliki oltar*. Ob straneh so še manjši oltarji, *stranski oltarji*. Pred oltarjem bere mašnik sveto mašo, moli ter opravlja druga cerkvena opravila. V cerkvi je tudi *prižnica*, ki na njej pridigujejo. V ladji so *klopi* in *klečalniki* za ljudstvo. Stene so okrašene s *svetimi podobami*. Zadaaj je vzvišen prostor, to je *kor*. Na koru so *orgle*, tam pojo cerkveni pevci. V cerkvi so *krstni kamen* in *izpovednice*.

Ob cerkvi je *zvonik*. V zvoniku so *zvonovi* in *cerkvena ura*. Na vrhu zvonika je pozlačen *križ*, ki se blesti daleč naokoli.

Prostor okrog cerkve je največkrat ograjen. Na njem počivajo umrli ljudje, mladi in stari, bogati in ubožni. Ta prostor imenujemo *pokopališče*. Na grobeh vidimo *križe* in

spomenike. Tudi cvetice rasto na grobeh. Če bi mogle te cvetke govoriti, bi rekle :

Nič počitka vam ne dramī,
ki vaš dom je v tihi jami!
Ko naš pride čas — tedaj
združimo se vekomaj!

Miroslav Pretner.

32. Uganki.

1.

Zvrhan vrč ognjenih rož,
v rokah zlat drži ga mož,
sem ter tja ga maje,
Bogu slavo daje.

2.

Zlato solnce,
v solncu luna,
v luni hlebček,
v hlebčku Bog.

Oton Župančič.

33. Božja pot.

*Na strmi gori cerkvice . . .
Marija sred oltarja
drži v naročju Jezusa,
krog nje nebeška zarja . . .*

*Vsak dan pobožno zbirajo
pred njo se vsi kristjani
in srca ji odpirajo,
vsi v božjo voljo vdani.*

*Ki bili tam v življenju so
razžaljeni, ponižani,
tu v svetem hrepenenju so
nebesom spet približani.*

*Za vse, kar kdaj trpeli so
in kar še bodo sred svetá,
plačilo zdaj prejeli so:
saj se Marija jim smehljá!*

Janko Samec.

34. Gospodov dan.

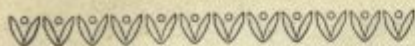
Tema pokriva zemljo. V sladkem spanju počivajo ljudje in živali. Že slišimo petelinov glas, ki naznanja jutro. Iz zvonika se oglasi veliki zvon. Kmalu še dva druga zvonova zapojeta milo in čisto. Kaj pomeni to slovesno zvonjenje v zgodnjem, tistem jutru? Ubrani glasovi zvonov naznanjajo dan Gospodov — nedeljo. Ljudje pravijo, da zvonijo sveto jutro. Vsi ljudje vstajajo, se čedijo in oblačijo v praznje oblačilo. Odpravljajo se v cerkev k sveti maši.

Pa tudi popoldne hite v cerkev k blagoslovu. Ko mine popoldanska služba božja, se razide ljudstvo na svoj dom. Tu se zbirajo otroci pa tudi mladeniči na vrtu, da se igrajo. Deklice pojo domače pesmi in se razveseljujejo v pošteni družbi. Tu obiše ženica ženico, druga k drugi prisede na prag ali na trato pred hišo. Pomenkujejo se o domačih stvareh.

Tam pri vinogradu vidiš trumo možakov! Pogovarjajo se o vinski trti, o slabi ali dobri letini, o draginji in nekdanjih časih. Pa tudi o vojni ve marsikdo kaj povedati. Solnce se je nagnilo proti zahodu. Tudi naši možaki se polagoma razidejo.

Nekateri odhajajo domov, drugi h krčmarju, da si privoščijo kozarček vina. Saj so se trudili in mučili ves teden. Bog jim ga blagoslovi, da ga le zmerno in v pošteni družbi med poštenimi pogovori pijó!

Zdravo Marijo je odzvonilo. Mladi in stari opravijo večerno molitev in gredo k počitku.

35. Zvonovi.

*Zvon mali, srednji, veliki —
vsi z železnimi jeziki
visijo v zvoniki.*

*V veselju se stakajo,
v žalosti plakajo,
življenje pretakajo*

Fran Žgur.

36. Snežena kepa.

Snežilo je. Po končanem pouku pridirja gruča dečkov na ulico, ki pričnejo takoj s kepanjem. Mnogo ljudi je hodilo po pešpoti ob strani ulice in neki gospod zakliče dečkom :

„Nehajte vendar s kepanjem !“

Ali že v istem hipu se čuje bolesten krik z one strani ulice in videti je bilo, kako je trda snežena kepa priletela nekemu starčku v oko, ki si ga je pokrival z obema rokama. Takoj se naberejo ljudje krog ranjenca, medtem ko so se razpršili dečki na vse strani, da bi od daleč gledali, kaj se bo zgodilo.

Prihiteli so redarji ter strogo izpraševali dečke :

„Kdo je lučal ? Povejte, kdo je bil ? Ali si bil ti ?“ in preiskovali so dečkom roke, če so mokre od snega.

Zraven mene je stal moj sošolec Vinko. Opazil sem, da je ves drhtel ter da je pobleдел kakor zid.

„Kdo je bil ? Kdo je bil ?“ so povpraševali ljudje.

Tedaj čujem sošolca Grudna, kako reče potihom Vinku :

„Pojdi in oglasi se ! Strahopetnež brez vesti bi bil, če bi dopustil, da primejo nedolžnega.“

„Ali jaz nisem storil tega nalašč!“ odgovori Vinko. Trepetal je kakor list v vetru.

„To je vseeno; izvrši svojo dolžnost,“ ponavlja Gruden.

„Ali jaz se bojim!“

„Nič se ne boj, spremljal te bom!“ reče Gruden, prime Vinka za roko in vodi ga do gruče ljudi, ki so takoj razumeli, kaj to pomeni. Prijeli so Vinka in ga tirali v bližnjo prodajalno, kjer je že sedel ranjenec z obvezanim očesom.

„Nisem storil nalašč!“ ihti Vinko ves preplašen.

„Na kolena in prosí odpuščanja!“ zakričijo nekateri. V tem hipu pa se začuje glas našega šolskega voditelja, ki je bil vse videl ter je prihitel. „Ne, gospodje!“ je dejal odločno. „Deček je pokazal, da ima vest in pogum, ker se je sam javil kot krivec. Nihče nima zato pravice ponižati ga!“

Vsi so obmolknili. Voditelj pa reče Vinku: „Prosi za odpuščanje.“

Vinka zalijejo solze, objame starčkova kolena in ihti. Starček pa mu položi roko na glavo in ga pogladi po lasih. Tedaj vzkliknejo ljudje:

„Pojdi, pojdi, deček, vrni se domov!“

Po E. De Amicisu.

37. Poštenost.

Lukec je našel na cesti svetel, rumen gumb. Zavzel se je, ga pobral in vzkliknil: „Joj, cekin!... Zdaj sem pa bogat!“ Skrbno ga je podrgnil ob hlačice, da je bil svetlejši — kakor košček zlatega solnčka.

„Kaj naj počnem s cekinom? Očetu ga ponesem. Morda ga je izgubil on,“ pravi Lukec in stopi k očetu: „Náte, tale cekin sem našel na cesti. Morda je vaš!“

Oče vzame gumb in se nasmeje: „Si že priden, Lukec! To sicer ni cekin, ampak čisto navaden gumb. Toda lepo je od tebe, ker si pošten.“

Engelbert Gangl.

38. Molitve.

Ko „Zdrava Marija“ zvečer zadoni,
na nebu plamenčkov nebroy zagori;
molitve pobožne so dobrih otrok,
ki spéjo v nebesa, da čuje jih Bog.

Najlepše med vsemi pa tiste žaré,
ki pošlje jih staršem prevdano srce,
ki prosijo sreče za tiste Boga,
ki bistrijo um in blažijo srca.

Franc Kolednik.

39. V šolo!

*Kaj me briga strma cesta,
kaj mi hoče dolga pot!
Če sem zdaj učenec majhen,
pa pozneje bom gospod.*

*Ves neuk nameril v šolo
prvi plahi sem korak,
poln sem danes učenosti,
od glavé do pét junak.*

*Gledajo oči veselo,
vžiga mi pogum srce;
saj pogum je in veselje,
kar ustvarja nas možé.*

*Če je v šolo težka hoja,
bo pozneje lepa pot,
koder hodil bom po svetu
velik in učen gospod.*

Engelbert Gangl.

40. Prvi dan šole.

Danes je bil prvi dan šole. Kakor sanje so mi minuli trije meseci počitnic. Moja mati me je peljala v šolo k vpisovanju, da me vpiše v drugi razred. Nič kaj vesel nisem šel ž njo, ker sem še vedno mislil na zelene trate.

Po ulicah je kar mrgolelo učencev. V obeh papirnicah je bilo polno očetov in mater, ki so kupovali torbice, nahrbtnike, knjižice in druge šolske potrebščine. Pred šolo pa je bila taka gneča, da je šolski sluga jedva vzdrževal red.

Trudoma sva vstopila z materjo. V veži in po stopnicah je bilo vse polno gospodov in gospa, kmetie in delavk, delavcev in častnikov, babie in dekel, ki so vsi držali z eno roko dečke ali deklice, v drugi roki pa lanska šolska spričevala. Z veseljem sem zagledal v pritličju svoj razred, kamor sem zahajal lani dan za dnem. Tudi moja učiteljica iz prvega razreda je stala ob razrednih durih ter me pozdravila.

„Henrik,“ je dejala, „letos pojdeš v prvo nadstropje; težko se bova kdaj videla.“ To rekši, me je žalostno pogledala.

Voditelj je imel polno dela. Krog njega je stalo vse polno žen, ki so vpisovale otroke.

V pritličju so se zbrali otroci nižjih razredov. Marsikateri ni hotel vstopiti v razred, trmasto se je branil. Nekatere so matere s silo povlekle v sobo, a ko so odšle, so v klopi zagnali krik in vik. Ali učiteljice so jih tolažile.

Ob desetih smo se že zbrali v razredu. Moji součenci so bili višji in močnejši negoli lani, zrastli so in se odebelili o počitnicah.

Vstopil je naš učitelj. Visok mož je, brez brade, a že siv. Na čelu ima brazgotino, ki jo je dobil v vojni. Močan glas ima in ostro nas pogleduje drugega za drugim, kakor bi nam hotel brati v duši. Nikoli se ne smeje.

„Ah,“ sem vzdihnil pri sebi, „to je prvi dan šole. Še devet mesecev! Koliko nalog, koliko skušenj, koliko truda bo treba!“

Ko pa je končal pouk, sem stekel k materi, ki me je čakala pred šolo. Prijela me je za roko in dejala: „Henrik, nič se ne boj, skupaj se bova učila.“

Tedaj sem se vrnil domov zopet ves zadovoljen.

Po E. De Amicisu.

41. V šoli.

„Ti tam, drugi v šesti klopi!

Koliko je šestkrat pet?“

Majhen mož na prste stopi:

„Šestkrat pet je trideset.““

„Vrane družijo se rade,

pet na smreki jih čepi,

puška počí, ena pade,

koliko jih še sedi?

Kaj se tebi zdi?“ — „„Nobena.““

„Kaj? To v glavo mi ne gre.“

„Ena pade ustreljena,

druge štiri odlete.““

„Glej ga, glej, glavica bistra.

Majhen deček, velik mož.

S časom boš še za ministra,

ako vedno priden boš.“

Josip Stritar.

42. Bolni tovariš.

Kako ti je, Andrejče? — Bolje?

Veliko bolje, to je prav;

vstal skoro boš, na vrt, na polje

in v šolo šel krepak in zdrav.

Gospod učitelj so vprašali:
 „Kako se Kotniku godi?“
 Hvalili so te in dejali,
 da si najboljših eden ti.

Te jagode sem ti prinesel,
 ki sem to jutro jih nabral;
 v torilce to jih bom iztresel,
 kaj boljšega bi rad ti dal!

Še drugi pridejo za mano;
 vsa šola rada te ima;
 zdaj grem, nalogo danes dano
 mudi se spisati doma.

Josip Stritar.

43. Zlomljena roka.

Urbančev Nacek je imel slabo navado, da je vedno dirjal za vozovi in se zadaj obešal nanje, kadar je katerega dohitel. Doma in v šoli so ga svarili, naj nikar ne dela tega, ker ni samo nevarno, ampak je tudi grdo. Deček naj lepo in mirno hodi po cesti!

Toda Urbančev Nacek se ni dosti menil za take pametne opomine. Kadarkoli je zagledal na cesti voz — haló, pa jo je mahnil v begu in diru za njim. Tako se je zgodilo zopet nekega jutra, ko je šel v šolo. Pred Nackom drdra sosedov voz, Nacek pa za njim, kolikor ga nesejo noge. Že se misli obesiti zadaj na voz, tedaj mu zdrsne šolska torbica z rame in se mu zaplete med noge, da telebi po tleh, kakor je dolg in širok. V desni roki ga nekaj zaskeli, vendar se pobere s tal, si za silo otepe prah z obleke in gre proti šoli. Bolečina pa je vedno huja, naposled začne deček milo jokati. Na učiteljevo vprašanje pove, kaj se mu je zgodilo. Učitelj mu pretiplje roko in mu brž veli k zdravniku, kamor ga spremi součenec Blažek, ki je bil resen in pameten deček.

„Roka je zlomljena!“ reče zdravnik ter Nacku desnico uravna in obveže. Dolgo je Nacek pestoval zlomljeno desnico, a za vozovi ni dirjal nikdar več.

Engelbert Gangl.

44. Bodi postrežljiv!

Ob poti se igrajo otroci. Mimo pride popoten človek. Ustavi se in reče otrokom: „Kdo mi zna pokazati pot do vaškega načelnika?“

„Jaz vam jo hočem pokazati,“ reče Marko in gre s tujcem. Odvede ga prav v vas do hiše vaškega načelnika in reče: „Tukaj stanuje; kar povprašajte v hiši. Pa zbogom!“

„Stoj,“ mu odvrne potnik in seže v žep, „tu imaš desetico za svoj trud!“

„Lepa hvala, denarja ne vzamem,“ reče Marko, „za ta mali trud res nočem plačila.“

„To je lepo, dečko!“ ga pohvali tujec, „le vedno bodi tako postrežljiv!“

Ferdo Kleinmayr.

45. Uganka.

Ob steni slonim, pa čakam, kaj bo ;
 ko dečki in deklice odpojó,
 mož stopi predme, modro stoji,
 pa nekaj belega v desni drži
 in nekaj rahlega v levi. Pa začne desnica
 in šviga in pleše po meni: levica
 pa gleda. Čez nekaj časa pa ona na delo !
 Po meni gori in doli drsa veselo
 ter gladi in lika me, da sem spet
 vsa lepa, kakor sem bila popred.
 Jaz vse to voljno trpim
 in molčim.
 Zdaj pa paglavček v klopi
 vstane ter predme stopi
 in začne tudi tako,
 ne prav tako.
 Vse bolj okorno, trdó,
 da mi je hudó.
 Z otroci je križ !
 Kdo sem ? Le išči me, pa me dobiš !

J. Stritar.

46. Pičica na „i“.

Ker Radivoj lenušček
 pri nálogi hiti,
 površna je pisava, —
 brez pičice na „i“.

Zaman ga opominja
 učitelj ter uči,
 da vedno naj postavi
 vsaj pičico na „i“.

A končno mu je dosti,
 in Radivoj — sedi.
 Oj, ti nesrečna pika,
 ti pičica na „i“ !

Ljudevit Černež.

47. Ne lučajte kamenja !

„Ne lučajte kamenja !“ S temi besedami je svaril gospod učitelj vedno nekatere poredne učence. Razposajeni Ivanček pa se ni zmenil zanje. Tudi svarjenje staršev ni nič pomagalo. Jedva je prišel iz šole, je že frčalo kamenje po cesti, drevju in drugod. Nekoč je razbil cestno svetilnico, a drugič je ranil sosedovo Manico, ki je sedela na pragu pred hišo.

Strogo je bil kaznovan doma in v šoli, a tudi to ni dosti pomagalo.

V šolo grede zagradi nekega dne kamen in ga vrže z vso močjo za ptičkom, ki je sedel na strešnem žlebu hiše. Kamen pa se odbije, odleti Ivančku naravnost v čelo in ga hudo rani. Kri je močno curljala in rana je bila precej velika. Tako jo je slednjič izkupil Ivanček.

Miroslav Pretner.

48. Stoji učilna zidana.

Stoji učilna zidana,
pod njo je stara jablana,
ta jablana je votel panj,
sinica znosi gnezdo vanj.

Sinica zjutraj prileti,
na šolskem oknu obsedi,
na oknu kljunček svoj odpre,
tako prepevati začne :

„Poslušaj me, učitelj ti,
kako se pod teboj godi !
Vsi déčki tvoji me črté,
povsod lové, povsod podé.

Zalezli so moj ptičji rod,
iz gnezda vrgli ga za plot.
Mladički tam pomrli so,
oči svetlé zaprli so.“

„„Grdobe, grde, paglave,
masti ste vredne leskove !
Kdor v gnezdu ptičice lovi,
ta v srcu svojem priden ni !““

Fran Levstik.

MOJ DOM

O, moj preljubi, dragi dom,
 zaté srce gori,
 kako te zvesto ljubil bom
 vse svoje žive dni!

Darujem vse ti, kar imam:
 roké, glavó, srcé;
 otrok sem še in kar ti dam,
 dar skromen je zaté.

Če več imel bi, dal bi rad,
 a majhen sem sedaj;
 čeprav preslab, čeprav premlad —
 le tvoj sem vekomaj!

Fran Končan.

50. Drobnice.

1.

*Kadar si vprašan, takrat se
oglasil,
misli hitro, govori počasi!*

2.

*Tudi v sili, v šali se ne laži;
kakršen si, takega se kaži!*

3.

*Misli poprej, potem govori;
dvakrat premisli, enkrat
stori!*

4.

*Sest dni poštenega dela,
potem bo nedelja vesela.*

Josip Stritar.

51. Hiša.

Otroci so se igrali pred **hišo**. Kar pribuči burja ter jih razkropi na vse strani. Kako dobro je bilo, da so poznali kraj, kamor burja ni mogla za njimi. „Hej, zdaj pa le razsajaj, kolikor ti drago,“ so klicali, „tukaj v hiši pri očetu in materi smo na varnem. Le jezi se po cesti, po polju, po vrtilih in po vinogradih, v našo hišo ne prideš!“ Gledali so pri **oknu**, kako je burja po cesti pometala prah in nadlegovala ljudi. Ropotala je z **okni** in **hišnimi durmi**, a videč, da ne more v **pritičje** v **vežo**, potem v **sobe** in **stanice**, da bi tam preobračala mize, stole in drugo hišno opravo, se spravi vsa razjarjena na **streho**. Tam razsaja in mlati po **strešni opeki** ter pomeče nekatere korce celo na cesto. Poizkuša odtrgati **strešne žlebe**, a ti so bili močno pritrjeni. Pokuka še pri **okencu** (pri **lini**) v podstrešje, a potem se pobere naravnost v **dimnik**. V njem se izprehaja, tuli in buči, da je groza.

Razsajalka poizkuša udreti v **kuhinjo**, a vse zaman. V kuhinji je bilo polno skled, skledic, velikih in majhnih loncev, ponev, kozic, pokrovk in še drugih takih stvari. Kako prijetno bi se v kuhinji zabavala in godla! Morda bi se ji posrečilo iz kuhinje priti na **hodnik** in po **stopnicah** v kako **nadstropje**.

A nikjer ni mogla burja udreti in napraviti škode trdno zidani hiši.

Dol v **klet** se ji ne ljubi, pogledala je samo skozi ključavnico, a zdelo se ji je ondi pretemno in predolgočasno. Notri so stali veliki sodi in velike kadi, ki se ne dadó lahko prevračati. Tam v kotu je krompir in repa v kupih, ki se ž njimi tudi ne da igrati, kakor bi rada. Prijetneje se ji zdi zunaj na **dvorišču**. Tu je začela v kolo vrteti slamnate bilke, listje, kurje perje, da je bilo veselje gledati, kako je vse plesalo. Z dvorišča se pobere k **hlevu**, a noter ni mogla, ker so bila **vrata** zaprta. Nekaj časa je tul'la pred vrati, a konjiči, krave in telički se niso zmenili zanjo. Še manj pa je bilo mar to žvižganje tolstim prašičem in lepim belim ovcam. To jo je jako razjuzilo. Prekucnila je pred **shrambo** star koš, zbegala golobe v **golobnjaku**, a potem jo je vsa zelena od jeze popihala čez vrt domov.

Po „Vrtcu“.

52. Trije golobi.

Lepo so sedeli trije beli golobi v domačem gnezdu. Globoko pod njimi se je razprostiral svet: daleč naokrog velika, pisana zemlja, sama neskončna daljava. Tam na obzorju so stale visoke gore, kakor bi hotele zrasti do samega neba.

„Dolgočasno je doma,“ pravi prvi golob, „poletim odtod, da vidim, kako je po svetu.“

Reče in zleti.

Zagleda ga bistro oko ujedne ptice. Ta se spusti kakor strela nanj, ga ujame in ugonobi.

„Tudi jaz grem za bratom,“ pravi drugi golob. „Kdo bi vedno čepel doma!“ Reče in zleti.

Ptičji lovec pa je pripravil nastavo, ki je zgrabila goloba in ga ujela. Nič več ga ni bilo domov.

Tretji golob pa je ostal doma. Gledal je, kdaj se vrneta brata, a gledal je zaman. Grulil je svojo pesem, pol žalostno, pol veselo — žalostno po ugrabljenih bratih, veselo v čast varnemu rodnemu gnezdu.

Engelbert Gangl.

53. Dedov god.

Bil je rojstni dan našega ljubega **deda**, ki je dopolnil sedemdeset let. Že na vse zgodaj nas je zbudila **mati**, in **oče** nam je zaklical:

„Zdaj pa le brž, **otroci**, umijte se, da deda in **babice** ne bo sram svojih **vnukov** in **vnukinj**!“

Ubogali smo svoje **starše**, urno smo skočili s postelje, umili se in pražnje oblekli. Medtem pa je naš **hlapec** že napregel konja, da nas popelje v sosednjo vas k dedu.

Ko smo bili lepo opravljeni, smo pohiteli do voza, pa smo se prepirali, kje bo sedel ta, kje oni. Tedaj pristopi oče in reče:

„To pa je res lepo, če se **bratje** in **sestre** prepirajo med seboj!“

Osramočeni smo umolknili. Oče pa je vzel hlapcu vajeti iz rok ter nam pomagal v voz. Dejal je:

„Mamica in **deklice** bodo sedele zadaj v vozu, ti pa, ki si čvrst **deček**, sedeš poleg mene na kozla.“

„Ali ne pojde tudi Borček z nami?“ smo vprašali otroci. „Ne,“ odgovori mati, „Borček je še malo **dete** in bi mu vožnja lahko škodila. Zato ostane doma z **deklo** Maro. Itak se kmalu vrnemo.“

Tako smo se odpeljali vsa **družina** razen Borčka, ki smo ga v slovo vsi poljubili na čelce.

Lepa je bila vožnja po gladki, beli cesti ob šumečem potoku skozi borovje in mimo vinogradov. Otroci smo samega veselja zapeli lepo pesmico. Še lepše pa je bilo pri dedu.

Dedek nas je že čakal. Naslonjen ob svojo palico je poslušal naša voščila, smehljaj se je venomer ter govoril: „Že dobro, že dobro!“

Ves vesel je sprejel cvetlične šopke, ki smo mu jih prinesli v dar, podajal nam je suho, koščeno roko, pa nas gladil po laseh. Nato smo sedli za mizo, ki jo je pogrnila **babica**.

Kmalu za nami je prišel **stric** s **teto** in z našimi **bratranci** in **bratrankami**. Zdaj je bilo veselje šele veliko. Na mizo so postavili potico pa štruklje pa medico in sadje. Vsi **sorodniki** smo sedeli krog mize, sredi nas pa ded, ki je vlekel ob svoji pipici in pravil lepe pravljice iz starih časov.

Stric pa nas je nagajivo izpraševal. Mojo starejšo sestro je vprašal, kaj je težje, en kilogram železa ali en kilogram slame. Mojo mlajšo pa je izpraševal, kaj ima rajši, svojo punico ali svojo mačico. Mené je vprašal, katero ime je moje **krstno ime**, katero **priimek**. Ali dobro smo se odrezali vsi, da je moral priznati:

„To imam pa res imenitno učene **nečake** in **nečakinje**!“

Ko je solnce stalo že visoko na jugu, smo se poslovili od deda in babice ter se vrnili domov.

Ferdo Kleinmayr.

54. Mati.

Dete revno, dete malo,
kdaj mi bodeš poplašalo
vse, kar zate skrbna mati
mogla sem in bom prestati?

Sem na rokah te nosila,
v bolečinah te zdravila,
zate noč in dan skrbela,
zate sem in bom živela.

Postelj kolikrat postlala,
zibel tvojo sem zibala,
pesem ti zapela sladko,
da zaspalo si čez kratko.

Čez te se potem nagnila,
srčno sem Boga prosila:
Oče hudega ga brani,
meni, sebi ga ohrani!

Dete malo in ubožno,
bodi pridno in pobožno,
s tem skrbi mi boš plačalo,
dete revno, dete malo.

Simon Jenko.

55. Materina slika.

V vasi sta živela oče in mati, ki sta imela edinega sinčka Stojana. Ker je bil dober in bistre glave, skleneta, da ga pošlje-ta v mestne šole. Pride dan, ko je Stojan moral zapustiti do-mačo vas in drage svoje starše. Mati, jokajoč, objame Stojana; potem mu izroči svojo sliko, rekoč: „Vzemi, Stojanček moj, to je — moja slika! Dam ti jo v spomin!“

Stojan je obesil materino sliko nad zglavje svoje po-stelje. Vselej, ko ga je obhajala kaka izkušnjava, je pogledal materino sliko, in zdelo se mu je, kakor bi ga mati svarila...

Tako je Stojan rastel in ostal dober otrok.

Janko Leban.

56. Voščila.

1.

Predragi starši!

*Za Novo leto Vam voščim vsega, česar koli si dobrega želi
Vaše srce. Predvsem Vam daj Bog ljubega zdravja, da boste
mogli še dolgo let skrbeti zame!*

Obljubljam Vam, da bom vedno marljiv in lepega vedenja. Ničesar nočem storiti, kar bi užalilo Vaše blago srce. Moliti hočem k Bogu, naj z dobrotami poplača Vašo skrb in ljubezen, ki jo gojite do mene.

Presrčno Vas pozdravlja

Vaš

*hvaležni in vdani sin
Janko.*

V Borštu, dne 28. grudna 1922.

2.

Majhen sem, in srcece je majhno, a velika je ljubezen, ki mi v njem zate gori. Glej, za god pa vso podarim ti, ves sem tvoj in ves živim ti!

3.

*Kaj misliš, da jaz nimam nič,
kar bi za god ti dala?
No, da! Denarja ne, zakladov ne,
srebra ne, ne zlata,
a sebe vso ljubečo te
za god se ti bom dala.
Na, sprejmi me v naročaj svoj,
vesel naj danes god bo tvoj!*

Andrej Rapè.

57. Vrt.

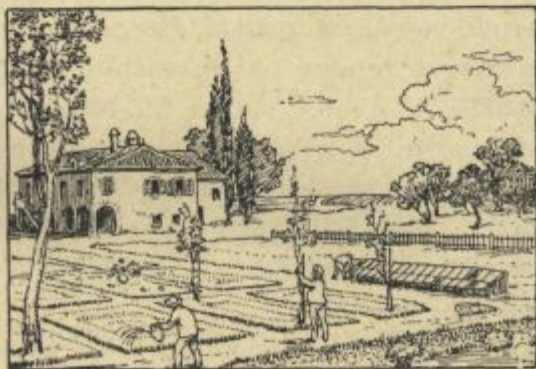
„Pojdimo na vrt!“ zakliče Tonček svojim bratrancem, ki so prišli obiskat ga.

„Da, da, pojdimo!“ vzkliknejo veselo otroci in že so pri lesi, ki odpira vhod skozi plot.

„Oj,“ vzklikne Jožek, „vaš vrt pa je velik ! Koliko **gredic** ima ! Koliko **zelenjave** raste na njih !“

„Da, da,“ prikimuje Just, ki je med otroci veljal za modrijana, „jaz poznam vso to zelenjavo, ki tukaj raste. Tu je zelje, tam je solata ; na tej **lehi** je regrat, na oni je špinača. Tod plete grah, ondod pa fižol. Tam so kumare in nižje doli buče.“

„Sem, sem pridite !“ kliče drobna Marija z veselimi, kakor solnce zlatimi očmi. „Čemu se ustavljate ob onih **zelenjadnih gredah**, ko cvetejo tu najlepše cvetice !“

Vsi so hiteli na njen klic k **cvetičnim gredam**. „Pa poznaš tudi vse ?“ vpraša zafrkljivo Tonček. „Kako bi ne!“ odgovori Marija. „Ne poznam samo cvetic, poznam tudi cvetične rastline. Imamo jih sami doma. Vsak dan jih zalivam, pa bi jih ne poznala ! Glejte, nekatere cvetejo, druge so že odcvetele, nekatere pa jedva poganjajo popje. Tu so vijolice, tulipani, hijacinte, vrtnice, nagelji, sirotice, martinke . . .“

„Dovolj, dovolj,“ reče Just, „vidim, da jih prav dobro poznaš.“

„Kaj pa je to tukaj pod zidom ?“ jo vpraša Tonček ter pokaže na dolgo gredo **podzidnico**, pokrito s steklenimi šipami.

„Ej, to je **gnojna gredica**,“ reče Marija. „V nji se vzdajajo **sadike**.“

„Ti pa res že vse znaš!“ pritrди Tonček.

Medtem pa je Jožek že moško stopal po drugem koncu vrta, kjer je rastle **sadno drevje**, kakor jablane, hruške, črešnje, češplje, marelice, breskve, slive in smokve. Nosek je molel kvišku proti zelenim vejam, važno kimal z glavo ter dejal:

„Črešnje ste že pobrali, ali hruške in jablane kažejo dobro. Ne bo sile, ako jih prezgodaj ne sklati burja, ali pa če sadje ne bo črvivo.“

„Mislim da ne,“ se mu smeje Tonček; „ker smo z očetom že zgodaj obirali vejevje goseničje zalege. Pa nismo obirali samo sadnega drevja, temveč tudi **plemenito grmičje** tam doli ob plotu, grozdičje sv. Ivana, maline ter bodičasto grozdičje.“

„In vendar niste vi vsega opravili,“ pripomni modrijan Just, „ker najhuje zatirajo vrtu škodljivi mrčes ptički pevci, senice, ščinkavci, lastovice, kosi, škorci...“

„Oj, ti imajo pri nas dobro!“ vzklikne Tonček. „Oče ne dovoli, da jih plašimo.“

„Pa bi bilo tudi grdo preganjati tako drobno ptičko,“ se oglasi Marija in namrdne tenka ustka.

„Saj jih ne,“ ugovarja Tonček. „Škorcem smo celo postavili leseno hišico tam na drogu tik **utice**.“

„Kje pa je utica?“ vpraša Jožek in se radovedno ozira.

„Seveda je ne vidiš, ker je vsa prerastena z vinsko trto,“ se mu smeje Tonček. „Pridite z mano, pojdemo v utico!“

In šli so mimo **vodnjaka**, kjer so sloneli škropilniki, v utico. Vsedli so se ter se pomenili, kako lep je vrt poleti in kako prazen je pozimi. Tonček pa jim je ponosno razlagal, da že pomaga pri vrtnem delu, da pozna že vse **vrtno orodje**, kopačo, motiko, grablje, drevesno žago, škarje, krivec, cepilni nož, lestvico, košarice in kaj vem še kaj.

58. Cvetice.

Ve, ljube cvetice,
zbudite se nam,
ko pomlad preljuba
prihaja spet k vam!

Z imenom vas kliče:
„Ne spite odslej!“
Marjetice, zvončke
pozivlja najprej.

Trobentice zlate
se v solncu budé,
vijolice ž njimi —
kako so lepé!

Ve, šmarnice, tudi
pokažite cvet
in pisane tulpe —
oj, lep je ta svet!

Anton Funtek.

59. Domače živali.

Francek, bil si na stričevem domu. Sedaj nam povej,
kaj si tam videl.

Francek: Enonadstropna
hiša, hlevi, skedenj in druga
gospodarska poslopja obda-
jajo prostorno dvorišče.

Veselo me je pozdravil
domači pes „Pozor“, zvesti
čuvaj stričevega doma. Pri
hlevu je stala njegova lesena

hišica. A tudi **mačka**, lepa
belka, je prišla iz hiše z ulov-
ljeno miško v gobčku.

Pa — oj, veselja! Stric
je privedel iz hleva čilega
konja, in ž njim je priska-
kljalo živahno **žrebe**. Kar iz
roke mi je pulilo seno, ki
sem mu ga ponudil. V konj-
skem hlevu je bilo še več

konj in stari počasnež **osel**, ki je od samega dolgega časa rigal, da so me kar ušesa bolela.

Nasproti skednju, kjer so pridno mlatili, je goveji hlev. V njem so molzne **kra-**
ve, teleta in **vprežni voli**. Zra-

ven na levo pa je ovčji hlev. Tam so lepe, bele **ovce**, ki so prišle pravkar s pašnika domov. Med njimi sta tudi dve **kozi**.

selo. To je **petelin**, ki izteza svoj vrat, se šopiri med kokošmi in naznanja, da je on gospodar **kuretnine**. Od druge strani pa prihaja **koklja** s svojimi **piščeti**.

A to še niso vse živali. Neokretna **gos** me radovedno pogleduje, kakor bi me že poznala. Blizu nje pa se ziblje kakor čolniček **raca**. Na

„Kdo pa cvili in kruli?“ vprašam. „To so **prašiči**. Le glej debeluha, kako riže in išče po blatu živalskih in rastlinskih ostankov! V jedi te živali niso izbirčne. Nesnažne so res, a jako koristne,“ me pouči stric. —

„Kikeriki!“ zadoni ve-

vrtu za hlevom gavdra jezni **puran**, spremlja ga ter kriči z zoprnim glasom gzdavi **pav**.

Nad hlevom in na strehi pa veselo letajo nežni **golobi**.

Slišal sem tudi čivkanje in gruljenje, ker tam imajo gnezdo in v njem mladiče.

Solnce je že zatonilo. Stric me posadi na belca. Ponosno odjezdim na njem do hleva.

Le prerano je minil čas mojega lepega obiska na stričevem domu.

Miroslav Pretner.

60. Petelinčka.

Borila sta se petelinčka dva,
 kateri na dvorišču bo gospod.
 Močnejši zmaga ter zleti na plot:
 „Kikeriki!“ na znanje zmago da.
 Kar jastreb zviška nadenj prileti,
 pograbi ga, odnese Bog ve kam.
 Premagani čez kratko ozdravi
 in moško kurjo družbo vodi sam.

Josip Stritar.

61. Govedo.

Jernej in njegov starejši brat Jurij postaneta pred volom, ki je vprežen v težak voz stal na cesti. „Kako lepa in močna žival je vol,“ reče Jernej, „samo prekratke noge ima za tako truplo.“

„Vidiš, Jernej, daljših pač ne rabi,“ ga uči Jurij. „Volu ni za tekanje, počasi hodi in težko vleče, za to pa so kratke in ši-

roke noge res pripravne.“ — „Res je to!“ pravi Jernej. „Pa mi povej, čemu se vol tako močno slini.“

„Ej, tega ne veš? Vidiš, vol in govedo sploh žre samo suho hrano — travo, seno, otrobi. In da to hrano lažje požira in prežvekuje, rabi mnogo sline. Zdaj pa mi ti povej, s čim se vol brani?“ vpraša Jurij.

„Z rogmi,“ odvrne Jernej.

„Da, z rogmi se govedo brani pred večjim sovražnikom. Ima pa govedo tudi majhne sovražnike in nadlegovavce.“ — „Kateri so pa ti?“ vpraša Jernej. — „Obadi in muhe so.“

„Le poglej, kako ga nadlegujejo! Pa povej mi, s čim jih odganja?“ — „Vidim, vidim! Z repom maha po njih, ušesa stresa in glavo vihti,“ našteva Jernej.

„Še nečesa nisi opazil,“ dostavi Jurij. „Tudi kožo potresa in s tem podi muhe.“

Ferdo Kleinmayr.

62. Uganki.

1.

*Kakor vile spredi,
debel sod je v sredi,
zadaj cinca metlo!
Kaj je to?*

2.

*Dve glavi, dvoje rok
ima žival šestero nog,
a le po štirih hodi, teče.
Kako se tej živali reče?*

Josip Stritar.

63. Ej, hej !

Ej, hej,
 dete, glej :
 Tam koraka
 črna spaka,
 hudih je oči,
 brk ji v nos srši.
 Ljuto piha,
 repek viha
 jezna ta soseda,
 kadar psa zagleda.
 Ko po strehi teče,
 hlod za sabo vleče,
 ko se v travi plazi,
 to nam miško pazi,
 ko po veži skače,
 praviš : To je mače !

Cvetko Golar.

64. Pes in mačka.

Pes : „Muc ! Pridi sem ! Prijateljski se hočeva pomeniti.“

Mačka : „Že pridem, samo preblizu ne, ker se te bojim.“

Pes : „Nič se me danes ne boj ! Rad bi samo vedel, kako je bilo to, da si me včeraj tako grdo šapnila po nosu, da mi še danes krvavi. Če gledam tvoje mehke tačice, res ne vem, kje imaš skrito tako strašno orožje.“

Mačka : „Oj, le poglej, le ! Vidiš, takole iztegnem prstke, pa takole jih razširim, in moje orožje se prikaže.“

Pes : „Kakšni kremplji ! In te imaš, da praskaš ljudi in živali ?“

Mačka : „Praskam že, a le če me dražite. Kremplje rabim prav za prav pri lovu na miši in podgane.“

Pes: „To pa ni lepo, da jih tako skrivaš.“

Mačka: „Moram jih, da se mi ne obrusijo. Sicer pa tudi ti skrivaš svoje orožje. Kdo bi verjel, da imaš v svojem gobcu toliko tako ostrih zob! Včeraj bi mi bil skoraj rep odgriznil, tako široko si hlastnil za menoju.“

Pes: „Pa si mi ubežala na drevo.“

Mačka: „Ti si pa spodaj skakal, tulil in cvilil.“

Pes: „Ti pa si zgoraj prskala in pihala, da je bilo joj. Bolje bi bilo, da ostaneva prijatelja, ker služiva isti hiši.“

Mačka: „Jaz bi že bila za to, a ti vedno iznova začenaš prepir.“

Ferdo Kleinmayr.

65. Zakaj se je Tonček psa bal ?

Tonček gre nekoč s svojim očetom na semenj. Ves srečen je, saj mu kupi oče na semnju novo suknjico. A ne samo suknjice, morda tudi še kaj drugega. Po cesti grede nekoliko zaostane in prične za očetom teči. Pes, ki je ležal pred vaško hišo, skoči pokonci in močno zalaja za njim. Tonček se jako prestraši in se hitro oklene očeta.

Oče pa reče: „Tonček, ne bodi vendar tako plašljiv, saj si že precej velik! Ali ne veš, da psi, ki lajajo, ne grizejo in ne popadajo človeka?“

Tonček pa odgovori jokaje: „Oh, oče, to že vem, a samo tega ne vem, če tudi pes to vé!“

66. Ovca in koza.

Vroč poletni dan je. Po zelenem griču se pomika čreda ovac. Tesno se tiščijo skupaj, da si druga drugi delajo senco. Spredaj stopa oven. Močne, ukrivljene roge ima, da brani svojo čredo. Zadaj pa skaklja psiček ter pazi, da se ne izgubi jagnje od matere. Poleg koraka pastir. Oblečen je v raševino,

ki je tkana iz ovčje volne. Piščalko ima v roki ter si piska kratek čas. Zvečer pa žene beketajočo čredo k morju, da se napije morske vode, potem pa v stajo. —

Po visokih rebrih skačejo koze. Kako skočne nožice imajo, in gotov je vsak njihov skok. Bradati kozel jih vodi. Mladi kozlički pa kaj radi zaostajajo, se dvigajo na zadnji nogi ter se trkajo s trdimi čelci. Tudi koze ližejo sol.

Ovca in koza nam dajata volno, mleko, meso, loj in kožo za usnje.

Ferdo Kleinmayr.

67. Medsebojna pomoč.

Naš sosed Martin je priden **črevljar**. Dela nove črevlje in škornje ter popravlja stāre. Če pa hoče imeti lepo novo suknjico ali hlače, mora iti k bližnjemu **krojaču**, da mu jih pomeri in napravi. Klobuk, slamnik ali čepico si kupi pri **klobučarju**. Klobučar potrebuje nove srajce in drugega perila. Tega mu ne napravi krojač, ampak klobučarjeva sestra Lenka, ki je **šivilja**. Ona ima vedno mnogo opravila s šivanjem. Zato ne more sama prati perila, temveč ga daje sosedi **perici**, ki ga snažno opere. Pridno delo napravlja dober tek. Perica gre k **peku** in si kupi kruha. Pek si privošči večkrat kaj boljšega za kosilo ali večerjo. Pošlje svojega vajenca k **mesarju** na trg po mesa in klobas. A tudi mesar ne živi samo ob mesu, temveč potrebuje drugih živil. Te kupi pri **trgovcu**.

Tako si morajo vsi ljudje na svetu med seboj pomagati, ako hočejo živeti. Sam človek ali sama družina si ne more dobavljati in pripravljati vsega, česar je treba za živež in obleko. — Potrebna je na svetu medsebojna pomoč ljudi.

Miroslav Pretner.

68. Na žagi.

Tenka žaga tenko žaga :

žiga, žaga.

Živa pesem žago vžiga :

žaga, žiga.

Kaj pa deski to pomaga :

žiga, žaga,

če rožičke — grče dviga :

žaga, žiga.

Silvin Sardenko

69. Polžek nese v mlinček.

Polžek nese v mlinček,

mlel bo petelinček ;

polžek gre iz mlinčka,

hvali petelinčka ;

mati moko seje,

polžek se ji smeje ;

mati kruhek peče,

polž iz hiše teče ;

mati kruhek jé,

polžek ga ne sme.

Po narodni Franco Bevk.

70. Kamenar in zidar.

Igra.

Otroci stojé v krogu. Sredi kroga sta dva dečka.

Otroci

(se vrte v krogu in pojó):

Vrti kolo se naokrog,
 stojita v sredi čvrstih nog
 junaka dva, možaka dva.
 Kaj delata, vidva moža ?

Kamenar

(poje in kaže):

Odgovor moj se vam glasi:
 Jaz kamenar sem žive dni.
 Mi kamenarji rijemo
 globoko v zemljo, bijemo
 po trdi skali: pok — pok — pok —
 in rov se dela nam globok.
 In vrvco tja nastavljamó,
 in ogenj ji napravljamo,
 strel zagrmí in skale ni,
 jo v kamen kladivo drobi.

Otroci

(se zavrté in pojó):

Vrti kolo se naokrog,
 stojita v sredi čvrstih nog
 junaka dva, možaka dva.
 Kaj delata, vidva moža ?

Zidar

(poje in kaže):

Mi kamen dvigamo težkó
 na oder z žuljavo rokó,
 tam z metrom ga premerimo,
 zid dvigamo in širimo,
 nanj s kladivom mi bijemo
 in z malto umno krijemo,
 jo z žlico gladimo skrbnó,
 da naše delo je lepó.

Otroci

(se zavrté in pojó):

Vrti kolo se naokrog,
 stojita v sredi čvrstih nog
 junaka dva, možaka dva,
 oj delavna oba moža.

Ferdo Kleinmayr.

71. Stavbni rokodelci.

Ko je prišla pomlad, je pričel oče zidati novo hišo, lastni dom.

Oče je kupil kos zemljišča, **stavbenik** je premeril **stavbišče** in napravil **načrt** za hišo. **Vozniki** so dovažali kamenje, opeko, tramove, apno in pesek.

Zdaj začne pravo delo. **Delavci** kopljejo temeljne rove, vanje postavijo **zidarji** trdne temelje, na katerih se dvigajo temeljni zidovi. Lepo je bilo gledati zidarje, kako so napravljali iz apna, peska in vode malto, kako so s težkimi kladivi obdelovali kamenje in opeko, kako so polagali kamen na kamen in jih mazali z malto. Z grezilom so merili, ali stoje zidovi navpično in z grebljico, ali leže vodoravno.

Ko se je zidovje vedno bolj dvigalo od tal, so napravili krog njega lesen oder. Kmalu je bila hiša pod streho. Z zastavicami okrašen vršiček je vrhu odra naznanil ta veseli trenutek.

S tem pa delo še ni bilo končano.

Zdaj pridejo **kleparji**, ki pribijejo žlebove in odtočne cevi. **Kamnoseki** napravijo kamenite stopnice. **Tesarji** so bili otesali tramove, ki so jih zidarji zazidali v zid. Na te tramove polagajo sedaj **mizarji** deske, da pripravijo pode. A mizarji imajo še mnogo drugega dela; izdelali so vrata, lesene okvirje za okna, yeternice in še marsikaj drugega. V lesene okvirje stavi **steklar** šipe; tečaje, ključavnice, kljuge in ključe preskrbita **kovač** in **ključavničar**. Nato prepleska **pleskar** vrata in okvirje. **Pečar** pa nam je postavil lepo peč v hišo, da nas bo grela pozimi. Slednjič pride še **slikar** in nam poslika sobe in kuhinjo.

Zdaj šele je bila hiša dozidana in smo se preselili vanjo. Mati nam je pripravila kosilo na novem ognjišču. Veselo se je vil dim iz dimnika proti nebu.

Miroslav Pretner.

72. Nova hiša.

Pod streho je, glejte, hišica nova,
veselo in srečno jo gleda oko,
kako je hitro bila gotova!
Od dne do dne je rastla lepo.

Kako prijazno človeka vabi !
Prijetno v njej živelo se bo ;
hvaliti, duša, Boga ne pozabi,
ki nam je pomagal z blago roko !

Veseli torej in hvaležni bodimo,
minil je skrbi in žalosti čas,
pa tudi sosedov ne pozabimo,
ki so prijazno podpirali nas !

Mir božji, hišica, v tebi prebivaj,
če tudi ne boš prepolna blaga ;
mir in zadovoljnost srečno uživaj,
kdor bo pod streho tvojo doma !

Josip Stritar.

Človeško telo in prehrana.

Zdravo telo — najboljšo blago!

Narodni pregovor.

73. Človeško telo.

Človeško telo je jako modro ustvarjeno. Vsak del ima svoje posebne lastnosti. Vsak ud ima svoja opravila.

Telo ima tri poglavitne dele, ki so: **glava**, **trup** in **udje**.

Glava je najvišji del človeškega telesa. Teme in zadnji del glave pokrivajo **lasje**, ki so pri ljudeh različne barve. ✕

Na obeh straneh glave so **ušesa** in **senca**.

Sprednji del glave imenujemo **obraz** ali **obličje**. Na obrazu razločujemo: **čelo**, **oči** s **trepalnicami** in **obrvmi**, **nos**, **usta**, **lica** in **brado**. ✕

Glavo nosi **vrat**. Njega sprednji del imenujemo **grlo**, zadnji pa **tilnik**. Vrat je gibčen, da glavo lahko gibljemo, pa tudi močan, da nosimo veliko težo.

Trup obstoji iz **prsi** in **trebuha**. Zadnji del prsi imenujemo **hrbet**. Pod hrbtom je **križ**.

Udje so: **roke** in **noge**. Vsaka roka ima **nadlaket** ali **ramo** in **podlaket**, ki ju veže **komolec**. Na spodnjem delu roke razločujemo **dlan** in pet **prstov**. Noge nosijo trup. Sprednjemu

delu noge pravimo **koleno**. Nad kolenom je **stegno**, pod kolenom sta **piščal** in **meča**. Skrajni del noge imenujemo **stopalo**, ki ima **peto**, **podplat** in **pet prstov**.

Človeško telo je odeto s **kožo**, ki ni pri vseh ljudeh enake barve. Nekateri ljudje imajo belo ali rjavkasto kožo, drugi zopet rdečkasto kakor baker, nekateri rumenkasto, drugi pa popolnoma črno. Ljudi črne barve imenujemo zamorce.

Miroslav Pretner.

74. Roka.

Visoko so se zravnali ob dlani kazalec, sredinec, prstanec in mezinec. Ponosno pogleda dolgi sredinec navzdol in reče: „Kako lepi smo mi, bratci na eni roki, tako ravni in visoko zrasli. Samo palec ni nič prida v naši družbi.“

„Tako je,“ dostavi ošabni prstanec. „Tisti palec tam zdolaj! Tako nizko je zrastel in stopil čisto iz vrste. Nič nam ni podoben.“

„Res je,“ pripomni modri kazalec. „Čemu neki je ta debelušasti palec ob roki?“

„Ha, ha, ha!“ se zasmije palec, ki je vse to slišal. „Ali ste brez uma, dragi bratci? Kaj pa bi vi počeli brez mene? Kdo vam največ pomaga, kadar imate kaj prijeti ali zgrabiti?

Jaz — palec! Kdo opravlja najtežje delo, kadar mora roka kaj držati, vleči, tlačiti, šteti, sukati ali vrteti? Jaz — palec! In brez mene se ne morete niti braniti. Brez palca ni pesti. Ej, vi bratci, vi!“

„Prav govori,“ reče drobni mezinec, „le trdno držimo skupaj!“

In vsi prsti mu pritrdé ter drug za drugim poljubijo palec.

Ferdo Kleinmayr.

75. Naš vsakdanji kruh.

Otroci so sedeli pred hišo in se pomenkovali, kaj kdo najrajši jé.

„Najboljša je mesena juha,“ reče Anica.

„Ne,“ reče Šimen, „boljše je goveje meso s prikuho.“

„Ej, meni diši bolj pečenka s solato,“ reče Ivan.

„Meni pa gre posebno v slast jabolčni kolač,“ pravi Zorka.

„Potice so pa vendar najboljše,“ vzklikne Emica.

„Oj ne; ni je jedi nad klobaso s kislim zeljem,“ meni Tine.

„Najrajši jem testenine z meseno omako,“ se oglasi Miček.

„Oj, vi sladkosnedeži!“ jih prekine mati iz hiše, kjer je v kuhinji kuhala kavo. „Kako nas je učil Zveličar? Za kaj naj prosimo? Daj nam danes naš vsakdanji kruh!“

Ferdo Kleinmayr.

76. Čuti.

1. Vid.

Vid je najdražji nebeški dar. Pod čelom ležita v dveh koščenih jamicah jagodam podobni, prozorni kroglici — oči. Spodaj in zgoraj jih oklepajo vejice, trepalnice, a nad njimi je strešica, obrvi imenovana, ki brani vročemu potu s čela.

Z očmi vidimo preljube starše, drage brate in sestrice ter mili dom.

Oči nas vodijo v prekrasno prirodo, na pisane livade in zelene griče. Ž njimi vidimo navpične, strme gore, poševne stezice in po dolinah vodoravne ceste. Kako lep pa je pogled na široko morje! Na njem razločujemo velike in majhne ladje, razločujemo, ako so blizu ali daleč.

V temi ne vidimo. Vid ni pri vseh ljudeh enak. Mnogi si ga pokvarijo, ker pri branju, pisanju ali risanju preblizu

gledajo. Drugi zopet berejo v mraku ali na solncu, kar očem škoduje. Oči jim oslabe, postanejo kratkovidni, naočnike morajo nositi. Nesrečni pa so oni ljudje, ki nič ne vidijo. Oni so slepi ali slepci.

2. Sluh.

Milo doni slavčeva pesem v zelenem grmičku. Njegovi glasovi prihajajo kakor skozi vrata v naše desno in levo uho ter nam zbude sluh, da jih slišimo.

S sluhom razločujemo glasove zvonov, če so blizu ali daleč, če so krepki ali šibki. Lepo govorico, veselo petje in godbo pa tudi jok in žalostne klice ter vesele vriske nam naznanja sluh.

Nekateri ljudje ne slišijo dobro, imajo slab sluh. Drugi zopet sluh popolnoma izgube, oni oglušé in so gluhi. Tudi popolnoma gluhi ljudje se rodé. Taki ubožci pozneje ne morejo govoriti, ker ne slišijo drugih govoriti. Gluhonemi so in veliki siromaki na svetu.

3. Vonj.

Deklica stopa ob šumečem potočku. Vodijo jo oči, pa tudi čuvaj njenega obraza — nos, ki nekaj voha in presoja. Deklica išče, se skloni in utrga. V njeni ročici pa se zamaje modra vijolica. Čuvaj nos naznani prijetno dišeči vonj ali duh.

Nos razsoja, je li duh dober, slab, prijeten, neprijeten. Vonja pa ne čutimo vedno, zlasti če smo nahlajeni in nahodni.

4. Okus.

Stopimo na vrt! Črešnja, ki stoji ob plotu, nagiba svoje veje, polne temnordečih zrelih črešenj. Natrgajmo si jih ne-

koliko in denimo najlepšo v usta ! Takoj se oglasi sodnik jezik, ki jo je okusil, ter nam pove, da je sladka. Naznani nam njen okus. Okus pa nam tudi pove, da je nezrelo sadje kislo ali trpko.

Marsikomu tekne jed, ki za drugega ni okusna. Okus ni pri vseh ljudeh enak.

5. Tip.

V mrzli zimi smo. Pristopimo k zakurjeni peči ! Ako jo potipljemo, čutimo, da je gorka, dočim je sneg, ki pokriva zemljo, mrzel. Kadar brišemo šolsko tablo, čutimo, da je goba mehka, a tabla trda. Spisovni zvezek je lažji nego berilo. Zrcalo je gladko, stena je hrapava.

Vse to čutimo s čutnicami ali z živci. Ti so najobčutnejši na koncu prstov, kadar kakšno stvar tipljemo. Ta čut zovemo tip.

Miroslav Pretner.

77. Molčeeča Anka.

Ah, ta mlečna kaša,
to jaz rada jem,
toda tega prav nikomur
ne povem !

Da bi mi jo snedli,
tega se bojim,
in zato je res najbolje,
da molčim.

Engelbert Gangl.

78. Bogastvo.

Ubožen mladenič sreča svojega nekdanjega učitelja in mu žalostno toži, kako slabo se mu godi. Od njegovih šolskih tovarišev so mnogi že bogatini in sloveči možje, dočim on trpi mnogo pomanjkanja.

„Menda pa vendar nisi tako ubog, kakor govoriš,“ mu odgovori učitelj. „Kakor vidim, si popolnoma zdrav — in glej, ta roka je močna in sposobna za delo,“ pristavi učitelj ter pokaže na desnico svojega bivšega učenca. „Ali bi si jo dal odrezati za tisoč lir?“ ga naposled vpraša.

„Bog me obvaruj! Tudi za deset tisoč ne!“ odgovori mladi človek.

„A za koliko bi dal svoje bistre oči, ki tako jasno gledajo božji svet, ali pa svoj tanki sluh in svoje krepke noge?“ vpraša učitelj dalje.

„Za nobeno ceno!“ odgovori mladenič.

In učitelj mu reče: „No, kako moreš tedaj tožiti, da si ubog, ko imaš toliko bogastva?“

Franz Voglar.

79. Pesemca o delu.

*Kdor zgodaj na delo hiti
in dela do trde noči,
zaspi brez vse skrbi.*

Miroslav Vilhar.

80. Telovadec Rajko.

Poglejte, no, našega Rajka! Ali ga ni veselje gledati? Kako čvrsto stopa z umerjenim korakom, da bi človek dejal, to je vojak, če bi Rajko ne bil še mal deček. In prsi — le pogledajte, kako jih drži lepo izbočene. Oko pa mu žari zdravja, veselja in poguma.

Odkod je neki to? Ej, Rajko je telovadec in celo med najboljšimi. Najvišje skoči preko vrvice, teče kakor zajec, pleza kakor veverica, kreta se na desno in levo kakor star vojak, tako da ga vsi občudujejo. Pa tudi plavati že zna; prav res, kakor žaba v vodi.

Da, da, telovadba krepi telo!

Ferdo Kleinmayr.

81. Pijače.

Benjamin Franklin je videl v delavnici svoje tovariše, kako so pri kosilu pili velike vrče opojnega piva in vina.

„Čemu pijete pivo in vino?“ jih vpraša Franklin, ki je pil le vodo.

„Pivo in vino dajata človeku moč,“ so mu odgovorili.

Drugega dne pa se izkušajo Benjamin Franklin in njegovi tovariši, kdo more dvigniti večjo težo. In glej, Franklin dvigne najtežje breme, da se vsi začudijo.

„Vidite sedaj,“ jim reče Franklin, „kako malo moči vam je dalo pivo in vino in kakšno moč daje meni voda.“

Ferdo Kleinmayr.

82. Dva potnika.

Na vlakcu se snideta dva potnika in se začneta med seboj pogovarjati.

Prvi vpraša: „Odkod in kam, prijatelj?“ Drugi reče: „Iz daljne dežele, a sedaj potujem domov. Aj, lepo je bilo v tujini! Delali smo res kakor živina, zato smo pa tudi živeli kakor grofje. Podnevi v temnem rudniku, ponoči pa v veseli, svetli gostilnici, kjer smo pili in igrali na kvarte.“

Tako je govoril drugi, ki je bil oblečen ves v ponošene cunje, bled v obrazu in v telesu suh in slaboten.

„Kje si pa bil ti in kam si namenjen?“ vpraša prvega.

Tovariš mu pripoveduje z veselim glasom: „Tudi jaz se vračam domov; žena in otroci me že pričakujejo. Trpel sem zanje in se trudil vse dni. Hranil sem se z zaslužkom podnevi, a še bolj ponoči, ker sem spal in počival, da sem bil drugi dan zopet sposoben za delo. Prihranil sem toliko, da bomo sedaj doma lažje živeli.“

Franco Ločniškar.

83. Najboljše vince za otroke.

Najboljše sladko vince
za deco belo je:
izvira izpod skale,
prelepo sveti se.

Po logu tiho teče,
živinico poji,
in ptičica brez plače
si žejo ugasi.

Od tega vinca glava
bolela te ne bo;
telo bo tvoje zdravo
in spanje prav sladkó.

Anton Martin Slomšek.

84. Tobak.

Mihec in Vid sta bila pastirja. Po zeleni rebri sta pasla bele ovčice. Zaslužila sta si tako nekaj denarja.

Nekoč zopet paseta. Pa reče Mihec Vidu: „Danes hočeva biti moža.“

„To pa, to!“ odvrne Vid, ki bi bil silo rad že velik mož. „Kako pa naj narediva?“

„Vidiš, takole!“ reče Mihec in potegne dve smodki iz žepa: „Te tukaj si nažgeva, vsak eno, pa sva moža.“

„Ej, Mihec, kaj pa, če bi nama kajenje ne delo dobro?“ vpraša v skrbeh Vid.

„Pojdi no, strahopetec! Česa pa se bojiš? Glej, takole se nažge in takole potegne in puhne. Puh!“ Vidu je to silno ugajalo. Nažge si tudi on smodko in puha dim v zrak. Tako puhata in se možko pogovarjata. Ali veselja je bilo kmalu konec. Vid nakrat prebledi: začne se mu vrteti v glavi in hude

sline se mu dvigajo iz želodca. A tudi Mihcu je postalo slabo. Črno se mu dela pred očmi in kolena se mu tresejo. Sedaj sta pač vrgla smodki proč in sta stopila vstran, ker se jima je želodček obrnil. Oj, da bi ju videli sedaj, kako zelenkasta sta bila v obličju in kako klavrno sta zdihovala oba junaka!

Ferdo Kleinmayr.

85. Ciciban-Cicifuj.

*Ciciban teče v zeleni dan ;
ptičica znanka v goščavi
vsak dan lepó ga pozdravi :
„Ciciban, Ciciban, Ciciban,
Cicitan, dober dan !“*

*Ciciban, kaj pa je danes, čuj !
Kaj ti to ptička prepeva ?
Po vsej dobravi odmeva :
„Cicifuj, Cicifuj, Cicifuj,
Cicifuj, fej in fuj !“*

*Ciciban misli : „Zakaj Cicifuj ?“
Takrat si roke zagleda,
pa se domisli : „Seveda,
danes se nisem umil še, fej, fuj,
danes sem res Cicifuj !“*

*Bister potoček se vije čez plan,
preko kremenov se lije,
Ciciban v njem se umije,
ptička zapoje spet : „Ciciban,
Ciciban, dober dan !“*

Oton Župančič

86. Otrok in solnce.

Solnce se je dvigalo na jasnem nebu više in više ter pozdravljalo zemljo in vse stvari na njej. Posijalo je tudi v izbo, kjer je ležal otrok v mehki posteljici. Poslalo mu je svetli žarek na ličece in ga zbudilo.

Ko si otrok pomane oči in zapazi solnce, mu reče: „Dobro jutro, ljubo solnčece! Ali si se že pripeljalo k nam? Kaj pa delajo ptičice, ki podnevi letajo po drevju in nas razveseljujejo s svojim sladkim petjem? Ali so tudi že vstale?“

Solnce mu veselo odgovori: „Oj, ljubo dete, ptičice so se že davno zbudile in so razprostrle peruti, se dvignile iz svojih gnezd in zapele pozdravno pesem lepemu jutru. Vstani, ljubo dete, tudi ti in se raduj mladega, svežega jutra!“

Pavel Strmšek.

87. Zrak.

Slab zrak je v prostorih, kjer diha mnogo ljudi. Nečisti zrak škoduje človeškemu zdravju. Stanovanje moramo vsak dan dobro zračiti, ker dober zrak pospešuje naše zdravje. Kdor biva v zadehli, nezračeni sobi, ta lahko nevarno zboli, posebno na pljučih. Ne bomo zboleli, če nam primanjkuje hrane; zboleli pa bomo, če nimamo dovolj svežega zraka.

Neki zdravnik je rekel, da bi morala imeti vsaka izba, ki v njej jemo ali spimo, vedno eno okno odprto. In veste, zakaj?

Hinko Medič.

88. Priroda.

Iz vasi se vije pot; po njej se razlega veselo petje. Šolski otroci gredo ven v božjo prirodo.

Na vzhodu se rdeči. Veličastno solnce priplava na jasno nebo. In solnce pozdravlja krasno prirodo. Pozdravlja jo od

strmih gorskih pečin, preko zelenih gričev in prijaznih dolin do silnega morja.

„Oj, kako je vse naokoli lepo!“ vzkliknejo otroci. In dalje gredo po poti in veselo jim je srce.

Solnčni žarki pa poljubijo mater zemljo in črna gruda zadehti.

Travniki so posuti z neštetimi biseri, ki se leskečejo v jutranjem solncu. To so rosne kaplje; lepše so kot demanti.

Otroci zavijejo v gozd. Ljubko petje se glasi v solnčnem zelenju. Ptički pevci pojo jutranjo pesem. A v vrhovih mogočnih dreves šumi rahel vetrič.

Izpod sive skale žubori bister studenček. Otroci se ustavijo za hip in pokušajo hladno vodico.

Toda dalje drži pot — strmo navzgor. Zdaj so prisopihali otroci na vrh zelenega griča. Krasen razgled se jim odpre krog in krog.

„Kako lepa je природа v solnčnem svitu!“ vzkliknejo otroci.

„Da, lepa in prijazna se nam vidi,“ pritrdi učitelj, „kadar jo gledamo o belem dnevu. A še veličastnejša se nam zdi po noči, ko temina zagrne vse stvari, ko se prikaže mila luna na nebu in zaiskrijo daljne zvezde. A grozna se nam zdi природа, kadar nam pokaže svojo moč, ko tuli vihar, bobni grom in švigajo ognjene strele. In vendar tako radi hodimo ven v krasno природо. Taki izprehodi dvigajo um in tolažijo srce. A tudi zdravi so za vse telo, ker bistrijo oči, širijo pljuča, krepijo srce, urijo noge in roke ter zdravijo želodček.“

Ferdo Kleinmayr.

89. Izletniki.

*Tam zunaj, tam sije prebeli že dan
in pomlad že diha na polje,
in kdor ni prehudo, prehudo bolan,
vesel je in židane volje.*

*Tam zunaj že cvete pomladni žefran,
kot lilija bel ves in pisan,
in na izprehode metuljček lehán
že leta prekrasno porisan.*

*Le hitro, otroci, le hitro na vlak!
— kot veter poteče v lesovje;
tu v mestu zatohlem, tu večer je mrak
in ozko in črno zidovje.*

*Hiteli naproti so lokam, vasem,
pod goro tam slap se je bliskal;
oči od radosti žarele so vsem, —
še vlak od veselja je vriskal.*

90. Bolno dete.

Tiho bodi, dete moje,
 potrpljenje še imej ;
 skoro blede lice tvoje
 spet bo rdeče — kakor prej !

Skoro vele te ročice
 vence bodo spletale ;
 in te šibke zdaj nožice
 za metulji letale.

Skozi okno solnce greje,
 ptički se oglašajo ;
 skačejo na vejo z veje :
 „Kje je Tonček ?“ vprašajo.

Zdaj pa spet zaspančkaj malo,
 saj si truden in zaspan ;
 spanje bo te pokrepčalo,
 da boš zdrav in mož močan !

Josip Stritar.

Pod milim nebom.

*Bog je ustvaril zemljico,
oj, zemljico ;
tam za goró
škrjančki pojó.*

91. Jesen.

Jesen je tu, po vrtu v travi
podlesek cvete nevesel ;
na jug zleteli so žrjavi,
hladan je čas se nam začel.

Slovo že lastovke so vzele,
v grmovju črni kos molči ;
sinice so prišle vesele
od mrzle severne strani.

Po njivah se živina pase,
več žitne bilke ni nikjer ;
plevel zdaj po strnišču rase,
pastirčki kurijo zvečer.

Jesen rumena, dobra žena !
 Otroci se je veselé ;
 rdeča, bela in rumena
 na drevju jabolka zoré.

Josip Stritar.

92. Kako je jeseni ?

Velika vročina je pri kraju. Zrak je hladnejši — posebno zjutraj in zvečer. Dnevi se krajšajo. Bliža se jesen. Listje po drevju rumeni in polagoma odpada. Le še malo cvetic vidimo. Jabolka in hruške rumene, grozdje je od dne do dne slajše. Kmet pospravlja s polja še zadnje sadeže. Skednji se polnijo in kmetu žari obraz zadovoljnosti.

V vinogradu prepevajo viničarji. Napočil je dan trgatve. Moški, ženske in otroci polnijo koše in brente s sladkim grozdom, ga stresajo v kadi in vozijo domov. Poljedelec hiti orat in seje ozimino. Nebo pokrivajo temni oblaki. Začenja se čas deževja. Daljne gore že pokriva prvi sneg. Lovec vzame puško in gre na lov.

Burja se že oglašá. Ptice selivke se zbirajo in trumoma hite v tople kraje.

Hinko Medič.

93. Lastovice.

*Na visokem križu cerkvenem
 solnca trepeče jesenskega soj
 in od blizu in daleč se zbira
 lastovic plahih tožeči roj !*

*In spuste se v daljavo sivo,
 megle zagrnejo tožno nebo
 pa je ptičicam tesno in težko —
 saj so vzele od doma slovo.*

Engelbert Gangl.

94. Vinograd.

1. Polž.

„Tako ! Pokrovca ni več. Zdaj pa le iztegnimo telo na pomladanski zrak ! Naspali smo se dovolj vso dolgo zimo. Polž, zdaj pokaži svoje roge ! In počasi naprej ! Počasi se daleč pride.“

Tako modruje polž ter se izteza po mehki vlažni grudi. Radovedno se ogleduje in pravi :

„Glej, glej, kako lepo so že okopali vinograd ! Vse trte so že obrezane in z beko privezane ob količje in ob latnike. In rožje so tudi že pospravili. Prvo zelenje že poganja. Kmalu bo paše dovolj za moj nabrušeni jezik.“

In leze dalje. A tedaj mu kane z viška debela kaplja prav na glavo, da urno skrije svoje tipalke. A že čez hip se radovedno ozira navzgor.

„Kaj pa je to ? Jasen dan je, pa tako močno kaplja. Glej, pozabil bi skoro ! Trte se solzé. No, Bog daj dobro letino !“

2. Trtno cvetje.

Lepi binkoštni prazniki so tu. Oj, kako ves izpremenjen je naš vinograd ! Ves je v cvetju. V grozdice so nabrani cvetni popki. In tu in tam se odpre cvet in rumena zvezdica pade na tla. In še ena — in še ena — in vedno več in več, da so tla kmalu vsa posipana z zvezdicami. Od cveta do cveta brenče čebelice in druge žuželke.

Nad vinogradom pa poje škrjanec. Zlato solnce sije na široko trtno listje. Ves vinograd dehti.

3. Skržat in vrabec.

Huda vročina pripeka. Tedaj se na visokem kolu oglasi skržat in zapoje glasno pesem :

„Ži, ži, ži, ži, ži ! Že grozdje zori.“

Na murvi sredi vinograda pa sedi premeteni vrabec in poslušna skržata: „Res je, že zori. Ali prve jagode bodo moje, kakor sem živ, živ, živ!“

„Ti požrešnež ti,“ ga ošteva skržat. „Vse bi rad sam pozobal in ljudem ničesar ne pustil. Ljudje se pa toliko trudijo! Glej, kako žveplajo in škropijo po grozdih in listju! A ti?“

„Tudi za ljudi ostane grozdja dovolj. Ali kdo pravi, da jaz ne zaslužim pohlevne jagode? Kdo pa je spomladi po vinogradu pobiral mrčes? Hem!“

„Ži, ži, ži!“ kljubuje skržat.

„Je že prav,“ odvrne vrabček, „jaz vem, da tudi kaj veljam.“

4. Trgatev.

„Jožek, Tonček, Miček in Anica, sem pridite. Tu imate vsak svojo košarico in svoj krivček. Zdaj pa na delo!“ tako zakliče oče in dostavi: „Grozdje bomo trgali. Samo pazite,

da se kdo ne ureže! In če je gnila jagoda med zdravimi, jo zavrzite, preden denete grozd v košarico! Polne košarice pa boste stresali v brento na koncu brajde!“

„Ah, oče,“ se oglasi Tonček, „pa pokusiti smemo grozdje?“

„Pokusiti že,“ se smehlja oče, „toda ne preveč, da pride kaj grozdja tudi v kad in pod stiskalnico.“

Tako se je začela trgatev lepega jesenskega dne. In zapeli so trgači:

En hribček bom kupil,
bom trte sadil . . .

Polne brente so nosili v klet in jih stresali v kad. In v kleti je kmalu močno zadišalo po sladkem moštu.

5. Zima.

„Zdaj pa je konec veselja!“ je dejal polž. „Dobro sem se letos napasel. Čas je, da grem spat. Kmalu bo zima tu. Že odpada orumenelo trtno listje, in ostra burja ga premetuje po tleh.“

Zlezel je polž v ogrado in si je zadela hišico z zaklopцем. Zaspal je.

Trta pa počiva in zbira moči za prihodnje leto.

Ferdo Kleinmayr.

95. Na vernih duš dan.

Danes je vernih duš dan. Ljudje hodijo na pokopališče na grobove svojih dragih. S seboj nosijo vence, cvetlice, sveče, trakove in lepšajo ž njimi gomile. Temu je umrl oče, mati, drugim zopet brat, sestra, stric ali teta. Žalost jim polni srce.

Zvonovi milo zapojejo. Zdaj se užge nebroj lučic. Plamenčki trepečejo v hladni sapi. Ljudje kleče ob grobovih in goreče

molijo za duše umrlih. Marsikateremu se utrne solza iz očesa, ko se spomni preminulih svojih. Koliko vzdihov in prošenj splava tja gor v večno nebo !

Na koncu pokopališča je zapuščen grob. Kdo spi ondi večno spanje ? Tudi on je živel, imel očeta in mater, brate, sestre, a zdaj nima nikogar več. Pohitite tja na njegov grob, izmolite očenašek in vtaknite v zemljo cvetko ali svečko !

Bog vas gotovo vidi.

Hinko Medič.

96. Zimska pesem.

Mrzli vetri so privedli,
snežec so privedli beli.

Snežec pada
pa ne vbada —
je mehak !

Snežec pada, vedno pada,
beli že se gozd, livada,
log in njiva. —
Vse pokriva
svetli tlak !

Hajd, s sanmi po strmem bregu,
hajd, navzdol po belem snegu !
Preko griča
vije driča
se kot trak !

Hajd, s sanmi po strmem bregu,
hajd, navzdol po belem snegu.
Kar po vrsti
v družbi čvrsti —
to je vlak !

Hajd, s sanmi po strmem bregu,
hajd, nizdol po belem snegu!
Skoči s tira,
ne umira
še junak!

Ko smo doli, pa spet gori
gremo s težkimi tovari;
gori, doli,
naokoli
stokrat vsak!

Dr. Franc Zbašnik.

97. Zima je tu! ✧

Danes je pa vreme! Burja in sneg! Kako plešejo kosmate snežinke, kakor da ne bi vedele, kam bi se spustile na tla. Strehe so že pobeljene, po cestah in ulicah pa se kopiči sneg. Burja tuli svojo pesem, da je veselje. Ljudje hite, do ušes zaviti, po zasneženem tlaku.

Ceste, trgi, mostovi, polje — vse je pokrito s snegom. Kmet je zadovoljen, ker sneg mu pokrije ozimino in jo obvaruje mraza.

✧ Polje je zapuščeno. Studenci in potoki so zamrznili. S streh vise ledene sveče. Mraz je pregnal ptiče od nas. Samo vrabec se nas še drži. Lakota ga sili k oknu po drobtinic. Uboge živalce! Pomagajte jim! ✧

Hinko Medič.

98. Burja.

Oj-žulaj-žuli!
Prišel je moj lepi čas,
rajala bom zdaj pri vas.
Če vam to ni prav,
nič me ne skrbi —
oj-žulaj-žuli!

Oj-žulaj-žuli !

Rožice vam pomorim,
veje v gaju ogolim.

Če vam to ni prav,
nič me ne skrbi —
oj-žulaj-žuli !

Oj-žulaj-žuli !

Drevje v gaju ogolim,
ptičice vam odpodim.

Če vam to ni prav,
nič me ne skrbi —
oj-žulaj-žuli !

Oj-žulaj-žuli !

Nagelj vam ne bo dehtel,
slavček vam ne bo žgolel.

Če vam to ni prav,
nič me ne skrbi —
oj-žulaj-žuli !

Oj-žulaj-žuli !

Jaz vam pela bom odslej
v selu, v gaju iznad vej.

Če vam to ni prav,
nič me ne skrbi —
oj-žulaj-žuli !

Karel Širok.

99. Uganka.

Poleti smo sevčki,
brez glasa smo pevčki ;
čez zimo, čez zimo
na konjih sedimo,
pojémo, zvonimo.

Oton Župančič.

100. Pismo sv. Miklavžu.

Ljubi sv. Miklavž!

*Zdaj že vem, koliko je petdeset in petdeset. Sto. Tudi že vem, koliko je Bogov. Eden. In kdaj se piše velika črka in naredi pika. Kmalu bom znal štet. do milijona in do petsto. Zdaj Te pa prosim, prinesi mi mapo za pisanke, dva svinčnika in nožek, puško, eno pero pa dosti jabolk in orehov pa tudi železnico. Pa nič drugega, da ne porečeš, da hočem preveč. Zdaj pa zbo-
gom!*

Božidarček.

101. Prvi krajec, suh možiček . . .

„Prvi krajec, suh možiček,
kam veslaš?
Kam skoz bele ti oblačke
zdaj vihraš?

Mar k Miklavžu, mar k Božičku
v sveti raj,
mar k rogatemu možičku
v črni kraj?

Prvi krajec, suh možiček,
tja nikar,
tam igrač ni in bonbončkov
prav nikdar!

Tja k Miklavžu se obrni
v sveti raj,
pa se kmalu mi povrni
in prinesi kaj!“

Prvi krajec, suh možiček,
tja veslal,
kmalu se je ves okrogel
prismejal.

Kar mu je Miklavž podaril —
sam vse snel,
polna usta je bonbončkov
sam imel.

Utva.

102. Snežinke.

„Mamica, mamica, pridi k oknu! Poglej, sneži!“ kliče Verica svoji materi.

„Res je, sneg naletava. Letos pa je zgodaj zapadel,“ reče mati.

„Mamica, poglej, bele zvezdice plavajo po zraku,“ pravi Verica.

„To so snežinke,“ jo uči mati.

„Oj, mamica, kako se vrte in sučejo, plešejo in se love!“ vzklika deklica.

„Da, snežni metež je precej močan.“

„Ali, mamica, prosim, smem li na vrt?“ prosi Verica.

„Ogrni se z ruto, potem smeš,“ ji dovoli mati.

Verica stopi pred hišni prag. Vse belo je bilo po tleh. Drevje in trte so se odevale v bela oblačilca. In tiho je bilo, oj, tako tiho! Medtem pa so naletavale snežinke, druga na drugo so padale na tla s komaj slišnim drsketanjem.

„Letos bo mraz, mraz!“ drskeče prva snežinka, ki je letela mimo Verice.

„Ptičke bo zeblo, zeblo,“ dostavi druga snežinka.

„Kdo jim bo dajal jesti?“ vpraša tretja.

„Verica jim bo trosila mrvic,“ odgovori četrta.

„Sestrice, zagrnimo njivo!“ pravi peta.

„Da bo počivala pod toplo odejo,“ dostavi šesta.

„Do krasne pomladi,“ reče sedma.

Osma snežinka pa ne reče nič; padla je Verici na nosek in se raztalila.

Ferdo Kleinmayr.

103. Ubožec.

Oh, suknjica slaba
ne greje me nič,
od mraza se tresem
ubogi jaz ptič!

Sneg mrzel pokril je
ravnine, goré —
od glada umiram,
oj, meni gorjé!

Kaj bede prebijem
in mraza, ljudje!
Vrzite mi zrnja,
drobtinici dve!

Ko pride pa vigred,
bom zopet vesel
in v gozdu vam pesmi
hvaležno bom pel.

Hinko Medič.

104. Sneženi mož.

„Otroci, prvi sneg!“ zakliče oče nekega zimskega jutra otrokom, ki so se tiščali pod toplo odejo.

Tinče plane na pol oblečen k oknu. Veselega srca se smehlja snežinkam, ki se love po zraku. „Ali ga je že dosti?“ vpraša Mihec, ki se je urno oblačil. — „Čez prag sosedovih hišnih

vrat že sega,“ odvrne Tinče. — „Potem napravimo pa popoldne sneženega moža,“ se oglasi starejši brat Jože. In delo je bilo dogovorjeno.

Popoldne veselo korakajo na travnik za hišnim vrtom. Mihec prične valiti kepo snega, ki je vedno večja. Ko naraste do velikega kupa, ga skrbno dvignejo kvišku. Trup je bil gotov, Jože napravi iz snega roke in noge. Tinče pa kepo, ki jo postavijo na vrh kot glavo. Ko to končajo, napravijo možu iz oglja oči in gube, a v roko mu vtaknejo staro metlo.

„Še klobuka nima,“ se oglasi Tinče. In glej, Mihec prinese iz vrta star, počen lonec in ga posadi možu na glavo. V usta mu vtaknejo krivo vejico namesto pipice. Sneženi mož je bil dokončan.

Oj, to je bilo veselja! Radostno skačejo otroci okoli njega ter ga tudi kepajo. A mož se ne gane. Ko pa je začela zima jemati slovo, se je poslovil tudi sneženi mož. Toplo solnce mu je končalo kratko življenje.

105. Jaslice.

Bližajo se božični prazniki. Z njimi se bliža otroško veselje. Pavelček je pripravil vse potrebno za jaslice. Tudi po mah je že šel v gozd. Na mizico v kotu pritrđi trioglato desko. Nato napravi iz mahu goro. Po pobočju se vijejo stezice, posute z belim peskom. Pri vznožju postavi hlevček, lepo izrezan iz smrekovega luba. Vanj položi v jasli božje Dete, ob straneh postavi sveto družino, Mater božjo in sv. Jožefa. Poleg stojita tudi volk in osliček in grejeta novorojenčka s svojo sapo. Pred hlevček postavi sv. Tri kralje, ki darujejo Jezuščku zlata, kadila in mire. Nato razvrsti po gori drevesca, grmiče, jančke, krave, voliče in vmes pastirčke. Nad hlevčkom obesi na niti s stropa angela, ki drži v roki trak z napisom: „Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!“ Nad angelom pa

se sveti zvezda repatica, ki je kazala modrim iz Jutrove de-
žele pot v Betlehem.

Še preden so začeli oznanjati zvonovi sveti večer, je bilo
že vse v redu. Pavelček je vtaknil v mah še svečke. Jaslice
so bile dodelane.

Ko se je spustil mrak na zemljo, zapojejo zvonovi. Pavel-
ček prižge lučce okoli jaslic. Družina prihiti v sobo. Kako
se začudijo otroci temu lepemu prizoru! Svetli žar neštetih
sveč jih je obdajal. Vsi so bili presrečni.

Hinko Medič.

106. Aj, na okna. . .

Aj, na okna, tja na okna
dihnila je zima,
rože je na njih pustila,
ki jih mnogo ima . . .

„Rože, rožice studene,
le cvetite dalje,
kmalu z burjo vam napravim
trde, bele halje! . . .“

Ivo pa se smeje rožam,
okno sam odpira,
rože mrzle, halje bele
z dihom ust razdira:

„Ko spet dahne vetrc mlačni,
ve se zasolžite,
pa cveticam lepšim v oknu
prostór naredite! . . .“

Smeje se skoz okno Ivo,
v divjo burja gleda,
mrzla zima pa ravsaja —
od togote bleđa . . .

Andrej Rapč.

107. Prišla bo pomlad !

*Prišla bo pomlad,
včakal bi jo rad,
da bi zdrav, vesel
sladke pesmi pel.
To me veselí :
travca zeleni,
drobna ptičica pa žvrgoli.*

*Prišla kukav'ca —
moja ljubica,
in bo kukala
in prepevala.
Kukala : Kuku !
kukala : Kuku !
Da bi vedno bilo nam lepó !*

Narodna pesem.

108. Prihod pomladi.

Pomlad že prihaja v deželo. Vrt in travnik, gozd in loka se odevajo v novo zelenje. Ptice selivke se vračajo v domače kraje. Solnce ogreva zemljo in zbuja cvetice iz zimskega spanja. Zvončki že cingljajo, trobentice že trobijo in oznanjajo vstajenja dan. Mandljevec, breskev in črešnja so že v cvetni krasoti.

Čebelica je komaj pričakala tople pomladi. Že brenči od cveta do cveta in srka iz njih sladko strd. Tu in tam se zasveti metuljček v solncu na pisanem polju. Hiti od cvetice do cvetice, jih pozdravlja in poljublja. Tudi kukavica se že oglašá. v gozdu: „Ku-ku ! Ku-ku !“

Vse brsti, klije in hvali Boga. Vsa zemlja diha novo življenje.

Kmet orje in seje, vinogradnik reže in sadi. Starčki zapuščajo zapečke in se hodijo gret na solnce.

Ven, otroci, na solnce, v ljubo prirodo! Tam je veselje in smeh!

Deca se zbira na trati pri gozdu, se igra na toplem solncu in trga ob bistrem studenčku dehteče vijolice.

Hinko Medič.

109. Zvonček — bahač.

Zgodaj spomladi se dvigne zvonček iz zemlje, se bahato ozira po snivajočem travniku, ki ves pust in premrl komaj čuti žarke pomladnega solnca, in kliče: „O, cvetice, mlade ve sestrice! Kako ste zaspane! Solnce se široko smeje z neba in vas vabi v vešelo življenje. Kaj se niste še naspale, zaspanke?“

Druge pomladne cvetice so se šele prebujale iz zimskega spanja in jedva v snu so čule mladega bahača. Kar se oglasi izpod bližnjega grma trobentica, ki je samo z enim očesom gledala iz talne ruše: „Nam očitaš, da smo zaspane! Koliko prej si se pa ti lani spravil spat kot me! Ali ne pomniš, kako si bil že dremoten, zaspan, star in le še malo živ, ko smo me bistro gledale v božje solnce ter se košatile s cvetjem in zelenjem? Kdor dolgo spi, se tudi nspi.“

Zvonček je previdno povetil glavico, spoznal resnico in molčal.

Ivo Trošt.

110. Vijolica.

Solnce je začelo pošiljati toplejše žarke na zemljo. Bližala se je topla pomlad. Vijolica se je prebudila iz zimskega spanja. Pognala je temnozeleno srčaste lističe in jih je lepo razvrstila okoli sebe. Kmalu so pokukali na svetlo tudi popki. Kako pri-

jetno so božali solčni žarki njih temnomodre glavice! Čez nekaj dni so se razvile v lepe cvëte, ki so tako lepo dehteli daleč naokrog. Mačice na leskovem grmu so se gugale v hladnem vetriču in trosile zlati prah nanje. Prvi hrošči — oznanjevalci novega življenja — so hiteli mimo njih in vonjali sladki vonj.

Nekega dne so vijolico zagledali otroci. Izkopali so jo s koreninami vred, jo presadili v cvetični lonček in nesli domov na solčno okno. Kako vesela je bila zdaj skromna vijolica!

Hinko Medič.

111. Krist je vstal.

Zvončki beli prikipeli
so iz tal
in po loki zazveneli:
Krist je vstal!

Veje vrba upogiblje
v bistri val
in se šepetaje ziblje:
Krist je vstal!

Kvišku škorec je pogledal,
sfrfotal,
da oblačkom bi povedal:
Krist je vstal!

Solčni žarek izza gor je
prisijal
in je vest razlil na morje:
Krist je vstal!

112. Pirhi.

*Velike in majhne
ter stare kokoške
nesite nam jajec
tja v slamnate koške!*

*Kako, glej, so pridne
te naše živali,
in skoro ti koški
jim bodo premali!*

*Ti jajčki okrogli!
Njih vsak bo še pisan,
rdeče, rumeno
in modro porisan!*

Samko Cvetkov.

113. Travnik.

1. Poljski muren in črv.

Zlato solnce je posijalo na travnik. V jutranjih žarkih so blestele rosne kapljice. Pisane cvetice so odprle in dvignile nežne glavice.

Takrat se zbero skakajoče kobilice in zagodejo veselo pesemco. Urno drgnejo dolgo krilo ob nogo, da je od drobnega cvrčanja oživel ves travnik.

„Lepo so zapele!“ reče poljski muren, ki je varno prilezel iz svojega rovčka. „Lepo so zapele! Solnce bo veselo njihovega pozdrava. Kaj ne, prijatelj črv?“

„Da! Oha!“ odvrne črviček zaspano. „Toda, kaj mene to briga. Jaz sem svoje delo opravil že ponoči in zdaj pojdem spat.“

„Oj, ti zaspanec ti! Le pojdi pod zemljo! Samo pazi, da te tam ne zaloti krt! Mi hočemo pa biti veseli solncea in ves dan peti.“

Tako reče muren, se razkorači, napne strune in krepko zagode svojo pesemco. Hipoma pa utihne. Prav blizu sebe je začul droben korak. Deček je bil, ki je šel v šolo. In ustavil se je in radovedno gledal v gosto travo.

„Ne boš me, ne!“ si misli muren in se potuhne v svoj rov. Toda že ga zapazi deček in z dolgo bilko dreza toliko časa v murnov brlog, dokler se črna živalca ne prikaže na dan. Urno ga prime deček in reče: „Zdaj te pa imam! In v šolo te poneseš gospodu učitelju, da nam pokaže, kje imaš svoje glasno godalo. To bo veselja!“

In črni muren je moral danes v šolo.

2. Mravlje.

Na travniku pa je postajalo čimdalje veselejše. Pribrenčale so marljive čebele. Kakor majhni zrakoplovi so letale od cvetice do cvetice in pile sladko medico. Više v zraku pa so plahutali pisani metulji. Solnčni žarki so že popili rosne kapljice.

Tedaj se srečata čisto doli v rosni travi mravlji. Prva je nosila v močnih kleščah bel, jajčast mehurček, druga pa je vlekla velikansko iver.

„Kam pa tako hitite, botra?“ vpraša prva mravlja.

„Ej, silo imam, silo!“ odvrne druga. „Ponoči se nam je v mravljišču podrl del stropa. Zdaj pa znašamo bruna, da popravimo škodo. Kam pa Vi?“

„Vendar vidite, da nesem zarod na zrak. Solnca se hoče otrokom, da postanejo močni.“

„To je res, pa zbogom, botra!“ In mravlji se razideta.

3. Cvetice.

Pridno življenje se je nadaljevalo po travniku. Hrošči brzoteki so švigali med bilkami in iskali svojega plena. In

cvetice so gibale svoje glavice in se pomenkovale, katero ima solnce najrajše.

„Mene ima najrajše,“ pravi marjetica, „ker nosim sredi rumeno oko, a krog in krog lep, bel listni venec kakor solnčni žarki.“

„Oj, potem sem pa že jaz ljubša solncu!“ reče zlatica, „ker sem vsa rumena kakor solnce.“

„Ne, ne,“ ugovarja divji regrat, „mene ima solnce najrajše, ker sem modrikast kakor sinje nebo.“

„Glej ga, še prevzel se bo!“ ugovarja rdeča detelja.

In poleg nje se oglasi še sto drugih cvetic.

„Molčite, molčite!“ jih tolaži kukavica, „ker nas vse ljubi solnce. Nam vsem je ono dalo naše barve. Veste pa, zakaj smo tako lepo pisane?“

„Povej, povej!“ vprašajo sestrice.

„Zato, da nas dobe čebele in metulji in druge drobne žuželke, ko pridejo semkaj iskat sladke medice.“

4. Kosci.

Kamen je zapel ob jeklo tam na koncu travnika.

„Kaj pa je to?“ so se prestrašile kobilice ter prenehale z veselo godbo.

„Kosci gredo, kosci! Bežimo, bežimo!“ so zavpile in urnih krač so begale pred švigajočimi kosami.

Tudi cvetice bi bile rade bežale, a niso mogle. Padale so po vrsti pod širokimi mahljaji.

„Na svidenje, sestrice, prihodnje leto!“ so še klicale.

In trava se je jela sušiti in zadehtelo je po travniku po svežem senu.

Tedaj zazvoni poldan in kosci sedejo v senco pod staro jablano. Molijo, jedo. Iz šole pa se usujejo otroci. Preko travnika jih vodi pot. In ko vidijo pokošen travnik, se primejo za roke in zapoje:

Za pasom dve osli
pa čutarico
in koso na ramo.
pa hajd na goró!

„Ti lahko pojejo!“ jadikujejo kobilice. „Ali me uboge, ki so nam posekali naš lepi zeleni gozd!“

„Bo že zrasel, bo!“ zagodrnja črni muren, ki je skrivši skočil dečku iz pesti na strnišče. Črni muren se je zdel samemu sebi silo učen; saj je bil danes v šoli!

Ferdo Kleinmayr.

114. Uganke.

1.

*Srebrna, srebrna košarica,
v njej zlata, prezlata zarjica;
na glavo zadela jo deklica,
Poljančeva Marjetica.*

2.

*Zlato valovje okrog in okrog;
bredem do pasa, ne zmočim si nog.*

3.

*Noge v blatu,
glava v zlatu.*

Oton Župančič.

115. Ptíček prav majhen je.

Ptíček prav majhen je,
po drevju ziblje se,
poje lepó, poje sladkó,
da vsak, kdor mimo gre,
pod drevjem vstavi se,
sluša strmé.

Rožice miljene,
 bele in pisane
 krasno cvetó, rajsko lepó.
 Barve, glej, mavrične,
 v cvetkah vse združene,
 nas veselé!

Vetrič hladan pihlja,
 virček ljubó šumlja,
 žejo gasi, glavo vedri.
 Oče z nebes skrbi
 za svoje vse stvari,
 vse ga časti!

Narodna posem.

116. Gnezdece.

„Oče, v vinogradu za hišo sem videl gnezdo!“ pripoveduje Zorko.

„Odvedi me tja!“ reče oče in vzame še Reziko s seboj.

Res, na breskovi vejici je bilo pritrjeno gnezdece. Ko je zagledala samica nepoklicane goste, je čivkajoč odletela na črešnjo. V gnezdu je čebljala četvorica golih mladičev in odpirala rumene kljunčke. Zorko je že hotel seči po njih, a oče ga je pokaral in rekel:

„Take stvarce sta bila tudi vidva! Ko sta bila majhna, sta imela tudi vidva tako gnezdo-zibelko, in mati je vaju negovala, skrbela in se bala za vaju. Ko sta bila lačna, je vaju takoj nasitila; če vama je bilo mraz, je vzela vaju v posteljo in ogrela.

Kako bi bila plakala, če bi tebe in Reziko kdo odnesel iz hiše! Ravno tako bi bilo ubogi samici, če bi ji razdrli gnezdo

in ugrabili mladiče. Bog ne daj, da bi jim storili kaj žalega! Le poglejta, kako so lepi! Ko dorastejo, bosta imela še večje veselje ž njimi. Ne bodo nam samo drobili lepih pesemc, ampak nam bodo pokončali tudi mnogo škodljivih gosenic. Trtje in sadno drevje bo v jeseni dobro obrodilo.“

Te besede so šle otrokoma do srca. Gnezdo je ostalo nedotaknjeno. Zorko in Rezika sta preživela ob njem še dosti srečnih trenutkov.

Hinko Medič.

117. Žarki.

Solnčece zlato nad gore
zélene vstalo je,
biserne žarke na zemljo
spečo poslalo je.

Prvi žarek poslalo
v rosne je travice —
k nebu povzdignile cvetke
bujne so glavice.

Drugi žarek poslalo
v gnezdeca skrivna je —
v tihi se log oglasila
pesemca divna je.

Tretji žarek se Tončka
dramit napotil je,
smuknil na posteljo mehko —
ali se zmotil je.

Kdaj že ovčice bele
v loko na pašo je gnal!
Tam si že vriska in piska,
tam bi ga, žarek, iskal!

Oton Župančič.

118. Poletje.

Na trgu so prve črešnje! Poletje je tu. Solnce žari na čistem nebu in pošilja žgoče žarke na zemljo. Na vrtu, na travniku — povsod je vse v najlepšem cvetju in zelenju.

Škrjanček žvrgoli na polju visoko v zraku. Murenčki godejo pesemce v razorih, kobilice skačejo po sočni travi, čebelice brenče od cvetice do cvetice. Metulji se love nad pisanim poljem. Zajček skače v detelji. Prepelica petpedika v zrelem žitu. Cvetice odpirajo čaše in se igrajo s solničnimi žarki.

Čim više se dviga solnce, tem toplejše je ozračje. Tedaj pohitimo kaj radi k morju ali pa v gozd, ležemo v senco košatega hrasta in prislušujemo petju gozdnih pevcev. Hrošči švigajo sem ter tja po tleh. Plašni martinčki in kuščarji se solnčijo ob gozdnem robu. Ptiči letajo po zraku in love muhe, mušice in drugi mrčes. Donašajo ga lačnim kljunčkom v svoja gnezda. To je cvrčanja in čivkanja!

Ko tone zlata obla v morje, tedaj poišče vsaka živalca svoj varni kотиček. Slavček jim začne drobiti v grmu sladko uspavanko.

Hinko Medič.

119. Solnčni žarki.

Ali veste, kdo ima največjo družino na svetu? To je zlato solnce na nebu!

Pomislite: vsi solnčni žarki, ki prihajajo vsak dan na zemljo, da jo ogrejejo — vsi so njegovi otroci.

Dosti truda ima solnce z njimi. A kljub temu jih ljubi, Veselje ima z njimi, ko vidi, kako pridno opravlja vsak svoje delo. Še večja radost ga navdaja, ko jih spravlja zvečer spat. Kako so tedaj poslušni! Nobeden ne zaoztane, nobeden se ne izgubi. Drug za drugim se vračajo domov v njegovo naročje; ti trudni od daljnega pota in napornega dela, oni pa še čili in dobre volje. Radi ležejo spat, da vstanejo drugega dne zopet okrepani za novo delo!

Hinko Medič.

120. Njiva.

1. Žito.

Preko polja po poti korakajo veseli šolski otroci s svojim učiteljem. Radovedno se ozirajo na desno in levo in poslušajo, kaj jim učitelj govori.

„Glejte, na tej njivi raste pšenica! Kmalu bo zrela. Le pogledajte, kako se že pripogiba polno klasje. Jerica, kaj pa dobivamo iz pšenice?“

„Kruh,“ odgovori Jerica.

„Kako pa to?“ vpraša učitelj.

„Zrelo pšenico požanjejo in osuše v kozolcih. Potem jo mlatijo na podu. Zrnje očistijo s posebnim strojem. Nato ga zmeljejo v mlinu in iz mlina pripeljejo moko za kruh in otrobe za klajo živini,“ pripoveduje Jerica.

„Pridna si, Jerica! Kdo ve povedati, kakšne rastline nam še dajejo krušno moko?“

„Rž in ječmen,“ zakličejo otroci.

„Vidite, na oni njivi raste ječmen in tam na tretji rž,“ razkazuje učitelj.

„Oj, kako lepe cvetice rastejo vmes!“ vzklikne Franica.

„Te cvetice so modriž, kokalj, poljski mak in slak,“ uči učitelj. „Res so lepe, a plevel so, ki škoduje žitu. Pšenico, ječmen in rž pa tudi oves in riž nazivljemo namreč z imenom žito.“

2. Kaj še rodi njiva.

Dalje so hodili otroci po poti mimo njiv. Vedno lepše se jim je dozdevalo vse, kar so videli. Najrajše so se ustavljali ob njivah, kjer je rastla ajda ter cvetela s tisočnimi rdečkastimi cveti. Ah, kako lepo je dehtela! In nešteto čebelic je brenčalo po njej in si nabiralo med.

In dalje so šli.

„To pa je morje!“ zakliče Stanko in pokaže po njivi, kjer je čvetel višnjevo modri lan.

„To je lan,“ reče učitelj. „Zorka, povej, kaj nam daje lan?“

„Lan nam daje platno,“ odgovori Zorka.

„Res je! Ko je lan zrel, ga porujejo in na solncu posuše. Potem ga terice tarejo ter dobe predivo. Iz prediva predejo predice na kolovratu niti. Iz teh niti tké tkalec platno na statvah.“

Tako uči učitelj. In dalje so korakali mimo visoke koruze. Med njo je bilo vsejano konoplje. Krog koruzne njive so rastle buče. Na drugih njivah je rastel krompir, proso, pesa in detelja. In prišli so do njive, kjer so rastle lepe zel-nate glave, okrog in okrog pa so bili zasajeni kolci. Po njih se je spenjal fižol. Sredi njiv pa je stal slamnat mož.

„Strašilo, strašilo!“ so se zasmeli otroci.

„Vidite, to strašilo je postavil kmet, da odganja vrabce in vrane, ki pozobljejo mnogo zrnja.“

„Jaz pa menim,“ reče Jožek, „da se ptiči strašila prav nič ne boje.“

3. Delo na njivi.

Prišli so do njive, kjer so pšenico že poželi. Po strnišču pa je bil že raztrošen hlevski gnoj. In ob robu njive je oral

kmet. Deček je priganjal konja, ki je vlekel plug. Kmet pa je držal ročici ter pritiskal lemež v zemljo. Otroci se ustavijo in gledajo.

„Dober dan Bog daj! Ali je težko delo, oče?“ pozdravi učitelj kmeta.

„Bog daj!“ odgovori

kmet. „E, njivo orjemo, da bomo repo vsejali.“

„Glejte, otroci,“ uči učitelj, „ko bo njiva preorana, potegnejo z brano preko nje, da poravnajo brazde. Nato bo kmet

sejal in z brano in valjarjem potisnil seme v zemljo. In seme začne kliti.“

„Če Bog da pravo vreme,“ dostavi kmet.

„Tako je!“ reče učitelj. „K dobri letini se hoče pripravnega vremena in ne preveč škodljivcev, kakor so poljske miši, hrošči in podobne živalce.“

Otroci so lepo pozdravili kmeta in se vrnilo veselo domov.

Ferdo Kleinmayr.

121. Žabe.

*Solnce šlo je za gore,
s polja so odšli ljudje;
same tukaj smo ostale,
zdaj pa bomo zaregljale,
da se krog razlega:
Rega, rega, rega!
Glas naš je krepak:
Reg, reg, reg, kvak, kvak!*

Josip Stritar.

122. Ujeta ptica.

Milan je imel ptico, zaprto v kletki. Bila je žalostna in jako plašna. Čepela je vedno na šibici v kotu. S prestrašenim očesom je ogledovala stvari okoli sebe. Prisluškovala je petju svojih tovarišic, ki so veselo cvrčale in drobile pesemce v bližnjem zelenju. Ozirala se je zmerom skozi odprto okno v solčno prirodo. Ko bi mogla pretrgati žice in zleteti iz tesne ječe!

Milan je imel ubožico jako rad. Vsega je donašal svoji jetnici. Zeljno jo je pogledoval, ji govoril sladke besede, često

pa ji je tudi zažvižgal pesemco. Ona pa se ni zmenila zanj. Vsak dan je bila otožnejša. Tolažil jo je s krušnimi drobtinicami in z drobci sladkorja. Vse te prijaznosti je niso zdramile. Kavsnila je v drobtinico, a je ni mogla pogoltniti.

To je Milana žalostilo. Cele ure je kdaj čepel pri kletki in tolažil ptičico.

Začuden je obstal Milan, ko je dobil nekega jutra ptico mrtvo na dnu kletke. Kdo bi mogel popisati njegovo gorje! Deček ni razumel, kako je mogla poginiti, saj je bilo njeno koritce še polno zrnja.

Mi pa vemo, zakaj je poginila.

Hinko Medič.

123. Pikapolonica.

Deklice so vile na travniku vence. Kar ugleda Tončka na veliki marjetici rdečo kroglico s sedmimi črnimi pikami — pikapolonico. Strese si jo v votlo dlan in se hoče ž njo malo poigrati. Hitro se živalca zvali na hrbet* in stisne v klopčič. Mislila si je: „Tako najlepše prevarim deklico. Z mrtvimi živalmi nima nihče veselja.“

A jako se je zmotila! Tončka je pihala vanjo toliko časa, dokler ni zopet oživila. Deklice so priskočile k Tončki, motrile z velikimi očmi nežno živalco in govorile tako:

„Pikapolonica, mala stvar,
pikapolonica, božji dar!
Pikapoloniča, zleti v zrak,
zleti na regrat, zleti na mak!“

In glej! Dvignila je svojo rdečo sukunjico, razgrnila kožnata krilca ter sfrlela zopet k svoji ljubi marjetici in se ji vrgla v naročje.

Hinko Medič.

124. Božji volek.

„Curimuri, božji volek,
božji volek moj,
zleti, zleti in pokaži,
kje je domek tvoj!“

Z roke dečkove je božji
volek odletel,
pa na polja pisani je
cvetki obsedel.

„Curimuri, božji volek,
tam je domek tvoj,
zdaj pa zleti in pokaži,
kje je domek moj!“

Poletel je božji volek
k solncu pod nebo —
dolgo je za njim strmelo
dečkovo oko.

Oton Župančič.

125. Kaj pripoveduje čebela.

Komaj se je zjutraj dvignilo solnce, že sem ostavila panj. Rosa se je še bliščala po bilkah, ko sem pribrenčala na pisano polje. Sto in sto cvetic sem že obiskala: belih in rdečih, dišečih in mamečih. Voščila sem vsaki dober dan in odletela. Bog obvaruj, da bi kakšno prezrla! Za vsako imam dobro besedico, zato me tudi rade volje vabijo k sebi. Sleherna me obdaruje s strdjo. Ko že toliko strdi nabere, kolikor je morejo nesti moja krilca, odbrenčim zopet proti domu. Na prisojni strani koncem vasi je naš uljnjak. Trudna sedem na deščico pred vhom. Prerijem se skozi gnečo zaposlenih tovarišic

k satovju, k svoji stanici, odložim dragoceno breme in zletim vnovič na delo. Delo je meni veselje, brez dela ne bi mogla živeti.

Hinko Medič.

126. Binkošti.

Jutri je binkoštni praznik! V hiši je dosti posla. Janko pojde k birmi. Krojač mu je prinesel novo obleko, botrček mu je pa poslal nove črevlje. To je bilo veselje v hiši!

Janko je moral drugega dne zgodaj vstati. Dan je bil lep. Po cestah je bilo že jako živahno.

Vsi so se sukali okoli Janka. Mati mu je pomagala, da je oblekel lepo zlikano srajco, oče mu je prinesel iz omare nov slamnik, sestre so mu hitele zapenjati črevlje. Hiteli so, kajti bali so se, da ga boter dobi še nepripravljenega. Ko so mu še pripeli rožo na prsno stran, je že potrkal boter na vrata. Bil je prav dobre volje in je vprašal birmanca: „No, Janko, česa si pa želiš?“

Janko se je namuznil in ni ničesar odgovoril.

„Glej, podarim ti srebrno uro, a pazi, da je ne potareš!“

Oči so se zaiskrile Janku veselja. Vsa družina se je začudila lepemu darilu.

Bilo je čas iti v cerkev. Janko še ni videl škofa in zato mu je bilo nekam tesno pri srcu. No, pa saj ni šel sam, zato se je nekoliko ojunačil. Mati mu je stisnila v roko še molitvenik. Boter ga je odvedel s seboj.

Ko sta se vrnila od birme, je bil Janko vesel, ker je prinesel s seboj zavoj najlepših in najslajših reči. Pripovedoval je sestram, kako ga je udaril škof nalahno po licu in ga potem pobožal. V cerkvi je videl še dva svoja sošolca, natovorjena s kolači in z mnogimi darili. Pri tem mu je uhajala roka vedno v telovnikov žep. Zdajpazdaj je potegnil uro iz njega in jo nastavljal k ušesom. Rad bi bil pogledal vanjo. Prikradel se

je v sobo in jo izkušal odpreti, ali, o joj, zdrknila mu je iz rok in — čof! padla mu je na tla, a k sreči se ni razbila. Prestrašen jo je pobral in jo nesel materi shranit, zakaj Bog ne daj, da bi jo že prvega dne potrl. Le ob praznikih jo je smel rabiti. In Janko je željno pričakoval vsake nedelje. Kako srečen je bil, ko ga je oče pozneje naučil spoznavati čas na njej.

Hinko Medič.

127. Jabolko.

*Oj, jabolko lepo rdeče,
kako se mi ljubko smehljaš,
glej tukaj me, dete proseče,
saj vem, da me rado imaš!*

*Obliki tu tvoji se čudim,
res, ličca prekrasna imaš;
da bi te doseglo, se trudim,
a da te ne morem, to znaš.*

*Zatorej, ti jabolko zrelo,
čuj prošnjo zdaj moja le to:
Prav pridno bom dete, veselo,
oj, padi mi, padi v roko!*

Fr. Zdravko.

128. Gozd.

I. Gobe.

Med trohnečim listjem in igličjem ležijo odpadli češarki. Tu in tam prodira tenak solnčni žarek skozi gosto vejevje na zeleni mah. Vse je tiho v gozdu.

Tedaj se oglasi v vlažni travi stari goban: „Oh, kakšne čase smo doživeli!“

„Kako to menite, dedek?“ ga vpraša mlad jurček in si popravi rjavi klobuček.

In stari goban reče: „Res, ti še ne pomniš, kako je bilo nekoč tod. Lepo v miru smo živeli mi preprosti gobani ali

jurčki v svoji beli obleki z rjavim klobukom. In radi so nas poiskali ljudje. A zdaj, poglej naokrog, kakšni oholeži se zdaj tu šopirijo.“

„Vidim jih, te prevzetne gospe z živordečimi klobuki in belimi pikami. Lepe so pa res.“

„Lepe?“ zagodrnja goban: „Sama prešernost jih je in sam strup! To so mušnice, vse lepo pisane, a vse strupene.“

2. Jež in veverica.

„Stoj in ne dirjaj tako noro gor in dol po deblih, rad bi se malo pomenil s teboj,“ reče jež, ko je bila mimo njega švignila urna veverica.

„Oj, Vi ste, stric jež? Skoro bi Vas ne zapazila, ko ste tako sivorjav kakor zemlja,“ odvrne veverica.

„To je res, to mi tudi prav pride, kakor tebi tvoja rjava suknjica tam gori med vejami. Ali vprašati sem te hotel, zakaj rajša ne ostaneš tu doli na zemlji? Po drevesih plezati in skakati je pač nevarno.“

„Oj, nikakor, stric jež! To ni nobena umetnost. Treba le, da si ustvarjen za tako opravilo. Lahko telo, metlast rep, skočne zadnje noge — hop! — pa si od veje do veje.“

„Pa če se ti spodrsne?“ ugovarja jež.

„To se težko zgodi. Le poglej moje krempeljčke! S temi se prav gotovo primem za drevesno skorjo. Sicer pa moram plezati po drevesih, ker tam je moja hrana. In gori v vejah imam tudi svoje čedno gnezdo. Le obiščite me stric!“

„Jaz, tja gor ? Ha, ha, ha !“ se nasmeje jež. „Moje kratke noge niso ustvarjene za plezanje. Pa nimam tudi ničesar iskati po drevesih. Na zemlji ostanem in se redim pošteno. Pa če komu to ni všeč, naj me le poizkusi prijeti za bodočo suknjo !“

3. Gozdni lazar in rogač.

Po ozki, s koreninami porasli gozdni poti kraj žuborečega studenca se slini velik, črn polž. Brez hišice je, pa saj mu je v vlažnem gozdu tudi ni treba. To je gozdni lazar.

Naproti mu pride lep, močan hrošč — rogač.

Rogač : „Dober dan, gospod lazar ! Kam pa jo tako počasi mahate ?“

Lazar : „Res je, počasi lazim, slednjič pa pridem ravno tako daleč kakor Vi s svojimi šesterimi nogami.“

Rogač : „To že velja ; samo da pridete vselej kasneje.“

Lazar : „Moji opravki so pač bolj počasni. Sočno bilje mi ne ubeži, saj nima nog.“

Rogač : „Prav pravite, ampak kar se nog tiče, jih tudi Vi nimate.“

Lazar : „Oj, Vi zabavljač ! Ali ne veste, da je vsa spodnja stran mojega telesa en sam podplat ? No, in s tem podplatom se pomikam naprej. Dokler je zemlja vlažna, že gre ; če je pa suha, se moram hudo sliniti.“

Rogač : „Tako, da se še drugi dan pozna pot, ki ste jo včeraj hodili.“

Lazar : „No, tega me ni strah.“

Rogač : „Kaj vas bo strah, ko imate take roge !“

Lazar : „Ha, ha ! Pravijo, da ima polž roge, pa jih nima. To so moje tipalke. Na koncu gorenjih pa nosim svoje oči. Ker siromak vedno po trebuhu lazim, mi pridejo take oči prav, če hočem kaj više pogledati. Sicer pa imate roge tudi Vi.“

Rogač : „Roge, jaz ? Kaj še ! To so le moje gorenje če-

ljusti. Podobne so — ne rečem — rogovju, kakor ga nosi jelen. Toda ne jaz ne Vi nisva rogati živali.“

Lazar: „Čemu pa imate te klešče?“

Rogač: „Za boj, za boj, prijatelj! Rogači smo bojeviti hrošči.“

Lazar: „To pa mi miroljubni slinarji nismo.“

4. Slavec.

V nizkem grmičevju prebiva najboljši gozdni pevec-ljubi slavec. V njegovem grlu je stotero pesemc; mile so in doneče, zategle in vesele. A le spomladi se oglašča, takrat pa poje neprenehoma pozno v noč. Težko ga zagledaš. Njegova preprosta rjava suknjica ga dobro prikriva. In tudi gnezdece si naredi tik pri tleh prav preprosto. Pa tudi/njegova jajčeca so zelenkaste barve, da jih ni takoj spoznati. Tako se skriva pred svojimi sovražniki.

V grmičevju živi. Od tal pobira s šiljastim kljunom črvice in gosenice. In ker mnogo skaklja po tleh, zato ima tudi močne, dolge nožice. Rad se koplje in pije, zato ga vidimo često ob vodnih bregovih.

5. Jelka.

Lepa, tanka jelka je stala v gozdu. Višja je bila nego vsa drevesa naokoli. Visoko nad borovci, hrasti, lipami, bukvami, brezami in jelšami je dvigala svoj vrh. Toda zadovoljna ni bila.

„Vedno na enem in istem mestu stati — to ni lepo!“ je dejala. „Kako rada bi pogledala v svet, kaj je tam daleč za gorami.“

Pa so prišli v gozd drvarji, zagoreli in močni ljudje. Zapele so ostre sekire. Zahreščalo je med vrhi in jelka je padla po tleh.

Odsekali so ji veje, jih razžagali in zložili na kup. In olupili so ji skorjo in jo položili vrhu razžaganih vej. Deblo pa so drsali po bregu navzdol v dolino.

Prišla je zima. Šli so s sanmi po jelkine veje in kurili so ž njimi peči. Iz njene skorje pa so zmleli čreslovino za strojarje.

A deblo ?

Jelkino deblo je postalo visok jambor sredi ponosne ladje. In zdaj plove po morju od brega do brega in nosi iz kraja v kraj bela jadra in slavno zastavo naše mile domovine !

6. Jagode.

Zraven jelke so posekali še celo vrsto drevja. Nastala je goljava sredi gozda. In pusto in prazno je bilo na njej, a ne dolgo.

Na starih drevesnih čokih so pognale klobučaste kresilne gobe. Širokolistnate praproti in gorski vres z rdečkastimi cveti so se razrastli tu in tam. In malo grmičevje borovnic in malinjaka in brusnic je pokrivalo goljavo. In kmalu so rdele in črnele njih sočne jagode.

Danes pa so prišli otroci v gozd z lončki in košaricami. Pridno so nabirali jagode. Najpridnejše jih je nabiral Martinko. A v njegovem lončku ni bilo nič jagod. Zato pa je bil Martinko okrog usten ves črn.

Ferdo Kleinmayr.

129. Muha.

Jedva smo sedli k mizi, je že tudi ona pri nas. Glej jo, kako se izprehaja po krožniku. Zdaj že visi pod robom. Ali se boji, da bi padla ? Aha ! Tu je drobtinica. Hitro je poleg nje. Pokusiti jo mora. Tam na prtu je kapljica. Že je tam in pije. Urno vse zapazi. Zdaj si snaži krila in gladi glavo s sprednjima nožicama, potem pa odbrenči malo sem, malo tja.

Ali bi jo rad ujel ? Le namigni ji, takoj te počaka ! Ona pozna tvoje misli, vidi vsako tvojo kretnjo. Le premakni roko, pa je že Bog ve kje. Čepi v kakem kotu, ali pa liže na ognjišču

drobec sladkorja. Pa kmalu je zopet tukaj, si vzame, česar potrebuje, ne da bi te prosila in se zahvalila. Mati je jako huda nanjo. Zdaj ji je sedla na čelo. Nevoljno jo odpodi in reče: „Kako se mi gnusi ta mrčes!“

Hinko Medič.

130. Kresnice.

„Ej, kresnice-cvetke,
kam tako hitite ?
Kot na nebu zvezde
ve žarite . . .“

Kot plameni žarni
prišle smo iz dalje,
angelček na nebu
lučce nam prižgal je.

Nekaj pa nas sveti
Janez je prinesel,
ki po vsem je svetu
zlatih lučc natresel.

Lučce pa žarijo
naše mu nasproti.
Tiho klanja njemu
praprot se ob poti . . .

Davorinov.

131. Ribič.

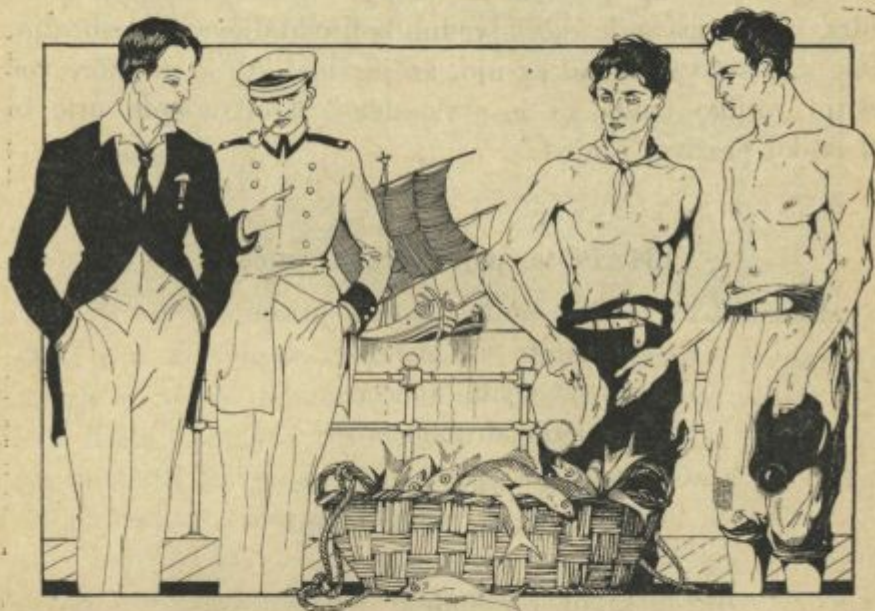
Ko se je Vlado dobro okopal, je sedel na skalo. Iz žepa je privlekel trnek, nataknil nanj črva, zamahnil z žimnato vrvco po zraku in že je padla vada v morje. Pazljivo tišči med palcem in kazalcem vrvco. „Rk!“ je hlastnila ribica po mehki vadi. „Rk!“ je potegnil Vlado vrvco k sebi. To se je večkrat ponavljalo, a Vlado je potegnil vedno prazen trnek iz vode.

„Ali si nisi že naložil večerje?“ ga podraži Milko, ki ga je skrivaj opazoval. Nevoljno ga pogleda Vlado. Jezen je, ker ga imajo ribice za norca. Najrajši bi vrgel vrvco s trnkom v vodo. Aha! Zdaj se je vrvca napela. Hlastno jo potegne Vlado k sebi. Kako se je začudil! Namesto ribe je privlekel iz vode vejico morske alge.

„No, zdaj bo pa že skleda polna,“ se hudomušno namuzne Milko, „če ne mesa, pa solate.“

Hinko Medič.

132. Ribiška.

*Moja njiva je prostrano morje,
moje lehe — skočni so valovi,
a oralo moje — moja ladja,
ki v gladino morsko pot si orje.
A volički moji — nagli so vetrovi.
Moja setev — mreža izpuščena,
moja žetev — mreža polna plena.*

Karel Širok.

133. Barčica.

Vilko si je iztesal barčico. Pritrdil ji je na zadnjem koncu krmilo, vtaknil na krov dva jambora in razpel na njih jadra. Privezal jo je na vrveco in hitel ž njo na obrežje.

Solnce je žarelo. Ribice so veselo švigale v bistrem morju. Sezul se je in spuščal je barčico po gladini. Valčki so jo zibali sem ter tja. Sapica se je lovila v jadrnih in jo gnala naprej. Nalagal je nanjo kamenčke, da se mu je časih celo prekucnila.

Hotel ji je zdaj zgraditi pristanišče. Tako je bil zatopljen v delo, da je nanjo pozabil. Zapihal hje vetrček, napel je njena jadra in barčica se je začela vedno bolj oddaljevati od obrežja. Kako žalostno je gledal za njo, ko je videl, da je ne more več rešiti! Koliko truda ga je stalo delo! Koliko lepih uric bi bil lahko preživel ž njo!

Hinko Medič.

134. Pojte, pojte, drobne ptice!

Pojte, pojte, drobne ptice,
preženite vse meglice,
da bo sijalo solnčece
na moje drobno srčece!

Drobne ptice že pojejo,
Bogu hvalo, čast dajejo
za le-te sveté dari,
ki jih on ljudem deli.

Narodna pesem.

135. Morje.

X Ko je bil Miček star osem let, ga je vzel njegov oče ribič s seboj v čolnič. To je bilo veselje za Mička! Miček je ljubil morje, rad se je kopal v njem in je znal že plavati ter se potapljati pod vodo. X

Oče odveže čoln od brega ter ga odrine od kraja proč. Kako lepo se je čolnič zazibal! Tedaj razpne oče pisano jadro ob jamboru ter sede na zadnji del krova. Tu prime za krmilo. Potem potegne za vrvco in naravná jadro po vetru, ki je pihal od kopnega preko morske gladine. In čolnič si je s svojim rilcem rezal pot med pljuskajočimi valovi.

Miček pa je strmel v morsko globočino. Skraja je še videl morsko dno in na dnu školjke in temnozeleno morsko travo.

Med njo so švigale urne ribe. A vedno globlje je postajalo morje in vedno temnejše, dokler dna ni bilo več videti.

Tedaj pogleda Miček na morsko gladino. Na valovih so se zibali beli galebi, ki so prežali na ribe. Daleč na obzorju so plavali mogočni parniki in velike jadrnice.

Lepo se je vse to zdelo Mičku. A najbolj ga je veselilo, ko je oče vrgel mrežo v vodo ter pričel loviti ribe. Ko sta se zvečer vračala k bregu, ni pihal več vetrič. Oče je torej povil jadro in prijel za vesli. In tudi Mička je učil sukati veslo, da se je prav potapljalo v vodo.

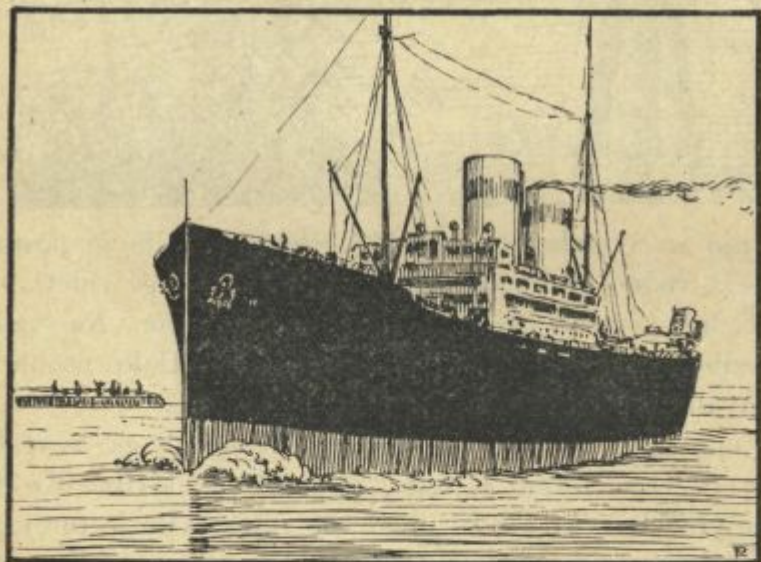
Ferdo Kleinmayr.

136. Vihar na morju.

Dečka sta ugledala čoln. Skočila sta vanj, ga odvezala in odveslala sta na morje. Bila sta že jako daleč od obrežja, a

se še nista hotela vrniti. Na nebu nista zapazila črnega oblaka, ki se je vedno večal.

Hipoma je solnce zatemnelo. Dečka se prestrašita. Obrneta čoln in veslata proti bregu. Strela švigne po črnem obzorju. Močna sapa vali visoke valove. Mrzel pot je oblil dečkoma čeli. Veslala sta, kar sta mogla. Razburkano morje je premetavalo čoln kakor orehovo lupino. Že sta izgubila veslo, a z drugim nista mogla dosti opraviti. Ulije se ploha. Dečka sta izgubila smer. Krčevito sta se držala čolnove stranice in klicala na pomoč. Valovi so že pljuskali v čoln. Premočena sta bila do kože. Klicala sta na pomaganje, a od nikoder ni bilo rešitve.

K sreči se je pripeljal mimo parnik. Kapitan je zagledal nesrečna dečka. Ukazal je ustaviti parnik in mornarji so z velikim trudom rešili prestrašena in izmučena dečka.

137. Mavrica.

Biserna lestva se spenja v oblak,
 spušča se onkraj na zemeljski tlak,
 mavrica pisana, božji prestol!
 Angeli hodijo gor in pa dol,
 zlate škropilnice v rokah držé,
 zemljo prežejno hladé in pojé.
 Gori na stolu pa Večni sedi,
 kapljici vsaki on srečo deli:
 Padé na polje — rodi zelenjad,
 kane na drevje — obilen da sad,
 kaplja na njivi — da žito zlató,
 kaplja na trti — pa — vince sladkó.
 Sreča se spušča na sleherno stvar,
 kadar zaliva nebeški vrtnar.

Simon Gregorčič.

Kralj in domovina.

Sloga jači — nesloga tlači.
Narodni pregovor.

138. Tonček, ki vse ve.

Učitelj: „Kje si rojen Tonček?“

Tonček: „Rojen sem v Sveti Luciji pri Tolminu.“

Učitelj: „Kje je ta kraj?“

Tonček: „Ta kraj je na Goriškem.“

Učitelj: „Kam pripada Goriška?“

Tonček: „Goriška je del Julijske Benečije.“

Učitelj: „A Julijska Benečija?“

Tonček: „Julijska Benečija je pokrajina Italije.“

Učitelj: „Dobro Tonček! Zdaj mi pa povej, kaj je Italija.“

Tonček: „Italija je kraljestvo.“

Učitelj: „Kdo vlada v Italiji?“

Tonček: „V Italiji vlada naš kralj.“

Učitelj: „Kako je ime našemu kralju?“

Tonček: „Našemu ljubemu kralju je ime Viktor Emanuel III.“

Učitelj: „Kako se kliče pa naša kraljica?“

Tonček: „Naša mila kraljica se kliče Jelena.“

Učitelj: „Dobro si odgovoril! Tega pa morda ne veš, kako se kliče naš kraljevič.“

Tonček: „O da, gospod učitelj! Naš kraljevič se kliče Humbert.“

Ferdo Kleinmayr.

139. Naš kralj Viktor Emanuel III.

Naš kralj je Viktor Emanuel III. Že v zgodnji mladosti je kazal veliko nadarjenost. Silo rad in marljivo se je učil. Poleg učenja pa je gojil tudi telovadbo, tako da je pozneje z lahkoto prenašal najhujše napore.

V zadnji vojni je našega kralja prehitela huda nevihta. Bliskalo je in grmelo, ploha se je ulila in mračilo se je že. Tedaj stopi kralj v šotor preprostega vojaka ter ga poprosi, naj mu

prepusti za to noč svoje ležišče, da se odpočije. Vojak hoče kralju čim boljše postreči ter išče odeje, da bi mu postlal mehkeje. Ali kralj mu reče :

„Nikakor ne ! Ako si ti spal na tem trdem ležišču, bom spal prav tako dobro tudi jaz. Saj sem vojak naše ljubljene Italije kakor ti.“

Res se je izkazal naš kralj kakor najboljši vojak, izkazal pa se je tudi kakor moder in pravičen vladar. Kar pa našega kralja najbolj diči, je njegova velika ljubezen do njegove matere kraljice Margerite.

Ferdo Kleinmayr.

140. Naša kraljica Jelena.

Poznate gospo, ki ji tako milo sijejo lepe oči iz ljubeznivega obličja? Seveda jo poznate, vsi jo poznate. To je naša ljubljena kraljica Jelena, soproga našega kralja Viktorja Emanuela III.

Pa veste koga ima naša mila kraljica najrajši? Tega ne bo težko uganiti, če vam povem, da je naša svetla kraljica naj-

boljša mamica. Svoje otroke ima najrajši; prav ste odgovorili. Nežno skrbi zanje in jih vzorno vzgaja. Pa ima tudi pridne otroke: kraljeviča Humberta in kraljične Jolando, Mafaldo, Ivano in Marijo.

Naša kraljica pa ni samo skrbna mati svojih otrok, temveč tudi dobra mati vseh otrok prostrane Italije. Zato jo moramo spoštovati in srčno ljubiti.

Ferdo Kleinmayr.

141. Oče našega kralja.

Oče našega kralja je bil kralj Humbert, ki je bil tako dobrega srca, da so mu dali po njegovi smrti pridevek „Dobri“.

O njegovi dobroti priča sledeča resnična dogodba.

Za časa, ko je vladal Humbert, so se nekoč vršile na Beneškem velike slavnosti in veselice. K tem veselicam so povabili tudi dobrega kralja. Iste dni pa je v Napolju izbruhnila strašna bolezen kolera, za katero je umiralo mnogo ljudi.

Kralj ne pomišlja dolgo, temveč reče: „Na Beneškem se zabavajo, v Napolju pa umirajo; jaz pojdem torej v Napolj.“

In šel je v okuženo mesto, tolažil nesrečne prebivalce in jim pomagal.

Ferdo Kleinmayr.

142. Ded našega kralja.

Ded našega kralja se je imenoval Viktor Emanuel II. Bil je hraber, neustrašen vojak in pravi oče svoje domovine, ki jo je osvobodil tujčevega jarma.

Viktor Emanuel II. je rad hodil na lov. Na lovu pa se je rad pogovarjal s preprostimi ljudmi, ki niso niti slutili, da govore s svojim vladarjem, ker se je kralj vedno preprosto oblačil.

Nekoč pride kralj z večjo lovsko družbo v gorsko vas. Vaški župan je to zvedel, pa jbi bil rad pozdravil kralja z lepim govörom. Ali kralja ni poznal. Zato se ustavi pred nekim gospodom, ki je imel suknjo vso z zlatom obšito. Mislil je, da mora biti to kralj, ker je tako lepo oblečen. Zato ga prav pokorno ogovori. Gospod pa je bil le kraljev višji sluga.

Ko kralj zapazi, kako se je župan zmotil, se glasno zasmeye in reče:

„Mož je sodil kralja po suknji in ne po sreü!“

Ferdo Kleinmayr.

143. Josip Garibaldi.

Josip Garibaldi je bil slaven vojskovodja v neštevilnih bitkah, ki so se bile za osvoboditev Italije. Kljub vsej slavi pa je ostal vedno skromen in ponižen ter pokoren svojemu vladarju.

V neki vojni je zmagovito prodiral s svojimi četami v Trentinske gore. Nakrät pa mu pride povelje: „Podpisali smo mir; umaknite se s Trentinskega.“

Hudo je zadelo to povelje junaka Garibaldija, ki bi si bil kmalu osvojil vse Trentinsko. Vendar se ne obotavlja niti za hip. Kratko odgovori: „Ubogam!“ in se vrne s svojimi četami domov.

Otrok, uči se od tega slavnega junaka ubogljivosti!

Ferdo Kleinmayr.

144. Italija — naša domovina.

Ni je lepše dežele na svetu, nego je naša domovina Italija. Tu cveto najkrasnejše cvetice, tu zori najslajše sadje. Tu uspevata oljka in vinska trta, tu bogato obrode smokve in pomaranče, tu raste najbujnejša zelenjava, tu dozoreva najlepše žito, kakor pšenica in riž. A tudi visoke gore, z večnim snegom in ledom pokrite, se dvigajo na severu naše domovine. V gorskih dolinah pa se pasejo črede domače živine.

Sinje morje obdaja krog in krog našo domovino in skoro vedno jasno nebo je razpeto preko nje.

Marljiv rod prebiva tod, ki obdeluje rodovitno zemljo, ki po tvornicah izdeluje najrazličnejše koristne reči, ki jadra po sinjem morju z brega v breg, ali pa rije pod zemljo ter koplje bogato rudo.

Krasna mesta se dvigajo sredi bogatega polja, ob de-ročih rekah, ob divnih jezerih, ob morskem obrežju. Naj-imenitnejše med njimi je starodavni Rim (Roma), kjer stoluje naš kralj.

Svojo domovino moramo ljubiti, a tudi braniti jo mo-ramo ob času nevarnosti.

Ferdo Kleinmayr.

145. Mladi vojaki.

*Mi smo vojaki, korenjaki,
kako nas gledajo ljudje!
Pa pravijo: To so junaki,
ki se nikogar ne boje!*

*Velike delamo korake,
pred nami boben ropota;
papirnate so naše čake
in puške naše iz lesa.*

*Ko mi vihtimo bridke meče,
ni smrti, ne krvavih ran;
če teče kri, iz nosa teče —
kako je lep vojaški stan!*

*Ko bomo pa kedaj dorasli,
železo bo, kar zdaj je les;
ko bodo drugi krave pasli,
vojaki bomo mi zares.*

Josip Stritar.

146. Sveti Just.

Ko so še Rimljani gospodovali v naši pokrajini, je živel v tedanjem Trstu (Tergeste) kreposten mladenič, po imenu Just. Just je bil kristjan, Rimljani pa so bili takrat po večini še malikovavci ali pogani in so kristjane hudo preganjali.

Ko izve rimski poglavar, da je Just kristjan, ga pokliče pred se in ga nagovarja, naj se odpove krščanski veri ter naj

daruje malikom. Ali Just tega ni hotel, temveč odločno vztraja pri svoji veri. Zato ga poglavar obsodi na smrt.

Zvezali so Justa za roke in noge in ga v čolnu odpeljali na morje. V bližini sedanjega tržaškega svetilnika ga potope v morske valove.

Mučenikovo truplo pa je drugo jutro morje vrglo na obrežje. Tu je najdejo kristjani ter pokopljejo. Nad mučenikovim grobom pa so pozneje sezidali cerkev, ki nosi danes ime svetega Justa.

Ferdo Kleinmayr.

147. Socerbska jama.

Nad Dolino, malo vasico v Istri, štrle na siloviti skali razvaline nekdanj slavnega Socerbskega gradu. Tu so pred sto in sto leti prebivali mogočni vitezi, ki so jim tlačani kmetje v okolici. Danes je ponosni grad sama ruševina.

Ne daleč od razvalin se odpira v skalini velika razpoka. Preko nje prideš v znamenito Socerbsko jamo, kjer stoji oltar. V tej jami se je nekoč skrival sv. Socerb pred svojimi preganjavci, dokler ga ti niso zalotili in obglavili. Na dan svetnika, 24. maja, se še danes bere v jami sveta maša.

Socerbska jama pa je nudila varno skrivališče tudi ljudstvu v časih, ko je pridrvel v naše kraje hudi Turek, ki je vsepovsod požigal in moril.

Ferdo Kleinmayr.

148. Cerkev v Spodnji Idriji.

V davnih časih, ko še nihče ni vedel za bogato živosrebrno rudo, ki jo hrani zemlja v sebi, so pokrivali Idrijsko dolino temni gozdovi. Semkaj so hodili na lov furlanski grofje. Taborili so na kamenitem griču, ki se imenuje Siva skala.

Nekoč ugleda grof na Sivi skali podobo Matere božje. Ker mu podoba ugaja, jo vzame s seboj domov. Ali glej! Podoba nakrat zgine.

Ko se grof zopet vrne v Idrijsko dolino na lov, zagleda isto podobo na Sivi skali. Vzame jo vnovič s seboj, ali podoba zgine vdrugeč. Tako se je zgodilo tudi tretjič.

Slednjič pa grof ni več vzel podobe s seboj, temveč je ukazal sezidati na Sivi skali kapelico in obesiti vanjo sveto podobo.

Kjer je stala ta kapelica, stoji danes idrijska župna cerkev.

Narodna legenda.

149. Devinski grad.

Na temenu silne skale, ki kipi iz morja, stoji še danes stari Devinski grad. Ob njegovem vznožju se razprostira naselbina Devin s svojo malo luko, ki je posebno cvetela ob času Benečanov. Pod gradom se dviga iz morja mala skalnata čêr, nazvana Dantejeva čêr. Na to skalino sredi morja se je nekoč rešil slavni pesnik Dante Alighieri, ko je pribežal iz rojstnega mesta v naše kraje in se mu je pod Devinskim gradom razbila ladja.

Nedaleč od Devinskega gradu vidiš razvaline nekdanje znamenite romarske cerkve. To je Sv. Ivan Devinski. Semkaj so nekoč trumoma romali naši pradedje Slovenci, ko so se bili po hudih bojih pokristjanili. Cerkev je danes porušena. Razpadla je ob času zadnjih bojov, ki so se vršili na Krasu za ujedinenje Italije.

Ferdo Kleinmayr.

150. Simon Gregorčič.

Pod visokim Krnom stoji skromna gorska vasica Vrsno. V tej vasici se je rodil naš slavni pesnik Simon Gregorčič.

Gregorčič je bil silo marljiv učenec in je po dovršenih šolah postal duhovnik. Že zgodaj je pričel zlagati lepe pesmice, ki so jih vsi radi brali in prepevali. Tudi vam je znana katera njegova pesemca; ali ne? Druge boste še spoznali.

Dolgo je deloval skromni pesnik, dokler ga ni prehitela smrt, ko je bil 62 let star. Takrat je žaloval ves narod za plemenitim možem. Svoje zlato srce pa je pokazal Gregorčič tudi še na smrtni postelji, ker je vse svoje premoženje volil šolam.

Ferdo Kleinmayr.

151. Domovini.

*Beseda sladka, domovina!
Ne prideš več mi iz spomina.
Kot iskra živa v srcu tliš,
ljubezen k sebi mi budiš.*

*Ko solnca žar na tebe sije,
srce veselo v meni bije;
a žalost tare mi duha,
če megla te nesreč obda.*

*O sijaj, sijaj, solnce milo,
na ljube domovine krilo,
obličje jasni ji temno
in krasi s cvetjem jo ljubó.*

A. Praprotnik.

Nauk o slovenskem jeziku.

Jezik očistite peg!

Jovan Koseski.

1. Materinski jezik.

Jezik, ki ga nas je naučila govoriti mati, je naš materinski jezik. Naš materinski jezik je slovenski jezik ali slovenščina.

Spoštovati moramo vse druge jezike, svoj jezik pa moramo ljubiti. Učiti se ga hočemo, da bomo govorili lepo in pravilno slovenščino!

1. naloga. Prepiši debelo natisnjene besede in se jih nauči na pamet!

2. Stavek.

Osebe so: brat, sestra, dete. — Živali so: vol, krava, tele. — Reči so: kostanj, seme, ura.

O teh osebah, živalih in rečeh si lahko kaj **mislimo**. To, kar si o njih mislimo, lahko **povemo** ali zapišemo, n. pr.: Brat je mornar. Sestra šiva. Dete je bolno. — Vol je domača žival. Krava nam daje mleko. Tele se pase. — Kostanj zeleni. Semje kali. Ura bije.

Z govorom izražena misel je stavek.

Stavki so: Gospodar je marljiv. Hlapec seka drva. Petelin poje. Učitelj prihaja. Odkrij se ! Ali vidiš sosedo ? Pozdravi jo vljudno ! Kam se ti mudi ?

Na koncu stavka stavimo **piko** (.), **klicaj** (!) ali **vprašaj** (?).

2. naloga. Odgovori vprašanjem: Kaj je oče ? Kaj dela mati ? Kakšno je dekle ? Kaj je stol ? Kakšna je hiša ? Kaj dela kolo ?

3. naloga. Napiši te odgovore !

4. naloga. O zgoraj navedenih osebah, živalih in rečeh si sam kaj misli in to zapiši !

Misli, govori in piši vedno pametno in dostojno !

5. naloga. Napiši pet kratkih stavkov !

Oče zakliče: Slavko, reci, kje si bil ! Slavko nekoliko pomisli; potem pove, da je bil na travniku.

V stavku rabimo **dvopičje** (:), **vejico** (,) in **podpičje** (;).

Pika, vprašaj, klicaj, dvopičje, vejica in podpičje so **ločila**.

3. Beseda.

Vstani ! Dani se. Dolžnost te kliče na delo. Solnce vzhaja. Mati pripravlja kosilo. Za lenuha ni kruha ! Ali čuješ ? Osnaži si obleko !

Stavek je sestavljen iz besed.

6. naloga. Preštej, koliko besed ima vsak prejšnjih stavkov in imenuj ločila !

Stavek ima lahko eno besedo, dve besedi ali več besed.

7. naloga. Napiši tri stavke ! Vsak imej po dve besedi !

8. naloga. Napiši dva stavka ! Vsak imej po tri besede !

4. Zlog.

Ko-ša-ta li-pa ra-ste sre-di va-si. Ob njej se zbi-ra-jo va-šča-ni. Po-go-var-ja-jo se o mar-si-čem. Po tež-kem de-lu jim pri-ja raz-ve-dri-lo.

Beseda ima zloge.

9. naloga. Preštej, koliko zlogov ima vsaka prejšnjih besed!

Besede so enozložne, dvozložne ali večzložne.

10. naloga. Razstavi na zloge besede: miš, kamen, poleno, izprevodnik, dan, ura, polnoči, izprehajališče.

11. naloga. Napiši po tri enozložne, dvozložne in trozložne besede!

5. Glasnik.

N-a n-e=b-u z-v-e-z=d-e s-e=v-a=j-o.

P-o g-o-z=d-u p-t-i-č=k-i p-e=v-a=j-o.

M-a=t-i m-i=s-l-i z-d-a-j n-a=m-e.

V-e=s-e=l-i m-l-a=d-i s-m-o l-j-u=d-j-e.

Zlogi imajo glasnike.

Slovenski jezik ima 25 glasnikov. Ti glasniki so: a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž. — To je slovenska abeceda.

Znamenja za glasnike imenujemo črke.

Črke so: a, A, b, B, c, C, č, Č, d, D, e, E, f, F, g, G, h, H, i, I, j, J, k, K, l, L, m, M, n, N, o, O, p, P, r, R, s, S, š, Š, t, T, u, U, v, V, z, Z, ž, Ž.

Črke so male in velike, tiskane in pisane.

Za piko, vprašajem in klicajem pišemo veliko začetno črko.

12. naloga. Napiši vse male in velike črke v abecednem redu!

Glasnike delimo na samoglasnike in soglasnike.

Samoglasnikov je pet. Ti so: a, e, i, o, u.

Vsi drugi glasniki so **soglasniki**. Teh je dvajset.

Rep, vrat, hiša, praprot, seno, igrišče, marljiv, čeden, delati, berem.

Glasnik, ki ga ima beseda na koncu, je končnica.

13. naloga. Napiši vse soglasnike!

14. naloga. Preštej, koliko samoglasnikov ima vsak gorenjih zlogov!

Vsak zlog ima le po en samoglasnik.

Beseda ima toliko zlogov, kolikor ima samoglasnikov.

Pojdi na vrt! Našemu psu je ime Črt. Na mizi je prt. Mak je rdeč. Vrč je rjav. Krt je črn.

V nekaterih besedah ima r samoglasnikovo veljavo.

15. naloga. Prepiši gorenje besede, ki ima v njih r samoglasnikovo veljavo!

16. naloga. Napiši sam pet takih besed!

Stavke delimo na besede, besede na zloge, zloge na glasnike.

Stavek:	Barčica po morju plava.
Beseda:	Barčica - po - morju - plava.
Zlog:	Bar - či - ca po mor - ju pla - va.
Glasnik:	B - a - r - č - i - c - a p - o m - o - r - j - u p - l - a - v - a.

6. Samostalnik.

V hiši so: oče, mati, stric, teta, ded, babica, sin, hči; **to so osebe.**

V hlevu so: konj, krava, vol, tele, osel, koza; **to so živali.**

Na dvorišču so: jablana, voz, sekira, plug, vodnjak, vrv; **to so reči.**

Imamo torej besede, ki so imena oseb, živali ali reči.

Beseda, ki imenuje osebo, žival ali reč, je samostalnik.

17. naloga. Prepiši gorenje samostalnike!

18. naloga. Napiši pet imen oseb!

19. naloga. Napiši pet imen živali!

20. naloga. Napiši pet imen reči!

21. naloga. Izpiši iz 26. berilca vse samostalnike!

7. Lastna imena.

Simon Gregorčič je pisal pesmi. Bil je pesnik Slovencev. Rodil se je na Vrsnem pod Krnom na Goriškem. Umrl je v Gorici ob Soči pod Sveto goro.

Krstna in rodovinska imena (priimke), imena narodov, mest, trgov, vasi, vodá, gorá, in dežel pišemo vedno z veliko začetno črko.

Taka imena so lastna imena.

Vsak od nas ima svoje krstno in rodovinsko ime (priimek).

22. naloga. Napiši petkrat svoje krstno in rodovinsko ime ter ime svojega rojstnega kraja!

23. naloga. Napiši krstno in rodovinsko ime svojega učitelja (svoje učiteljice)!

24. naloga. Napiši pet moških in pet ženskih krstnih imen!

25. naloga. Napiši pet rodovinskih imen svojih součencev (součenk)!

26. naloga. Napiši imena sosednjih mest, trgov, vasi, potokov, rek, hribov, gorá!

8. Spol.

Beseda **tisti** se prilega samostalnikom: mož, brat, gospod, medved, vol, petelin, travnik, hrast, nož, klobuk.

Beseda **tista** se prilega samostalnikom: žena, sestra, hči, sraka, prepelica, gos, brana, vrtnica, lipa, peč, klop.

Beseda **tisto** se prilega samostalnikom: dete, dekle, otroče, jagnje, pišče, žrebe, oko, proso, seno, poleno, kolo.

Spol samostalnikov je trojen: **moški spol**, **ženski spol** in **srednji spol**.

Moškega spola so samostalniki, ki se jim prilega beseda **tisti**.

Ženskega spola so samostalniki, ki se jim prilega beseda **tista**.

Srednjega spola so samostalniki, ki se jim prilega beseda tisto.

27. naloga. Določi spol tem samostalnikom: hlapec, dekla, tele, vreme, hiša, gospodar, soseda, mati, dvorišče, okno, jelen, kos, golobica, noč, žito, seme, rojak, dan, dleto, miza, ura, vrč, žlica, mače.

28. naloga. Prepiši te samostalnike in označi poleg vsakega, kakšnega spola je: s črkami: m., ž., s.!

29. naloga. Določi spol samostalnikov v 14. berilu!

30. naloga. Napiši po pet samostalnikov moškega, ženskega in srednjega spola!

Spol:	moški:	ženski:	srednji:
Oseba:	mornar	predica	dekle
Žival:	vrabec	riba	jagnje
Reč:	hrast	ura	oko

9. Število.

Stric je kmetovalec.

Strica sta kmetovalca.

Strici so kmetovalci.

Trobentiča je cvetka.

Trobentici sta cvetki.

Trobentice so cvetke.

Vezilo je darilo.

Vezili sta darili.

Vezila so darila.

Brat je učenec.

Brata sta učenca.

Bratje so učenci.

Gos je žival.

Gosi sta živali.

Gosi so živali.

Poslopje je prebivališče.

Poslopji sta prebivališči.

Poslopja so prebivališča.

Kadar imenuje samostalnik eno osebo, žival ali reč, je v ednini.

Kadar imenuje samostalnik dve osebi, živali ali reči, je v dvojini.

Kadar imenuje samostalnik mnogo oseb, živali ali reči, je v množini.

Število samostalnikov je trojno: ednina, dvojina in množina.

	Končnica v ednini:	Končnica v dvojini:	Končnica v množini:
moški spol	soglasnik	a	i ali je
ženski spol	a ali soglasnik	i	e ali i
srednji spol	o ali e	i	a

31. naloga. Napiši v vseh treh številih samostalnike: bolnik, sosed, volk, sokol, sod, bor!

32. naloga. Napiši v vseh treh številih samostalnike: mladenka, delavka, sova, kokoš, trta, kost!

33. naloga. Napiši v vseh treh številih samostalnike: leto, lice, mesto, pokopališče, ime, telo!

34. naloga. Napiši sam po tri samostalnike moškega, ženskega in srednjega spola najprej v ednini, potem v dvojini in množini!

35. naloga. Prepiši te samostalnike ter jih postavi potem v dvojino in množino: kmet, kosa, strnišče, riba, čoln, vabilo, mreža, dekletce, sovražnik, lopata, vrana, poleno, kopač!

36. naloga. Prepiši te stavke, podčrtaj samostalnike ter označi nad vsakim spol in število (m., ž., sr. — ed., dv., mn.): Lovca sta šla na lov. Zagledala sta plašnega zajca. Vsak vzame puško z rame. Strel počí. Ptice sfrfotajo in zlete z vej. Brzožec je ubežal smrti. Slaba strelca sta se vrnila v mesto. Prijatelji so se jima smejali.

10. Pridevnik.

Vojak je močan. Pastirica je marljiva. Dete je šibko. — Osel je počasen. Krava je koristna. Žrebe je skočno. — Grad je velik. Hiša je majhna. Drevo je zeleno. — Očetov klobuk je nov. Sestrina ruta je svilena. Ribje meso je tečno.

37. naloga. Odgovori vprašanjem: Kakšen je vojak, osel, grad? — Kakšna je pastirica, krava, hiša? — Kakšno je dete, žrebe, drevo? — Čigav klobuk je nov? Čigava ruta je svilena? Čigavo meso je tečno?

Beseda, ki pove, kakšna ali čigava je oseba, žival ali reč, je pridevnik.

Pridevniki so: lep, grd, star, mlad, visok, nizek, ozek, širok, globok, zdrav, bolan, prijazen, bel, črn, zlat, srebrn, tih, sosedov, kraljev, tetin, pastirjev, dedov, učenkin....

38. naloga. Prepiši te stavke in podčrtaj pridevnike: Bolehna starka je lačna. Usmiljen otrok ji prinese tečne hrane. Sivolasa ubožica mu izreče srčno zahvalo. Čevljarjev sin nas je obiskal. Sosedine kokoši so se izgubile. Solnčni žarki so topli.

39. naloga. Zapiši šest pridevnikov!

11. Pridevnik in spol.

Klobuk je nov. Srajca je nova. Oblačilo je novo.

40. naloga. Kakšnega spola je samostalnik klobuk, srajca, oblačilo?

Za moški spol rabimo pridevnik nov, za ženski spol nova, za srednji spol novo.

Pridevnik se ujema s samostalnikom v spolu.

41. naloga. Združi v stavke samostalnike s pridevniki: hiša — nov; prag — nizek; okno — visok; streha — rdeč; žleb — pločevinast; dimnik — črn; dvorišče — prostran; vodnjak — globok; drevo — zelen; klop — lesen; žival — krotek; korito — čist.

42. naloga. Določi spol vsakemu samostalniku 41. naloge.

43. naloga. Postavi namesto črtic primerne pridevnike: Mož je —. Delavka je —. Lice je —. Oglar je —. Med je —. Žaga je —. Sleme je —. Muha je —. Komar je —. Kolo je —.

44. naloga. Postavi namesto črtic primerne samostalnike: — je bel. — je mlada. — je mrzlo. — je visoka. — je ravno. — je lep. — je bogat. — je bolno. — je vesela. — je gibčna. — je zdravo.

12. Pridevnik in število.

Ednina.

Klobuk je nov. — Srajca je nova. — Oblačilo je novo.

Dvojina.

Klobuka sta nova. — Srajci sta novi. — Oblačili sta novi.

Množina.

Klobuki so novi. — Srajce so nove. — Oblačila so nova.

Pridevnik se ujema s samostalnikom v številu.

45. naloga. Postavi namesto črtic primerne pridevnike: Voljje —. Kozi sta —. Teleta so —. Noži so —. Sekire so —. Dleti sta —. Travnika sta —. Voda je —. Vreme je —.

46. naloga. Določi število samostalnikov in pridevnikov 45. naloge!

13. Še nekaj o pridevniku.

Pridevnik se ujema s samostalnikom v spolu in številu.

Spol:	Ednina:	Dvojina:	Množina:
moški:	nov	nova	novi
ženski:	nova	novi	nove
srednji:	nov0 (rdeče)	novi	nova

47. naloga. Odgovori najprej v ednini, potem v dvojini in v množini: Kakšen je mlinar, vrabec, nož? Kakšna je skala, riba, smreka? Kakšno je kladivo, okno, šilo?

48. naloga. Povej v dvojini in množini stavke 41., 43. in 44. naloge!

49. naloga. Uporabi v stavkih sledeče pridevnike najprej v ednini, potem v dvojini in množini: mlad, vljuden, rdeč, slaboten, čvrst, vroč, vojaški, kraljev, materin.

14. Glagol.

1. Oče **orje**. Mati **kuha**. Sestra **plete**. Brat **seka**. Učenec **piše**. Dete **skače**. Dekla **pospravlja**.

Debelo natisnjene besede naznanjajo, kaj imenovane osebe delajo.

50. naloga. Povej, kaj dela: sin, hči, hlapec, vrtnar, rudar, kosec.

2. Jelen **beži**. Srna se **pase**. Prepelica **petpedika**. Vol **muka**. Pes **laja**. Golob **gruli**. Hrošč **škoduje**.

Debelo natisnjene besede povedo, kaj imenovane živali delajo.

51. naloga. Povej, kaj dela: tele, pes, vrabec, kos, mačka, osel.

3. Ura **bije**. Solnce **sije**. Luč **gori**. Drevo **zeleni**. Voda **šumi**. Burja **tuli**. Grom **bobni**.

Debelo natisnjene besede povedo, kaj imenovane reči delajo.

52. naloga. Povej, kaj dela: voz, cvetica, piščal, puška, boben, zvezda.

Beseda, ki pove, kaj oseba, žival ali reč dela, je glagol.

Glagoli so: moliti, pisati, sedeti, brati, telovaditi, jesti, skakati, govoriti

53. naloga. Porabi navedene glagole tako, da poveš o sebi, kaj delaš!

54. naloga. Povej to svojemu součencu (součenki)!

55. naloga. Povej to o svojem bratu!

56. naloga. Zapiši in podčrtaj glagole: Kaj dela mlinar, sosed, kovač, konj, petelin, mačka, zvon, veter, solnce.

57. naloga. Prepiši 9. berilo in podčrtaj glagole!

58. naloga. Napiši šest glagolov in jih porabi v stavkih!

15. Oseba in osebni zaimsek.

Hvalim, hvaliva, hvalimo.

Tu govoriš sam o sebi, kaj delaš.

Oseba, ki sama govori, je prva oseba.

Hvališ, hvalita, hvalite

Tu s sosedom govoriš in mu praviš, kaj dela.

Oseba, ki ž njo govorimo, je druga oseba.

Učitelj hvali. Učitelja hvalita. Učitelji hvalijo.

Tu govoriš o učitelju, kaj dela.

Oseba, ki o njej govorimo, je tretja oseba.

X 59. naloga. Določi osebe v teh stavkih: Stojim. Rišeš. Součenec poje. Midva bereva. Vidve pleteta. Lovci streljajo.

Kdo vriska? — Jaz vriskam.

Kdo ploska? — Ti ploskaš.

Kdo trka? — On trka.

Namesto da bi imenoval sebe (n. pr. Ivan Kotnik vriskam), rečeš kar: **jaz** vriskam.

Namesto da bi rekel: Milan Grbec, ploskaš — rečeš kar: **ti** ploskaš.

Namesto da bi rekel: Danilo Pirec trka — rečeš kar: — **on** trka.

60. naloga: Postavi gorenje odgovore v dvojino in množino.

Besede: jaz, ti, on rabimo namesto imen ali za imena.
Beseda, ki jo rabimo namesto imena ali za ime, je zaimek.
Ker pa ti zaimki naznanjajo osebe, zato so osebni zaimki.
 Osebni zaimki se glase:

	v ednini:	v dvojini:	v množini:
prva oseba	jaz	midva, midve	mi
druga oseba	ti	vidva, vidve	vi
tretja oseba	on, ona, ono	ona, oni	oni, one, ona

61. naloga. Prepiši te stavke in podčrtaj osebne zaimke:
 Jaz hodim, ti tečeš. Ona kliče. Midva skačeva, vidva ležita.
 Oni pleteta, ona rišeta. Mi plavamo vi veslate. Oni odhajajo.

16. Osebila.

1. Delam	1. delava	1. delamo
2. delaš	2. delata	2. delate
3. dela	3. delata	3. delajo (beró, zoré)

Končnice, ki naznanjajo osebe, imenujemo **osebila**. Ta so:

1. — m	1. — va	1. — mo
2. — š	2. — ta	2. — te
3. — —	3. — ta	3. — jo (ó, é)

62. naloga. Imenuj osebila in osebe: Hitim. Sani drče.
 Nebo žari. Prosiš. Delata. Živimo. Trava raste. Piševa. Lovite. Rože cvetó.

17. Število.

Učim se. Pripoveduješ. Ptiček čivka. Peč greje.

Kadar pove glagol, da ena oseba, žival ali reč kaj dela, je v ednini.

Učiva se. Pripovedujeta. Ptička čivkata. Peči grejeta.

Kadar pove glagol, da dve osebi, živali ali reči kaj delata, je v dvojini.

Učimo se. Pripovedujete. Ptički čivkajo. Peči grejejo.

Kadar pove glagol, da mnogo oseb, živali ali reči kaj dela, je v množini.

Število glagolov je trojno: ednina, dvojina, množina.

63. naloga. Postavi v dvojino in množino stavke: Mislim. Sanjaš. Hodi. Trn bóde. Netopir prhuta.

18. Nedoločnik.

Glagoli so: brati, pisati, računiti, nositi, voziti, kopati, gledati, govoriti, prijeti, prodajati, kupovati, vzeti, dati.

Ti glagoli naznanjajo samo dejanje. Ne določajo niti osebe niti števila oseb; so v **nedoločniku**.

Nedoločnik končuje s končnico — ti.

64. naloga. Napiši deset glagolov v nedoločniku!

19. Določnik.

Nosim, voziš, koplješ, gledava, govorita, prijemata, prodajamo, kupujete, vzamejo, dajem.

Ti glagoli določajo poleg dejanja tudi osebo in število; so v **določniku**.

65. naloga. Določi pri vsakem gorenjih glagolov osebo in število!

66. naloga. Napiši glagole 64. naloge v določniku!

20. Čas.

1. Delam. Govorita. Kmetje orjejo.

Ti glagoli naznanjajo, kaj se sedaj godi.

Kadar glagol naznanja, kaj se sedaj godi, je v sedanjem času.

67. naloga. Porabi v primernih stavkih in v sedanjem času glagole: cepiti, žagati, gnojiti, sekati, veslati, prositi.

2. Delal sem. Govorila sta. Kmetje so orali.

Ti glagoli naznanjajo, kaj se je že zgodilo.

Kadar glagol naznanja, kaj se je že zgodilo, je v preteklem času.

68. naloga. Prestavi stavke 67. naloge v pretekli čas!

3. Delal bom. Govorila bosta. Kmetje bodo orali.

Ti glagoli naznanjajo, kaj se bo šele zgodilo.

Kadar glagol naznanja, kaj se bo šele zgodilo, je v prihodnjem času.

69. naloga. Prestavi stavke 67. naloge v prihodnji čas.

70. naloga. Napiši tri stavke v sedanjem času ter jih prestavi potem v pretekli in prihodnji čas!

21. Pomožni glagol.

Pretekli in prihodnji čas tvorimo s pomočjo besed:

1. sem	sva	smo	1. bom	bova	bomo
2. si	sta	ste	2. boš	bosta	boste
3. je	sta	so	3. bo	bosta	bodo

To je pomožni glagol.

71. naloga. Prepiši stavke in podčrtaj pomožne glagole: Zidar je zidal. Ovčar bo pasel. Pisal sem nalogo. Računala bova. Ljudje so molili. Peli sva. Gledal sem. Hvalila sta.

Bežali so. Nagajala bosta. Škrjančki bodo žvrgoleli. Prosil si. Dobila sta. Ali boste poslušali ?

22. Spregatev.

Oseba:	Ednina :	Dvojina :	Množina :
SEDANJI ČAS			
1.	hvalim	hvaliva	hvalimo
2.	hvališ	hvalita	hvalite
3.	hvali	hvalita	hvalijo
PRETEKLI ČAS			
1.	sem hvalil (- la, - lo)	sva hvalila (- li)	smo hvalili (- le, - la)
2.	si hvalil (- la, - lo)	sta hvalila (- li)	ste hvalili (- le, - la)
3.	je hvalil (- la, - lo)	sta hvalila (- li)	so hvalili (- le, - la)
PRIHODNJI ČAS			
1.	bom hvalil (- la, - lo)	bova hvalila (- li)	bomo hvalili (-le, -la)
2.	boš hvalil (- la, - lo)	bosta hvalila (- li)	boste hvalili (-le, -la)
3.	bo hvalil (- la, - lo)	bosta hvalila (- li)	bodo hvalili (-le, -la)

Glagol spregamo, kadar ga izpreminjamo po osebah, številih in časih.

72. naloga: Spregaj v vseh časih, številih in osebah: Zidam hišo. Nesem jerbas.

23. Spregatev pomožnega glagola.

Zdrav sem. Žalosten si. Vesel je. — Midva sva mlada. Midve sva bolni. Vidva sta pogumna. Vidve sta delavni. Ona sta krepka. Oni sta živahni. — Mi smo ubožni. Vi ste učenci. Oni so rokodelci.

Oseba:	Ednina :	Dvojina :	Množina :
SEDANJI ČAS			
1.	sem	sva	smo
2.	si	sta	ste
3.	je	sta	so
PRETEKLI ČAS			
1.	sem bil (a, o)	sva bila (i)	smo bili (e, a)
2.	si bil (a, o)	sta bila (i)	ste bili (e, a)
3.	je bil (a, o)	sta bila (i)	so bili (e, a)
PRIHODNJI ČAS			
1.	bom	bova	bomo
2.	boš	bosta	boste
3.	bo	bosta	bodo

73. naloga. Prepiši gorenje stavke ter jih prestavi v pretekli in prihodnji čas!

74. naloga. Spregaj glagole: letati, paziti, tresti.

75. naloga. Povej v sedanjem času, kaj dela: učitelj, mati, brat, duhovnik, črevljar, kamnosek!

76. naloga. Povej stavke 75. naloge v dvojini in množini!

77. naloga. Povej stavke 75. in 76. naloge v preteklem in prihodnjem času!

78. naloga. Napiši stavek v sedanjem času v vseh treh številih in ga prestavi potem v pretekli in prihodnji čas!

24. Nekoliko več o stavku.

Tomaz je pastir. Tomaz je marljiv. Tomaz pase. Tomaz je ranjen.

Kdo je pastir? **Kdo** je marljiv? **Kdo** pase? **Kdo** je ranjen?

Na vsako teh vprašanj odgovorimo z besedo: Tomaz.

Kaj je Tomaz? — Pastir.

Kakšen je Tomaz? — Je marljiv.

Kaj dela Tomaz? — Pase.

Kaj se godi s Tomazem? — Je ranjen.

Smreka je drevo. Smreka je visoka. Smreka raste. Smreka je posekana.

Kaj je drevo? **Kaj** je visoko? **Kaj** raste? **Kaj** je posekano?

Na vsako teh vprašanj odgovorimo z besedo: smreka.

Kaj je smreka? — Drevo.

Kakšna je smreka? — Je visoka.

Kaj dela smreka? — Raste.

Kaj se godi s smreko? — Je posekana.

25. Osebek.

Stavek ima dele ali člene.

Stavkov člen, ki imenuje osebo ali stvar, o kateri govorimo, je osebek.

Po osebkju vprašujemo s kdo ali kaj?

Če je osebek živa stvar, vprašujemo s kdo ? (Tomaž).
 Če pa je osebek neživa stvar, vprašujemo s kaj ? (smreka).

79. naloga. Odgovori vprašanjem in imenuj osebkke :
 Kdo je zidar ? Kaj je žito ? Kdo je bolan ? Kaj je zeleno ?
 Kdo orje ? Kaj šumi ? Kdo je kaznovan ? Kaj se podira ?

80. naloga. Napiši prejšnje odgovore in podčrtaj vsak osebek !

26. Povedek.

Stavkov člen, ki pripoveduje o osebku, je povedek.

Po povedku vprašujemo: kaj je osebek, kakšen je, kaj dela ali kaj se ž njim godi.

81. naloga. Povej, kaj je črevljar, deklica, krava, petelin, jabolko, vino !

82. naloga. Zapiši te odgovore in podčrtaj povedke !

83. naloga. Povej, kakšne so osebe, živali in reči 81. naloge !

84. naloga. Povej, kaj delajo osebe, živali in reči 81. naloge !

85. naloga. Zapiši stavke 83. in 84. naloge in podčrtaj povedke !

27. Goli stavek.

Osebek in povedek sta glavna stavkova člena.

Stavek, ki ima le osebek in povedek, je gol stavek.

86. naloga. Napiši pet golih stavkov !

87. naloga. Vprašaj po osebku, potem po povedku : Kos je ptič. Hrošč je žuželka. Trobentica je cvetica. Sosed je star. Dete je pohlevno. Poletje je vroče. Večer je hladan. Žaba kvaka. Veverica skače. Deček je odlikovan. Burja mrazi. Ura bije. Hrast se podira. Meso se kuha.

88. naloga. Prepiši gole stavke 87. naloge in podčrtaj vsak osebek enkrat, vsak povedek dvakrat.

89. naloga. Napiši tri gole stavke v sedanjem času ter jih postavi v pretekli in prihodnji čas.

90. naloga. Odgovori v ednini, dvojini in množini v sedanjem, preteklem in prihodnjem času, napiši odgovore ter določi besede in stavkove člene: Kdo je Jernej? Kakšna je vijolica? Kaj dela sinica? Kdo je mizar? Kdo kuje? Kaj ropoče? Kaj bije? Kakšen je konj? Kakšno je jagnje? Kdo je mornar? Kaj dela tkalec? Kaj dela žrebe?

28. Vaje v spisju.

a.

Trije kolači in ena štruca.

Kmetič bi se rad najedel. Kupi si kolač in ga pojé. Toda še bi rad jedel. Kupi si še en kolač in ga pojé. A še vedno bi rad kaj dobil pod zob. Kupi si tretji kolač in ga pojé. Mislite pa, da mu je kaj zaleglo? Nič! Zato si kupi štruco in jo pojé. In ko jo pojé, je imel dosti. Sedaj se prime za glavo in reče:

„Eh, kakšen tepec sem, da sem zaman pojedel toliko kolačev! Rajši bi bil pojedel kar iz početka samo eno štruco!“

Grof Lev Tolstoj.

To berilo je **povest**.

Ta povest ima dva **odstavka**.

Zgoraj je napisan njen **naslov**, spodaj stoji ime **pisateljevo**.

V tej knjigi je polno povesti. Prebiraj jih s pridom!

1. vaja. Prepiši to povest!

2. vaja. Prepiši 6. berilo!

3. vaja. Povej, koliko odstavkov ima 18. berilo!

4. vaja. Imenuj naslov in pisateljevo ime povesti števil. 14.

b.

Večerna molitev.

*Ročice skleni zdaj in moli : S perutmi rahlo me odeni
„Nebeški Oče ljubi moj, Tvoj angel, da bom mirno spal ;
z nebes ozri se name doli ponoči zvesto čuj pri meni,
in brani v spanju me nocoj ! da se strahov ne bodem bal !“*

*Če sem kaj greha danes storil, Zdaj se prekrižaj s tremi križi,
otrok prešeren, razuzdan, potem pa lezi na uhó !
če sem kaj hudega govoril, Takó ! In zdaj lepo zamiži,
odpusti, prosim te skesan ! pa spančkaj mirno in sladkó !*

Josip Stritar.

To berilo je **pesem**.

Ta pesem ima štiri **kitice**. Kitice imajo **vrstice**.

Tudi pesem ima zgoraj zapisan naslov, spodaj pa je **pesnikovo** ime.

V tej knjigi imaš tudi več pesmi. Pesmi se učimo na pamet. Pa tudi povesti se lahko učimo na pamet.

5. vaja. Prepiši pesem števil. 68.

6. vaja. Poišči in napiši, kdo je spesnil pesmi števil. 8., 39., 41., 48., 54., 79., 85. in 137.

7. vaja. Povej, koliko kitic ima pesem števil. 96. !

8. vaja. Nauči se „Zorico“ števil. 2. na pamet in jo napiši po spominu !

c.

Dragi prijatelj !

Letos smo v začetku šolskega leta dobili novo slovensko knjigo. Naznanjam Ti, da je lepa. Prav rad jo prebiram. Tudi podobe so v njej. Ako je nimaš, mi piši ! V počitnicah Ti jo prav rad posodim.

Srčno Te pozdravlja

*Tvoj prijatelj
Janko Gruden.*

V Trstu, dne 1. oktobra 1923.

Draga prijateljica!

Začela sem se učiti ročnih del. Sedaj sem še nerodna, sčasoma pojde bolje. Reči Ti moram, da imam veselje do ročnega dela. Ali se tudi Ti učiš? Želim Ti mnogo uspeha!

Iskreno Te pozdravlja

Tvoja prijateljica

Milka Starčeva.

V Gorici, dne 25. oktobra 1923.

Ljuba teta!

K Vašemu godu Vam želim obilo sreče, zadovoljnosti in zdravja! Bog Vas živi!

Sporočam Vam, da v šoli dobro napredujem. Veselim se že božičnih počitnic, ko Vas pridem obiskat.

Prav lepo Vas in strica pozdravlja

Vaš

hvaležni nečak

Stanko Lovrenčič.

V Sežani, dne 3. decembra 1923.

Ta tri berila so **pisma**.

Tudi pisma imajo odstavke.

Pismo ima zgoraj ogovor, spodaj piščevo ime ter kraj, dan, mesec in leto pisanja.

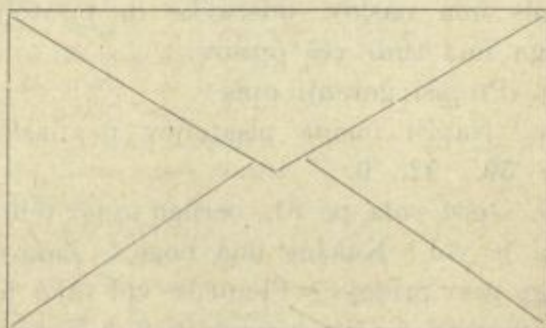
Osebne zaimke, ki ž njimi ogovarjamo osebo, kateri je pismo namenjeno, pišemo z veliko začetno črko.

Pismo spravimo v zavitek, ki ga zalepimo. Na sprednjo stran zavitka napišemo naslov in prilepimo poštno znamko.

Sprednja stran zavitka:

<i>Pošilja : Ivan Mark – Postojna hiš. št. 12.</i>	
<i>Gospod</i>	Znamka
<i>Andrej Čuden,</i> <i>trgovec</i>	
<i>v</i>	
<i>Idriji</i> <i>hiš. št. 36.</i>	

Zadnja stran zavitka:

**Vsako pismo spiši lepo in čisto ! Umazanega ali zmečkane-
nega pisma ne daj iz roke !**

9. vaja. Prepiši gorenja tri pisma !
10. vaja. Prepiši pismo na 74. strani !
11. vaja. Prepiši pismo na 37. strani !
12. vaja. Napiši v obliki pisem 2. in 3. voščilo na 38. strani!
13. vaja. Vošči pismeno očetu za god !
14. vaja. Vošči pismeno materi za god !

č.

Mravlja.

*Pomladansko solnce pripeka in pregreva mravljišče na
kraju smrekovega gozda, ki je ž njega sneg večinoma zbežal pred*

solnčnimi žarki. Vendar je mravljišče še mrtvo, kakor bi bila kuga pomorila njegove prebivalce. Niti ene mravlje ni videti. Vse še spe v gorkem stanu, kjer se skrčeno tišče druga druge.

Pa solnce pripeka bolj in bolj. En zaspanec se prebudi, vzdigne glavo iz črne trume in pogleduje z zaspanimi očmi okrog sebe — vse še spi. Ali še ni čas, se vzdigniti z ležišča? Pa saj vendar čuti, kako puhti gorkota od zgoraj. Iztegne torej nožice, si pomane oči in še napol zaspan se napravi iti gledat, ali je že čas, zapustiti gorko posteljo, kjer je tičal štiri mesece.

Fran Erjavec.

To berilo je **opis**.

Tudi opis ima naslov, odstavke in pisateljevo ime.

Ta knjiga ima tudi več opisov.

15. vaja. Prepiši gorenji opis!

16. vaja. Napiši imena pisateljev in naslove sledečih opisov: številki 59., 92., 9.

17. vaja. Opiši vola po 61. berilu in po teh vprašanjih: Kakšna žival je vol? Kakšne ima noge? Zakaj mu kratke in široke noge prav pridejo? Čemu se vol tako močno slini? S čim se brani pred večjim sovražnikom? Kateri so njegovi majhni sovražniki in nadlegovavci? S čim jih odganja? Kateri živali štejem h govedu?

18. vaja. Naštej rokodelce in obrtnike po 67. in 71. berilu.

19. vaja. Opiši šolsko sobo!

20. vaja. Opiši mačko! (Glava, trup, kremplji, rep, snaga, korist.)

21. vaja. Opiši psa! (Zobje, vonj, hitrost, kremplji, zvestoba).

22. vaja. Opiši šolsko poslopje in šolski vrt!

23. vaja. Opiši svojo pušico in kar je v nji!

24. vaja. Opiši šolsko tablo.

25. vaja. Opiši domačo vas.

VSEBINA.

I. Zabavi in pouku.

	Stran
1. *Mladini. (<i>Janko Leban.</i>)	3
2. *Zorica. (<i>Oton Župančič.</i>)	3
3. Orehova lupina. (<i>Iz „Zvončka“.</i>)	3
4. *Mlada pevka. (<i>Leon Poljak.</i>)	4
5. Božidarček. (<i>Josip Kostanjevec.</i>)	4
6. Milkina punčka. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	4
7. *Dan. (<i>Andrej Rapé.</i>)	5
8. *Čudno. (<i>France Bevk.</i>)	6
9. O vodi. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	6
10. *Minka in račice. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	6
11. Uganki. (<i>Oton Župančič.</i>)	7
12. Vžigalice. (<i>Janko Leban.</i>)	7
13. *Da mi biti je drevo. (<i>Oton Župančič.</i>)	7
14. Sekire in drevje. (<i>Anton Martin Slomšek.</i>)	8
15. Žrebelj. (<i>Iz „Zvončka“.</i>) †	8
16. *Konj in vrabec. (<i>Hey-Funtek.</i>)	9
17. *Pastirček. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	9
18. Ječmenček. (<i>Po K. Šmidu-Tomšič.</i>)	10
19. Gizlavost mora trpeti. (<i>Po F. Gregorcu.</i>)	10
20. Poljančev Cencek. (<i>Franc Ksaver Meško.</i>)	11
21. Deklica v gozdu. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	13
22. Bratovska ljubezen. (<i>Solovej.</i>)	14
23. Peška. (<i>grof Tolstoj-Solovej.</i>)	14
24. Pripovedka o nosku. (<i>Oton Župančič.</i>)	15
25. Slovo. (<i>Karel Širok.</i>)	16
26. Jurček-mornarček. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	16
27. *Le sekaj, sekaj smrečico. (<i>Narodna pesem.</i>)	17
28. *Zvečer. (<i>Andrej Rapé.</i>)	17

II. Cerkev, šola in dom.

29. *Bog. (<i>Iz „Zvončka“.</i>)	19
30. *Otrok v cerkvi. (<i>Iz „Zvončka“.</i>)	19
31. Cerkev. (<i>Miroslav Pretner.</i>)	20
32. Uganki. (<i>Oton Župančič.</i>)	21
33. *Božja pot. (<i>Janko Samec.</i>)	21
34. Gospodov dan. (<i>Po J. Bilcu.</i>)	22

35. *Zvonovi. (<i>Fran Žgur.</i>)	23
36. Snežena kepa. (<i>Po Ed. De Amicis.</i>)	23
37. Poštenost. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	24
38. *Molitve. (<i>Franco Kolednik.</i>)	25
39. *V solo. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	25
40. Prvi dan šole. (<i>Po Ed. De Amicis.</i>)	26
41. *V šoli. (<i>Josip Stritar.</i>)	27
42. Bolni tovariš. (<i>Josip Stritar.</i>)	27
43. Zlomljena roka. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	28
44. Bodi postrežljiv. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	29
45. *Uganka. (<i>Josip Stritar.</i>)	30
46. *Pičica na „i“. (<i>Ljudevit Černež.</i>)	30
47. Ne lučajte kamenja. (<i>Miroslav Pretner.</i>)	31
48. *Stoji učilna zidana. (<i>Fran Levstik.</i>)	31
49. *Moj dom. (<i>Franco Končan.</i>)	32
50. Drobnice. (<i>Josip Stritar.</i>)	33
51. Hiša. (<i>Po „Vrtcu.“</i>)	33
52. Trije golobi. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	34
53. Dedov god. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	35
54. *Mati. (<i>Simon Jenko.</i>)	36
55. Materina slika. (<i>Janko Leban.</i>)	37
56. Voščila. (<i>Andrej Rapč.</i>)	37
57. Vrt. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	38
58. *Cvetice. (<i>Anton Funtek.</i>)	41
59. Domače živali. (<i>Miroslav Pretner.</i>)	41
60. *Petelinčka. (<i>Josip Stritar.</i>)	43
61. Govedo. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	43
62. *Uganki. (<i>Josip Stritar.</i>)	44
63. *Ej. hej. (<i>Ovetko Golar.</i>)	45
64. Pes in mačka. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	45
65. Zakaj se je Tonček psa bal.	46
66. Ovea in koza. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	46
67. Medsebojna pomoč. (<i>Miroslav Pretner.</i>)	47
68. *Na žagi. (<i>Silvin Sardenko.</i>)	48
69. *Polžek nese v mlinček. (<i>France Bevk.</i>)	48
70. *Kamenar in zidar. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	49
71. Stavbni rokodelci. (<i>Miroslav Pretner.</i>)	50
72. Nova hiša. (<i>Josip Stritar.</i>)	51

III. Človeško telo in prehrana.

73. Človeško telo. (<i>Miroslav Pretner.</i>)	53
74. Roka. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	54
75. Naš vaakdanji kruh. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	55
76. Čuti (1. Vid, 2. Sluh, 3. Vonj, 4. Okus 5. Tip.) — (<i>Miroslav Pretner.</i>)	55

77. *Molčea Anka. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	57
78. Bogastvo. (<i>Franc Voglar.</i>)	57
79. *Pesemca o delu. (<i>Miroslav Višar.</i>)	58
80. Telovadec Rajko. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	58
81. Pijače. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	59
82. Dva potnika. (<i>Franc Ločniškar.</i>)	59
83. *Najboljše vince za otroke. (<i>Ant. Mart. Slomšek.</i>)	60
84. Tobak. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	60
85. *Ciciban-Cicifuj. (<i>Oton Župančič.</i>)	61
86. Otrok in solnce. (<i>Pavel Strmšek.</i>)	62
87. Zrak. (<i>Hinko Medič.</i>)	62
88. Priroda. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	62
89. *Izletniki. (<i>Karel Širok.</i>)	64
90. *Bolno dete. (<i>Josip Stritar.</i>)	65

IV. Pod milim nebom.

91. *Jesen. (<i>Josip Stritar.</i>)	66
92. Kako je jeseni. (<i>Hinko Medič.</i>)	67
93. Lastovice. (<i>Engelbert Gangl.</i>)	67
94. Vinograd. (1. Polž, 2. Trtno cvetje, 3. Škržat in vrabec, 4. Trgatev, 5. Zima) (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	68
95. Na vernih duš dan. (<i>Hinko Medič.</i>)	70
96. *Zimska pesem. (<i>Fr. Zbašnik.</i>)	71
97. Zima je tu. (<i>Hinko Medič.</i>)	72
98. *Burja. (<i>Karel Širok.</i>)	72
99. *Uganka. (<i>Oton Župančič.</i>)	73
100. Pismo sv. Miklavžu.	74
101. *Prvi krajec, suh možiček. (<i>Utea.</i>)	74
102. Snežinke. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	75
103. *Ubožec. (<i>Hinko Medič.</i>)	76
104. Sneženi mož.	76
105. Jaslice. (<i>Hinko Medič.</i>)	77
106. *Aj na okna. (<i>Andrej Rapé.</i>)	78
107. *Prišla bo pomlad. (<i>Narodna pesem.</i>)	79
108. Prihod pomladi. (<i>Hinko Medič.</i>)	79
109. Zvonček bahač. (<i>Ivo Trošt.</i>)	80
110. Vijolica. (<i>Hinko Medič.</i>)	80
111. *Krist je vstal. (<i>Utea.</i>)	81
112. *Pirhi. (<i>Samko Ovetkov.</i>)	82
113. Travniki. (Poljski muren in črv, Mravlje, Cvetice, Kosci.) (<i>F. Kleinmayr.</i>)	82
114. Uganke. (<i>Oton Župančič.</i>)	85
115. *Ptiček prav majhen je. (<i>Narodna pesem.</i>)	85
116. Gnezdece. (<i>Hinko Medič.</i>)	86
117. *Žarki. (<i>Oton Župančič.</i>)	87

	Stran
118. Poletje. (<i>Hinko Medič.</i>)	88
119. Solnčni žarki. (<i>Hinko Medič.</i>)	88
120. Njiva. (1. Žito, 2. Kaj še rodi njiva, 3. Delo na njivi.) (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	89
121. *Žabe. (<i>Josip Stritar.</i>)	91
122. Ujeta ptica. (<i>Hinko Medič.</i>)	91
123. Pikapolonica. (<i>Hinko Medič.</i>)	92
124. *Božji volek. (<i>Oton Župančič.</i>)	93
125. Kaj pripoveduje čebela. (<i>Hinko Medič.</i>)	93
126. Binkošti. (<i>Hinko Medič.</i>)	94
127. *Jabolko. (<i>Fr. Zdravko.</i>)	95
128. Gozd. (1. Gobe, 2. Jež in veverica, 3. Gozdni lazar in rogač, 4. Slavec, 5. Jelka, 6. Jagode.) (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	95
129. Muha. (<i>Hinko Medič.</i>)	99
130. *Kresnice. (<i>Davorinov.</i>)	100
131. Ribič. (<i>Hinko Medič.</i>)	100
132. *Ribiška. (<i>Karel Širok.</i>)	101
133. Barčica. (<i>Hinko Medič.</i>)	102
134. *Pojte, pojte drobne ptice. (<i>Narodna pesem.</i>)	102
135. Morje. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	102
136. Vihar na morju. (<i>Hinko Medič.</i>)	103
137. *Mavrica. (<i>Simon Gregorčič.</i>)	105

V. Kralj in domovina.

138. Tonček, ki vse ve. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	106
139. Naš kralj Viktor Emanuel III. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	107
140. Naša kraljica Jelena. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	108
141. Oče našega kralja. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	109
142. Ded našega kralja. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	109
143. Josip Garibaldi. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	110
144. Italija — naša domovina. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	110
145. *Mladi vojaki. (<i>Josip Stritar.</i>)	111
146. Sveti Just. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	112
147. Soccerbska jama. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	113
148. Cerkev v Spodnji Idriji. (<i>Narodna legenda.</i>)	113
149. Devinski grad. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	114
150. Simon Gregorčič. (<i>Ferdo Kleinmayr.</i>)	114
151. *Domovini. (<i>A. Praprotnik.</i>)	115

VI. Nauk o slovenskem jeziku.

(Sestavil Engelbert Gangl).

Splošni načrt berila sestavil: Ferdo Kleinmayr.

Jezikovno uredil: Janko Samec.

